

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
Materiał opracowany na zlecenie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Przepisy prawne obowiązujące w specjalizacjach oferty obiektów turystyki wiejskiej

publikacja opracowana w ramach projektu

„Wyróżnij się! – Specjalizacja w turystyce kluczem do sukcesu”

Minikowo 2018

Spis treści

Spis treści	1
Rozdział I. Działalność gospodarcza rolnicza i pozarolnicza.....	5
1.1. Wprowadzenie.....	5
1.2. Działalność rolnicza	6
1.2.1. Rejestracja gospodarstw.....	6
1.2.2. Podatki.....	6
1.2.3. Ubezpieczenie społeczne rolników	10
1.3. Pozarolnicza działalność gospodarcza	11
1.3.1. Ewidencja i rejestracja działalności pozarolniczej.....	11
1.3.2. Podatki.....	15
1.3.3. Ubezpieczenie społeczne	20
1.3.4. Inne obowiązki administracyjne	21
Rozdział II. Agroturystyka.....	23
2.1. Wprowadzenie.....	23
2.2. Zwolnienie z obowiązku rejestracji działalności	24
2.3. Zwolnienia i ulgi podatkowe.....	26
2.4. Ułatwienia w zakresie ubezpieczeń społecznych.....	28
Rozdział III. Turystyka wiejska.....	29
3.1. Wprowadzenie - pojęcie turystyki wiejskiej	29
3.2. Regulacja usług hotelarskich.....	31
3.2.1. Usługi w obiektach hotelarskich (m.in. hotele, pensjonaty, kempingi):.....	31
3.2.2. Usługi hotelarskie w innych obiektach:	34
3.3. Organizowanie imprez turystycznych.....	35
3.4. Pojedyncze usługi turystyczne	37
3.5. Pośrednictwo turystyczne.....	38
Rozdział IV. Żywność i żywienie jako produkt turystyczny	40
4.1. Sprzedaż żywności nieprzetworzonej	42
4.1.1. Sprzedaż na rzecz przedsiębiorców	42
4.1.2. Sprzedaż na rzecz konsumentów (sprzedaż bezpośrednia).....	42
4.2. Sprzedaż żywności przetworzonej	43
4.2.1. Rolniczy handel detaliczny	43
4.2.2. Przetwarzanie metodami innymi niż przemysłowe.....	45
4.3. Żywienie gości	46
4.3.1. Żywienie w warunkach domowych	46
4.3.2. Prowadzenie zakładu gastronomicznego	48

Rozdział V. Usługi edukacyjne w zagrodach wiejskich	50
5.1. Działalność edukacyjna regulowana i nieregulowana	51
5.2. Turystyka szkolna	53
5.3. Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży	53
5.3.1. Organizatorzy wypoczynku	54
5.3.2. Baza wypoczynkowa.....	55
5.4. Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży.....	56
Rozdział VI. Usługi opiekuńcze i prozdrowotne gospodarstw wiejskich	58
6.1. Wprowadzenie.....	58
6.2. Sytuacja prawna osób korzystających z opieki i pomocy	60
6.3. Prowadzenie usług opiekuńczych	60
6.3.1. Dzienny dom pobytu (pomocy)	61
6.3.2. Rodzinny Dom Pomocy	62
6.3.3. Działalność gospodarcza w zakresie placówki zapewniającej całodobową opiekę.....	65
6.4. Świadczenia prozdrowotne i w zakresie opieki zdrowotnej	68
Rozdział VII. Współpraca usługodawców i marketing.....	70
7.1. Formy organizacyjne współpracy usługodawców	75
7.2. Łączenie usług w przepisach o usługach turystycznych	76
7.3. Działania marketingowe samorządu terytorialnego	77
7.4. Wykorzystanie instrumentów prawa własności przemysłowej.....	78
7.4.1. Znaki towarowe.....	78
7.4.2. Oznaczenia geograficzne, produkty tradycyjne i regionalne	79

Przedmowa

Polska jest krajem bardzo zróżnicowanym zarówno pod względem kulturowym, jak i pod przyrodniczym. Właściwe wykorzystanie jej potencjału stwarza szanse na budowanie ciekawej, różnorodnej oferty turystycznej. Turyści interesują się rodzimymi atrakcjami, deklarując chęć poznawania historii, kultury i tradycji. Przedsiębiorcy działający w obszarze turystyki, obserwując zmieniające się trendy, podejmują działania zmierzające do udoskonalenia i wyróżnienia swojej oferty na tle innych, licząc na zwrócenie uwagi nowych grup odbiorców. Co mogą w tej sytuacji zaproponować obszary wiejskie? Na początek warto doprecyzować, czym dla współczesnego turysty jest turystyka wiejska i co sprawia, że z roku na rok grono jej pasjonatów stale się powiększa.

Turystów wybierających tereny wiejskie na cel swojej podróży, przekonuje przede wszystkim możliwość doświadczenia wypoczynku w ciszy i spokoju, nie przyspieszanego i wymuszanego tempa zwiedzania, odkrywania na nowo naszych relacji z naturą. Wszystko co niesie ze sobą rosnąca na sile i popularności idea „Slow”. Ważną rolę odgrywa tu typowo produkcyjny charakter terenów wiejskich, gdyż kolejnym powodem wyjazdów na wieś jest dostępność do pochodzącej ze znanego źródła zdrowej i ekologicznej żywności, możliwość posmakowania lokalnych specjałów kulinarnych. Kolejna przyczyna wyjazdów na wieś, o której warto pamiętać budując ofertę turystyczną, to bogata kultura, odradzające się tradycje związane z wsią i rytuały wiejskiego życia, wpisane w rytm pór roku. Każdy region posiada inny potencjał (przyrodniczy, historyczny czy kulturowy), a tym co dla klienta jest szczególnie ważne, jest możliwość otrzymania produktu wzbudzającego emocje bazujące na jego indywidualnych, autentycznych przeżyciach.

Na liście najlepszych polskich produktów turystycznych nagrodzonych Certyfikatami Polskiej Organizacji Turystycznej (POT) znajdziemy miejsca, których oferta wynika bezpośrednio z istniejących zasobów miejsc/regionów. Zostały one w poprawny sposób zidentyfikowane, skomercjalizowane i sprzedane. Ich wspólną cechą jest znaczące wyróżnianie się na tle konkurencji. Wysoki potencjał wsi, w połączeniu z oczekiwaniami współczesnych klientów powoduje, że obiekty agroturystyczne powinny rozwijać swoją ofertę skupiając się na posiadanych zasobach, dla których turysta wybiera właśnie tę a nie inną destynację (Unikalna Propozycja Destynacji – Unique Destination Proposition).

Omawiając problematykę konstruowania wartościowej oferty turystycznej można sparafrazować powiedzenie „Cudze chwalicie, swego nie znacie”. „Cudze chwalicie, swego nie doceniacie” to stwierdzenie, które zwraca uwagę na fakt, iż to co dla jednej osoby zdaje się być pospolite, dla innych może okazać się nie lada atrakcją. Można tu wymienić „scenki rodzajowe z życia wiejskiego”: możliwość uczestniczenia w wykopkach ziemniaków, pieczenie chleba na zakwasie, dojenie krowy, karmienie inwentarza. Dla rolników to codzienne obowiązki i ciężka praca, dla potencjalnych klientów – mieszkańców dużych ośrodków miejskich, może to być ekscytujące przeżycie i niezapomniana, nieco ekscentryczna, przygoda.

W rosnącym gronie miłośników turystyki wiejskiej zauważamy grupy klientów, które poszukują określonego rodzaju atrakcji. Tym samym na rynku rysuje się nam kilka specjalizacji oferty turystycznej, które warto rozważyć, chcąc poszerzyć zakres usług własnego obiektu i dostosować się do wymogów konkretnych grup odbiorców. Można do nich zaliczyć działalność edukacyjną, opiekuńczą (na którą zapotrzebowanie będzie rosło ze względu na tendencje demograficzne), kulinarną, odpowiadającą na zapotrzebowanie grupy tzw. foodies (tych, którzy żyją aby jeść, a nie na odwrót), działalność w zakresie turystyki weekendowej – stanowiącej doskonałą opcję dla tych, którzy z różnych względów nie mogą pozwolić sobie na dłuższy wypoczynek i oczekują intensywnej regeneracji sił w możliwie

krótkim czasie. Kontynuując wątek stałego deficytu czasu należy zwrócić uwagę na potrzebę komfortu klienta zarówno jeśli chodzi o formę udostępnienia produktu do sprzedaży, jak i jego późniejszej konsumpcji. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie jest produkt sieciowy, czyli pakiet usług oparty na ścisłej współpracy tworzących go podmiotów i ich zasoby.

Zmiany w projektowaniu usług są konieczne. Przeświadczenie, że długofalową działalność można opierać na stałych klientach, którzy „zawsze” przyjeżdżali, w dłuższej perspektywie może okazać się zgubne. Zachowawczość wobec nowych wyzwań, ignorowanie zmian w oczekiwaniach klientów nie grozi staniem w miejscu, lecz tym, że zaczniemy się cofać. Na rynku nie brakuje bowiem przedsiębiorców, których elastyczne i kreatywne podejście do budowania oferty spowoduje, że „nasi” turyści staną się w przyszłości gośćmi konkurencji, która wykazała większą wrażliwość i otwartość na sygnały płynące z rynku.

Mamy nadzieję, że nasz poradnik będzie dla Państwa inspiracją do stałego rozwoju oraz poszukiwania pretekstów do tworzenia i komercjalizowania nowych usług. Znajdą w nim Państwo przydatne informacje nt. prawnych obowiązków związanych z prowadzeniem działalności turystycznej na terenach wiejskich. Wydawnictwo dedykujemy przede wszystkim właścicielom gospodarstw agroturystycznych, chcących rozwinąć podstawową formę działalności, ograniczoną w zakresie ulg prawnych, oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności w sferze turystyki wiejskiej lub poszukującym sposobów na uatrakcyjnienie obecnej oferty swoich obiektów.

Życzymy owocnej lektury.

Rozdział I. Działalność gospodarcza rolnicza i pozarolnicza

1.1. Wprowadzenie

Ukształtowanie odrębnych reżimów prawnych i podatkowych dla działalności rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej, które wynikało z uwarunkowań historycznych, utrzymywane jest z powodów praktycznych do dnia dzisiejszego. Rodzinne gospodarstwo rolne, jako podstawa ustroju rolnego, realizuje złożone funkcje gospodarcze i społeczne i nie mogło być rozumiane jedynie jako miejsce wytwarzania produktów rolnych z przeznaczeniem na rynek. Jego działalność opierała się w szczególności na samozaopatrzeniu oraz wykorzystywaniu tych samych zasobów do celów produkcyjnych i bytowych. Przez długi okres czasu gospodarstwa wiejskie pozostawały także poza systemem ubezpieczeń społecznych, w związku z czym ustawodawca nie traktował gospodarstwa jako odpowiednika przedsiębiorstwa w odniesieniu do działalności rolniczej. Oczywiście w zakresie produkcji rolnej działały także przedsiębiorstwa, w tym państwowe czy spółdzielcze, ale podstawą pozostawały indywidualne, rodzinne gospodarstwa.

Pomimo zmieniających się warunków gospodarowania na wsi, również w chwili obecnej zastosowanie powszechnego podatku dochodowego, czy też podatku od nieruchomości w odniesieniu do gospodarstw rolnych, napotyka faktyczne trudności wynikające na przykład z długiego cyklu produkcyjnego, stosowania właściwego rachunku kosztów i przychodów w odniesieniu do składników wykorzystywanych równocześnie na cele bytowe i produkcyjne, podobnie ja sposobu liczenia nakładów na utrzymanie produktywności tych składników, amortyzacji majątku itp. Skalę problemu widać między innymi na przykładzie niekończących się prób znalezienia dobrego rozwiązania dla rozliczenia samochodów osobowych, wykorzystywanych w działalności gospodarczej i dla celów prywatnych. A przecież w gospodarstwie rolnym takich zasobów jest o wiele więcej. Dlatego też nadal utrzymywany jest co do zasady podatek rolny, o charakterze zryczałtowanym w odniesieniu do powierzchni gruntów rolnych, nie wymagający prowadzenia księgowości ale i nie ujawniający rentowności produkcji. W konsekwencji nie można także stosować systemu proporcjonalnego naliczania składek na ubezpieczenie społeczne, gdyż brak ich podstawy.

Równolegle w odniesieniu do pozarolniczej działalności gospodarczej, szczególnie prowadzonej przez osoby fizyczne, korzystające od początku lat dziewięćdziesiątych ze swobody przedsiębiorczości, stosuje się system zapożyczony od dużych przedsiębiorstw, wymagający określenia przedmiotu działalności, jej ewidencjonowania lub rejestrowania, prowadzenia szczegółowej rachunkowości, opłacania powszechnych podatków (dochodowego, od towarów i usług, od nieruchomości), uczestniczenia w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych oraz spełniania innych szczegółowych obowiązków.

Istnienie takiego podwójnego systemu prawno-podatkowego jest szczególnie istotne dla tematu objętego niniejszym poradnikiem, w którym podejmujemy próbę wskazania osobom prowadzącym gospodarstwa rolne, jakie istnieją możliwości wykorzystania posiadanego potencjału do podejmowania aktywności wykraczających poza dotychczasową działalność. Pokażemy jakie nowe obowiązki mogą się z tym wiązać i jak wykorzystać ułatwienia przewidziane przez ustawodawcę. Bez względu na kierunek zamierzonej specjalizacji działalności należy bowiem ocenić czy wynika z niej konieczność spełnienia dodatkowych wymagań, a jeśli tak, to czy są one możliwe do spełnienia oraz w jaki sposób wpłyną na rentowność podejmowanego zamierzenia.

W związku z tym naszą podróż pośród meandrów przepisów prawnych rozpoczynamy od przedstawienia podstawowych informacji na temat regulacji prawnej działalności rolniczej i pozarolniczej.

1.2. Działalność rolnicza

1.2.1. Rejestracja gospodarstw

Prowadzenie gospodarstwa rolnego nie wymaga ani wpisu do ewidencji gospodarczej ani do Krajowego Rejestru Sądowego, jednak uprawa własnej ziemi i sprzedaż wytworzonych produktów nie może odbywać się bez powiadomienia odpowiednich władz. Szczególnego rodzaju ewidencją gospodarstw dysponują poszczególne gminy, które na podstawie obowiązkowo składanych przez podatników „informacji o gruntach” ustalają w trybie decyzji zobowiązania w zakresie podatku rolnego, co wynika z przepisów ustawy o podatku rolnym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1892). Obowiązek złożenia informacji dotyczy także podatników zwolnionych z podatku, chociażby z przyczyn wymienionych w rozdziale 4 tej ustawy.

Z kolei ustawa o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1853), zgodnie ze swoim tytułem wprowadza system ewidencjonowania gospodarstw, a także wymagania co do sposobu wykorzystania gruntów oraz kwalifikacji rolników dla potrzeb ubiegania się o płatności bezpośrednio. Rolnik nie ma obowiązku ewidencjonowania gospodarstwa w systemie, jednakże zaniechanie oznacza rezygnację z możliwości przyznania tego rodzaju płatności.

W ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. z 2018 r. poz. 1403), definiującej między innymi gospodarstwo rodzinne, reguluje się obowiązki w zakresie kwalifikacji rolników, związane z nabywaniem ziemi i przekształcaniem gospodarstw rolnych, jednak nie tworzy się odrębnej ewidencji, a jedynie umożliwia gromadzenie danych niezbędnych do ustalenia czy spełnione są warunki nabywania nieruchomości rolnych.

1.2.2. Podatki

Podatek rolny

Opodatkowaniu podatkiem rolnym podlegają grunty sklasyfikowane w ewidencji jako użytki rolne, chyba że są wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza – będą wówczas opodatkowane podatkiem od nieruchomości. Ustawodawca różnicuje wysokość podatku rolnego w zależności od tego, czy grunty te wchodzi w skład gospodarstwa rolnego, czy nie, ustalając w tym drugim przypadku dwukrotnie wyższą podstawę opodatkowania.

Gospodarstwem rolnym na potrzeby ustawy o podatku rolnym jest obszar gruntu przekraczający 1 ha lub 1 ha przeliczeniowy, stanowiący własność lub znajdujący się w posiadaniu jednej osoby lub jednostki. Jest to bardzo uproszczona definicja, nie nawiązująca w żaden sposób do faktycznego prowadzenia produkcyjnej działalności rolniczej. Z orzecznictwa wynika, że nie wymaga się aby grunty były ze sobą powiązane inaczej niż przez osobę właściciela lub posiadacza, co w praktyce oznacza że mogą one na przykład znajdować się w różnych miejscowościach.

Ustawa o podatku rolnym definiuje **działalność rolniczą** jako produkcję roślinną i zwierzęcą, w tym również produkcję materiału siewnego, szkółkarskiego, hodowlanego oraz reprodukcyjnego, produkcję warzywniczą, roślin ozdobnych, grzybów uprawnych, sadownictwo, hodowlę i produkcję materiału zarodowego zwierząt, ptactwa i owadów użytkowych, produkcję zwierzęcą typu przemysłowego fermowego oraz chów i hodowlę ryb (art. 2.2.), ze względu na potrzebę jej odróżnienia od „innej” działalności gospodarczej.

Dla potrzeb określenia wysokości podatku wprowadza się pojęcie hektara przeliczeniowego, stosując do fizycznego obszaru gruntów odpowiednie przeliczniki uzależnione od rodzaju użytku (grunty orne, łąki i pastwiska), okręgów podatkowych (ustalanych przez ministra w zależności od warunków ekonomicznych i produkcyjno-klimatycznych) oraz klasy użytków (obecnie 10 klas – od I najwyższej do VI najniższej). Rozróżnienie to ma odpowiadać potencjalnej produktywności gruntów i w konsekwencji skutkować zbliżeniem obciążenia podatkowego do faktycznej sytuacji podatnika.

Podatek leśny

Bardzo zbliżonym co do konstrukcji, metody naliczania i zakresu obowiązków jest podatek leśny, nakładany na podstawie ustawy o podatku leśnym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1821) na właścicieli lub posiadaczy lasów, jeżeli nie są zajęte na inną niż leśna działalność gospodarczą. Podstawą decyzji o ustaleniu wysokości podatku jest informacja właściciela lub posiadacza, a organem podatkowym wójt, burmistrz lub prezydent – podobnie jak w odniesieniu do podatku rolnego.

Podatek od nieruchomości

Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1445) jest podstawą nakładania kilku podatków i opłat lokalnych, wśród których największe znaczenie ma podatek od nieruchomości, płacony, według stawek ustalanych przez gminy w granicach upoważnienia ustawowego, od powierzchni gruntów, budynków i wartości początkowej budowli. Stawki podatku zróżnicowane są w zależności od przeznaczenia gruntu i budynku (działalność gospodarcza, mieszkanie, inne cele), natomiast w odniesieniu do budowli służących wyłącznie działalności gospodarczej wynoszą 2% podstawy (wartości pierwotnej tej budowli) rocznie. Dla działalności rolniczej podstawowe znaczenie ma art. 2 ust. 2 ustawy, zgodnie z którym opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości nie podlegają użytki rolne lub lasy, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej. Użytki te podlegają podatkowi rolnemu lub leśnemu – co wskazano wyżej. Dodatkowo art. 7 ust. 1 pkt 4 ustawy zwalnia z podatku od nieruchomości między innymi budynki gospodarcze lub ich części:

- a) służące działalności leśnej lub rybackiej,
- b) położone na gruntach gospodarstw rolnych, służące wyłącznie działalności rolniczej,
- c) zajęte na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej.

Kwalifikowanie budynków mieszkalnych, gospodarczych, administracyjnych i innych niemieszkalnych z punktu widzenia tego przepisu, doczekało się licznych interpretacji sądowych i administracyjnych skłaniających się do zawężenia zwolnienia do budynków gospodarczych i to tylko położonych na gruntach gospodarstwa, a nie jedynie związanych funkcjonalnie z tym gospodarstwem.

Podatek dochodowy – zwolnienie i działy specjalne

Podatkiem bezpośrednim najpowszechniejszym w polskim systemie podatkowym jest podatek dochodowy, płacony zarówno przez osoby fizyczne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. z 2018 r. poz.1509 – dalej określana jako „updf”), a w niektórych przypadkach również na podstawie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (t.j. Dz. U. z 2017 r.

poz. 2157 – dalej określana jako „uzpdf”), jak i przez osoby prawne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz.1036).

Updf zostanie omówiona bardziej szczegółowo w części dotyczącej pozarolniczej działalności gospodarczej, natomiast dla charakterystyki działalności rolniczej istotne jest generalne wyłączenie przedmiotowe spod działania przepisów tej ustawy, przychodów z działalności rolniczej (z wyjątkiem przychodów z działów specjalnych produkcji rolnej) oraz przychodów z działalności leśnej. Wyłączenie to wynika z objęcia tych rodzajów działalności podatkiem rolnym i leśnym.

Za działalność rolniczą podlegającą zwolnieniu, updf (art. 2 ust. 2) uznaje działalność polegająca na wytwarzaniu produktów roślinnych lub zwierzęcych w stanie nieprzetworzonym (naturalnym) z własnych upraw albo hodowli lub chowu, w tym również produkcja materiału siewnego, szkółkarskiego, hodowlanego oraz reprodukcyjnego, produkcja warzywnicza gruntowa, szklarniowa i pod folią, produkcja roślin ozdobnych, grzybów uprawnych i sadownicza, hodowla i produkcja materiału zarodowego zwierząt, ptactwa i owadów użytkowych, produkcja zwierzęca typu przemysłowo-fermowego oraz hodowla ryb, a także działalność, w której minimalne okresy przetrzymywania zakupionych zwierząt i roślin, w trakcie których następuje ich biologiczny wzrost, wynoszą co najmniej: miesiąc - w przypadku roślin, 16 dni - w przypadku wysokointensywnego tuczu specjalizowanego gęsi lub kaczek, 6 tygodni - w przypadku pozostałego drobiu rzeźnego, 2 miesiące - w przypadku pozostałych zwierząt - licząc od dnia nabycia.

W updf pojawia się pojęcie „działów specjalnych produkcji rolnej” co do których ustawodawca uznał, że ze względu na intensywność produkcji uzasadnione jest wymaganie rozliczenia podatku dochodowego bądź na zasadach ogólnych – w oparciu o ewidencję przychodów i rozchodów, bądź w oparciu o normy szacunkowe dochodu rocznego. Tymi działami specjalnymi produkcji rolnej są: uprawy w szklarniach i ogrzewanych tunelach foliowych, uprawy grzybów i ich grzybni, uprawy roślin „in vitro”, fermowa hodowla i chów drobiu rzeźnego i nieśnego, wylęgarnie drobiu, hodowla i chów zwierząt futerkowych i laboratoryjnych, hodowla dżdżownic, hodowla entomofagów, hodowla jedwabników, prowadzenie pasiek oraz hodowla i chów innych zwierząt poza gospodarstwem rolnym, jeżeli przekraczają wielkości określone w załącznik nr 2 do tej ustawy. I tak nie będzie na przykład działem specjalnym uprawa w szklarniach do 25 m²; tunelach do 50 m², uprawa grzybów i grzybni do 25 m², hodowla drobiu rzeźnego do 100 sztuk, a nieśnego do 80, hodowla nutrii i królików do 50 sztuk samic stada podstawowego, prowadzenie pasieki do 80 rodzin czy hodowla ryb akwariowych do 700 dm³ objętości akwarium. Ten sam załącznik 2 określa wspomniane powyżej normy szacunkowe dochodu rocznego, np. 7,00 zł za m² szklarni ogrzewanej z roślinami ozdobnymi, a 2,60 zł za pozostałe uprawy, czy 2,00 zł od jednej rodziny pszczelej.

Podatek od towarów i usług

Najpowszechniejszym podatkiem pośrednim w polskim systemie podatkowym jest tzw. VAT, płacony na podstawie ustawy o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1221 – dalej zwanej „uptu”), który zostanie omówiony w części dotyczącej pozarolniczej działalności gospodarczej. W tym miejscu należy jednak wskazać, że został on w sposób szczególny uregulowany w odniesieniu do działalności rolniczej.

W szczególności w art. 43 1. pkt 3) uptu zwalnia się od tego podatku dostawę produktów rolnych pochodzących z własnej działalności rolniczej, dokonywaną przez rolnika ryczałtowego oraz świadczenie usług rolniczych przez rolnika ryczałtowego. Co to są

produkty rolne i usługi rolnicze określa załącznik nr 2 do uptu, dodając do tego towary wytworzone z nich przez rolnika ryczałtowego z produktów pochodzących z jego własnej działalności rolniczej przy użyciu środków zwykle używanych w gospodarstwie rolnym, leśnym i rybackim. Wykorzystane w tym przepisie określenia działalności rolniczej i gospodarstwa rolnego, ważne pod kątem zwolnienia z podatku VAT, zostały wyjaśnione w innych przepisach ustawy.

Działalność rolnicza została zdefiniowana, w art. 2 pkt 15) uptu, jako produkcja roślinna i zwierzęca, w tym również produkcja materiału siewnego, szkółkarskiego, hodowlanego oraz reprodukcyjnego, produkcja warzywnicza, gruntowa, szklarniowa i pod folią, produkcja roślin ozdobnych, grzybów uprawnych i sadownicza, chów, hodowla i produkcja materiału zarodowego zwierząt, ptactwa i owadów użytkowych, produkcja zwierzęcą typu przemysłowego lub fermowego oraz chów i hodowla ryb i innych organizmów żyjących w wodzie, a także uprawy w szklarniach i ogrzewanych tunelach foliowych, uprawy grzybów i ich grzybni, uprawy roślin „in vitro”, fermowa hodowla i chów drobiu rzeźnego i nieśnego, wylęgarnie drobiu, hodowla i chów zwierząt futerkowych i laboratoryjnych, chów i hodowla dżdżownic, entomofagów i jedwabników, prowadzenie pasiek oraz chów i hodowla innych zwierząt poza gospodarstwem rolnym oraz sprzedaż produktów gospodarki leśnej i łowieckiej, z wyjątkiem drewna okrągłego z drzew tropikalnych (PKWiU 02.20.13.0) oraz bambusa (PKWiU ex 01.29.30.0), a także świadczenie wspomnianych wyżej usług rolniczych.

Gospodarstwo rolne to gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym (art., 2 pkt 16), **gospodarstwo leśne** to gospodarstwo prowadzone przez podatnika, na którym ciąży obowiązek podatkowy w podatku leśnym (art. 2 pkt. 17), a **gospodarstwo rybackie** to prowadzenie działalności w zakresie chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów żyjących w wodzie (art. 2 pkt 18).

Kluczowe znaczenie dla wspomnianego zwolnienia ma pojęcia **rolnika ryczałtowego**, odróżnionego przez ustawodawcę od rolnika obowiązującego na podstawie odrębnych przepisów do prowadzenia ksiąg rachunkowych. Konstrukcja podatku VAT zakłada nie tylko doliczanie do swoich cen towarów i usług należnego podatku, ale także prawo odliczania podatku, który zapłaciło się nabywając towary i usługi na potrzeby prowadzonej działalności. Mechanizm ten jest szczególnie korzystny dla podatnika, który dolicza stawkę obniżoną (produkty rolne 5%), a odlicza wyższą stawkę podstawową (23%). Dlatego zwykle zwolnienie z podatku byłoby niezbyt korzystne – u rolnika kumulowałyby się podatki opłacone w kosztach, których jako zwolniony, nie mógłby odliczyć. Aby to rozwiązać w sposób sprawiedliwy, ustawodawca w art. 115 i następnych uptu, przyjął, że rolnikowi ryczałtowemu (czyli zwolnionemu), dokonującemu dostawy produktów rolnych dla podatnika podatku, który rozlicza ten podatek (a zatem nie zwolnionemu – zwykle przedsiębiorcy), przysługuje zryczałtowany zwrot podatku z tytułu nabywania niektórych środków produkcji dla rolnictwa opodatkowanych tym podatkiem w wysokości 6,5% należności. Kwota tego zryczałtowanego zwrotu podatku jest wypłacana rolnikowi ryczałtowemu przez nabywcę produktów rolnych. Odwrotnie niż przy innych transakcjach, to podatnik zarejestrowany jako podatnik VAT czynny, nabywający produkty rolne od rolnika ryczałtowego, wystawia w dwóch egzemplarzach fakturę VAT RR dokumentującą nabycie tych produktów. Oryginał faktury jest przekazywany dostawcy. Poza treścią szczegółowo wymienioną w ustawie faktura ta powinna również zawierać oświadczenie dostawcy produktów rolnych w brzmieniu: „Oświadczam, że jestem rolnikiem ryczałtowym zwolnionym od podatku od towarów i usług na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 3 ustawy o podatku od towarów i usług.”.

W konsekwencji tej konstrukcji rolnik ryczałtowy dostarczający produkty rolne w zakresie prowadzonej działalności rolniczej jest zwolniony z obowiązków wystawiania faktur, prowadzenia ewidencji dostaw i nabyć towarów i usług, składania w urzędzie skarbowym deklaracji podatkowej i dokonania zgłoszenia rejestracyjnego, do czego zobowiązani są podatnicy czynni – czyli tacy, którzy podatek w pełnym zakresie doliczają i odliczają.

Podobny sens ma szczególne rozwiązanie w odniesieniu do innego podatku pośredniego – akcyzy. W tym przypadku zwolnienie paliwa wykorzystywanego do produkcji rolnej z akcyzy realizuje się w sposób ryczałtowy na podstawie ustawy o zwrocie podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1340)

1.2.3. Ubezpieczenie społeczne rolników

Ubezpieczenia społeczne rolników realizowane są na podstawie odrębnej ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. z 2017 r. poz. 2336) przez Kasę Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych i obejmują rolników, pracujących z nimi domowników oraz od niedawna pomocników rolnika, zatrudnionych do pomocy przy zbiorach.

Odróżnia się ubezpieczenie powstające z ustawy oraz na wniosek.

Ubezpieczeniom: wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu oraz emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny – jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu (np. jako pracownik, przedsiębiorca itp.) lub nie ma ustalonego prawa do emerytury, renty lub świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Podobnie domownik tego rolnika.

W innych sytuacjach rolnicy i ich domownicy podlegają ubezpieczeniom na wniosek, a rozróżnienie to ma szczególne znaczenie ze względu na ewentualny zbieg ubezpieczeń rolniczych z ubezpieczeniami z innego tytułu.

Dla potrzeb ubezpieczeń społecznych **rolnika** definiuje się jako pełnoletnią osobę fizyczną, zamieszkujejącą i prowadzącą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osobę, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia – a zatem inaczej niż w zakresie podatku rolnego nie wystarczy samo posiadanie gospodarstwa, ale konieczne jest także prowadzenie w nim działalności rolniczej, co jest szczegółowo interpretowane w orzecznictwie np. wobec osób równocześnie przebywających za granicą, uczących się poza miejscem zamieszkania czy nawet przebywających w zakładach karnych. **Gospodarstwo rolne** to z kolei każde gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej – kryterium obszaru pojawia się dopiero przy rozróżnieniu ubezpieczeń z ustawy i na wniosek. Także działy specjalne produkcji rolnej definiowane są w załączniku do tej ustawy nieco odmiennie niż w przepisach podatkowych, w szczególności wymaga się większego rozmiaru działalności dla objęcia rolnika ubezpieczeniem z ustawy – np. nie 25 a 100m² upraw szklarniowych.

Wysokość składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego jest ustalana kwotowo, zasadniczo w równej wysokości dla każdego ubezpieczonego, w planie funduszu składkowego i ogłaszana przez Prezesa KRUS, natomiast składka na ubezpieczenie emerytalno-rentowe powiązana została z wysokością rolnej emerytury podstawowej i wynosi 10% jej wysokości miesięcznie, dla osób łączących działalność rolniczą z pozarolniczą na warunkach art. 5a ustawy – 20%

miesięcznie, a dla rolników posiadających większe gospodarstwa odpowiednio 12% (ponad 50 do 100 ha przeliczeniowych), 24% (ponad 100 do 150 ha), 36% (ponad 150 do 300 ha) i 48% (ponad 300 ha). Emerytura podstawowa od 1 marca 2018 roku wynosi 912,86 zł.

Składki na ubezpieczenie społeczne rolników opłacane są kwartalnie, a składki na ubezpieczenie pomocnika rolnika – miesięcznie.

W odniesieniu do rolników obowiązuje także szczególny system odprowadzania składek na ubezpieczenie zdrowotne, o którym mowa w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1510). W gospodarstwach do 6 ha przeliczeniowych składka wynosi 1 zł miesięcznie za każdy hektar od rolnika i domownika i opłacana jest przez budżet państwa, powyżej 6 ha tyle samo, ale opłacana jest przez rolnika razem ze składką na ubezpieczenie społeczne, natomiast w przypadku działów specjalnych naliczana jest od deklarowanej podstawy wymiaru (dochodu) nie niższej niż minimalne wynagrodzenie, ale może zostać odliczona od podatku dochodowego (do 7,75% jego podstawy).

1.3. Pozarolnicza działalność gospodarcza

1.3.1. Ewidencja i rejestracja działalności pozarolniczej

Pozarolnicza działalność gospodarcza regulowana jest przede wszystkim przepisami ustawy Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2018 r. poz. 646) oraz kilkoma innymi ustawami, wśród których największe praktyczne znaczenie ma ustawa o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2018 r. poz. 647). Prawo przedsiębiorców definiuje w art. 3 **działalność gospodarczą** jako zorganizowaną działalność zarobkową, wykonywaną we własnym imieniu i w sposób ciągły – która nie jest działalnością rolniczą i nie została wyłączona innymi przepisami. Definicja ta ma podstawowe znaczenie dla określenia obowiązków związanych z ewidencjonowaniem i rejestrowaniem działalności gospodarczej, ale należy pamiętać, że nie jest to jedyna definicja tej działalności – np. w przepisach podatkowych określa się dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej inaczej określając jej zakres, o czym będzie mowa poniżej. Odrębne definicje dotyczą także pojęcia **przedsiębiorcy**, czyli osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, której przepisy przyznają zdolność prawną w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w kodeksie cywilnym. Będzie to miało znaczenie przy określaniu szczegółowych praw i obowiązków w kolejnych rozdziałach.

Zrozumienie definicji działalności gospodarczej w Prawie przedsiębiorcy wymaga wyjaśnienia pojęcia działalności:

- zorganizowanej, czyli prowadzonej w oparciu o celowo ukształtowane zasoby służące tej działalności, jak np. przedsiębiorstwo, zakład, a także dokonane zgłoszenia, uzyskane zezwolenia, zawarte stałe umowy itp.;
- zarobkowej, to znaczy podejmowanej w celu osiągnięcia zysku, nawet jeżeli faktycznie zysk ten nie wystąpi (nie każda działalność odpłatna ma charakter zarobkowy);
- prowadzonej we własnym imieniu, tzn. na własny rachunek i odpowiedzialność, przy ponoszeniu we własnym zakresie ryzyka tej działalności;
- prowadzonej w sposób ciągły, co oznacza także działalność sezonową – inaczej niż działalność okazjonalną, organizowana doraźnie, w miarę potrzeby.

W obecnej definicji zrezygnowano z wyliczenia rodzajów działalności (produkcyjna, handlowa, usługowa itp.) co oznaczać może szersze jej rozumienie i przez to objęcie pojęciem działalności gospodarczej np. dochodów z majątku (np. czynszu najmu).

Ze względu na zróżnicowane obowiązki prawne, w oparciu o przepisy Prawa przedsiębiorców wyróżnić można:

- 1) działalność gospodarczą prowadzoną przez przedsiębiorcę:
  - a) osobę fizyczną, podlegającą zgłoszeniu do Centralnej Ewidencji i Informacji Działalności Gospodarczej,
  - b) osobę prawną lub jednostkę organizacyjną, podlegającą rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym - rejestrze przedsiębiorców;
- 2) działalność gospodarczą regulowaną, wymagającą, poza obowiązkiem z pkt 1:
  - a) koncesji,
  - b) zezwolenia,
  - c) zgłoszenia do rejestru działalności regulowanej,
- 3) działalność gospodarczą nie wymagającą zgłoszenia do ewidencji i rejestrów, o których mowa w pkt 1 i 2, np., a wymienioną w art. 6 Prawa przedsiębiorców, zgodnie z którym przepisów tej ustawy nie stosuje się jeżeli jest to:
  - a) działalność wytwórcza w rolnictwie,
  - b) tzw. usługi agroturystyczne,
  - c) wyrób ograniczonej ilości wina,
  - d) sprzedaż bezpośrednia artykułów rolnych;
- 4) działalność zarobkową, która nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów Prawa przedsiębiorcy, w szczególności tzw. działalność nierejestrowaną o której mowa w art. 5;
- 5) zorganizowaną działalność niezarobkową, prowadzoną na przykład przez stowarzyszenia, ale także przez osoby fizyczne, która nie jest, w świetle definicji art. 3 Prawa przedsiębiorców, działalnością gospodarczą. Działalność nie jest zarobkowa w szczególności wówczas, jeżeli osoby korzystające ze świadczeń nie wnoszą odpłatności, ale nawet wówczas gdy odpłatność ta wnoszona jest na pokrycie części, a nawet całości kosztów, a nie przewiduje się zysku. Należy jednak pamiętać, że wynagrodzenie osób fizycznych organizujących działalność tego rodzaju nie będzie uważane za koszt, a za dochód, a zatem zastosowanie znajdzie pkt 1 tego wyliczenia.

Zgłoszenie działalności do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) dotyczy przedsiębiorców – osób fizycznych, także jeżeli prowadzą działalność w formie spółki cywilnej, natomiast zgłoszenie do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego dotyczy osób prawnych i jednostek organizacyjnych posiadających zdolność prawną – na przykład spółek jawnych. Ze względu na charakter niniejszego poradnika działalność osób prawnych zostanie pominięta.

Przekazywanie danych i informacji do CEIDG oraz przekazywanie danych i informacji z CEIDG odbywa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego CEIDG lub za pośrednictwem innego, zintegrowanego z nim systemu teleinformatycznego - z wykorzystaniem formularza elektronicznego zamieszczonego na stronie internetowej CEIDG. W praktyce oznacza to, że przedsiębiorca może samodzielnie dokonać wpisu, a jeżeli zgłasza działalność w gminie to w istocie korzysta z systemu informatycznego za jej pośrednictwem.

Wpisowi do CEIDG podlegają następujące dane ewidencyjne: imię i nazwisko, PESEL, uzupełnienie firmy – jeżeli przedsiębiorca zamierza dodać coś do swojego imienia i nazwiska, REGON, NIP, obywatelstwo, adres do doręczeń, adres wykonywania działalności, inne dane

kontaktowe (tel., mail, www), przedmiot działalności wg PKD. Wpisowi podlegają także dane informacyjne: m.in. daty rozpoczęcia, zakończenia, zawieszenia działalności, udział w spółce cywilnej, postępowanie o upadłość, układ, przekształcenia, zakazy działalności, a także informacja o małżeńskiej wspólności ustawowej, ważna dla wierzycieli ze względu na możliwość egzekucji z majątku wspólnego. Wraz z wnioskiem o wpis do CEIDG (z wyjątkiem wniosku o wykreślenie przedsiębiorcy) składa się oświadczenia o: a) braku zakazu działalności podejmowanej, b) tytule prawnym do nieruchomości, których adresy są wpisywane. Wniosek o wpis do CEIDG jest wolny od opłat.

Przepisów o centralnej ewidencji nie stosuje się do działalności, o której mowa w art. 6 ust. 1 Prawa przedsiębiorców. Wpisowi nie podlega także działalność o której mowa w art. 5 – działalność nierejestrowana, to znaczy taka, z której przychód nie przekracza w żadnym miesiącu połowy minimalnego wynagrodzenia (obecnie 1050 zł).

Będzie podlegała zgłoszeniu działalność przedsiębiorców korzystających z tzw. ulgi na start, to znaczy zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia społecznego przez pierwsze 6 miesięcy działalności.

Zwolnienie oznacza, że nie tylko nie mają obowiązku opłacania składek, ale także niestety nie są objęte systemem świadczeń. Nie zawsze jest to korzystne dlatego osoba zainteresowana może nie korzystać ze zwolnienia z obowiązku ewidencjonowania działalności, ponieważ będzie chciała uzyskać status przedsiębiorcy. Sprawa ta była ostatnio przedmiotem powszechnej dyskusji w związku z zamawianiem przez przedsiębiorców usług u osób korzystających z ulgi na start, które nie mogły wykazać się ubezpieczeniem społecznym, w związku z czym odrębne przepisy nakazywały potrącić i odprowadzić za nie składki tak jak za zleceniobiorcę. Oczywiście przeczyło to istocie tej ulgi i oficjalna interpretacja Prezesa ZUS rozstrzyga, że od osoby zgłoszonej do ewidencji gospodarczej składek się nie potrąca.

Podobny problem dotyczy działalności nierejestrowanej (nieewidencjonowanej), o której mowa w art. 5. – osoby prowadzące działalność nieewidencjonowaną, świadczące usługi na rzecz przedsiębiorców i jednostek organizacyjnych będą uznawane za nieubezpieczone, a powierzający im usługi na podstawie umowy podobnej do zlecenia będzie zobowiązany jako płatnik potrącić i odprowadzić w ich imieniu zaliczki na podatek dochodowy i składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Dlatego pomimo osiągnięcia przychodów mniejszych niż połowa minimalnego wynagrodzenia, osoby świadczące usługi dla innych przedsiębiorców mogą być zainteresowane wpisem do CEIDG – pozwalającym uzyskać status przedsiębiorcy i rozliczanie podatków i składek we własnym zakresie.

Przedsiębiorca zgłaszający działalność do CEIDG musi określić przedmiot tej działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności – podejmowanie działalności wykraczającej poza zgłoszony zakres będzie równoznaczne z niedopełnieniem obowiązku zgłoszenia. Dlatego korzystne być może, na wszelki wypadek, objęcie zgłoszeniem zakresu wykraczającego poza podstawowy przedmiot, a w miarę potrzeby dokonanie zgłoszenia zmieniającego. Przypisanie zamierzonej działalności do poszczególnych podklas może nastroić trudności, dlatego ustawodawca objaśnia poszczególne pozycje. W ramach działalności objętej niniejszym poradnikiem użyteczne mogą być takie kody jak na przykład:

55.20.Z Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania - obejmuje zapewnienie zakwaterowania w cyklu dziennym lub tygodniowym w specjalnie wydzielonych, umeblowanych pokojach lub pomieszczeniach umożliwiających mieszkanie, przygotowywanie posiłków oraz spanie lub z warunkami do gotowania lub wyposażonymi kuchniami. Mogą to być pokoje, apartamenty lub mieszkania w budynkach wielopiętrowych lub zespołach budynków, domki letniskowe lub domki kempingowe. Mogą być zapewnione minimalne usługi towarzyszące zakwaterowaniu. Podklasa ta obejmuje zapewnienie krótkotrwałego zakwaterowania w: ośrodkach kolonijnych i pozostałych obiektach wypoczynku wakacyjnego (np. w ośrodkach wczasowych, domach wycieczkowych,

ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych); kwaterach dla gości i bungalowach; domkach lub chatkach, bez obsługi; gospodarstwach wiejskich (agroturystyka); schroniskach młodzieżowych i górskich.

- 56.10.A Restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne – obejmuje przygotowywanie i podawanie posiłków gościom siedzącym przy stołach lub gościom dokonującym własnego wyboru potraw z wystawionego menu, bez względu na to czy spożywają oni przygotowywane posiłki na miejscu, biorą je na wynos czy są im dostarczane. Podklasa ta obejmuje działalność: restauracji; kawiarni; restauracji typu fast food; barów mlecznych; barów szybkiej obsługi; lodziarni; pizzerii; miejsc z żywnością na wynos; restauracyjną lub barową prowadzoną w środkach transportu, wykonywaną przez oddzielne jednostki.
- 79.12.Z Działalność organizatorów turystyki - obejmuje: organizowanie imprez turystycznych, włączając wycieczki turystyczne, z kompleksowym programem imprez, uwzględniające transport, zakwaterowanie, wyżywienie, zwiedzanie muzeów, miejsc historycznych, oglądanie widowisk teatralnych, muzycznych i sportowych.
- 85.51.Z Pozaszkolne formy edukacji sportowej oraz zajęć sportowych i rekreacyjnych - obejmuje kursy, zajęcia sportowe i rekreacyjne dla grup i osób indywidualnych. Zajęcia mogą być prowadzone w szkołach, na obozach, obiektach własnych jednostki nauczającej, obiektach klienta lub innych obiektach, włączając zakwaterowanie. Kursy i zajęcia ujęte w tej podklasie mają charakter formalnie zorganizowany.
- 86.90.D Działalność paramedyczna - obejmuje działalność paramedyczną prowadzoną w takich dziedzinach jak: irydologia, homeopatia, akupunktura, akupresura itp. Działalność ta może być prowadzona w placówkach medycznych, takich jak: przychodnie ogólne, specjalistyczne placówki medyczne inne niż szpitale, prywatne gabinety oraz w domu pacjenta. Działalność ta może być prowadzona także w obiektach zapewniających zakwaterowanie, ale innych niż szpitale.
- 87.30.Z Pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych - obejmuje pomoc społeczną zapewniającą całodobową opiekę osobom w podeszłym wieku i osobom niepełnosprawnym realizowaną w: domach emeryta; domach pomocy społecznej z minimalną opieką pielęgniarstwa; domach pomocy społecznej bez opieki pielęgniarstwa.
- 88.10.Z Pomoc społeczna bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych - obejmuje działalność poradni, schronisk i pozostałą pomoc społeczną bez zakwaterowania, świadczoną osobom w podeszłym wieku i osobom niepełnosprawnym, realizowaną przez instytucje administracji publicznej, organizacje o zasięgu ogólnopolskim lub lokalnym oraz przez specjalistów udzielających porad, m.in. poprzez: odwiedzanie osób w podeszłym wieku i chorych w ich domach; dzienną opiekę dla osób w podeszłym wieku lub dorosłych osób niepełnosprawnych; działalność związaną z przystosowaniem zawodowym osób upośledzonych umysłowo lub niepełnosprawnych fizycznie. W działalności tego typu czynnik edukacyjny powinien występować w ograniczonym zakresie.
- 93.13.Z Działalność obiektów służących poprawie kondycji fizycznej – obejmuje działalność centrów i klubów fitness oraz innych obiektów służących poprawie kondycji fizycznej i kulturystyce.
- 93.21.Z Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki - obejmuje: działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki; organizowanie różnych atrakcji rozrywkowych i rekreacyjnych, takich jak: zjazdy wodne, gry, pokazy, wystawy tematyczne i imprezy plenerowe.

Poza obowiązkiem ewidencji gospodarczej (w CEIDG lub KRS) przedsiębiorcy prowadzący tzw. **działalność regulowaną**, czyli wymagającą spełnienia szczególnych warunków rozpoczęcia i prowadzenia, innych niż dla ogółu przedsiębiorców, powinni dokonać wpisu do odpowiedniego rejestru działalności regulowanej, albo uzyskać odpowiednie zezwolenie lub koncesję. Wymienione formy reglamentacji, ograniczające swobodę działalności gospodarczej, dość istotnie różnią się między sobą pod względem prawnym:

- wpis do rejestru działalności regulowanej dotyczy działalności co do zasady dozwolonej, a zgłoszenie do odpowiedniego rejestru, poparte oświadczeniem przedsiębiorcy, że zna i będzie stosował szczególne wymagania jej prowadzenia, wyczerpuje wymagania formalne. Ale oświadczenie nieprawdziwe lub uchybienie warunkom prowadzenia działalności może spowodować wykreślenie z rejestru

i trzyletni zakaz wykonywania tego rodzaju działalności. Tym instrumentem ustawodawca posługuje się w odniesieniu do organizowania imprez turystycznych czy działalności leczniczej;

- zezwolenie to decyzja administracyjna, uprawniająca przedsiębiorcę do podjęcia działalności, która dla pozostałych jest zakazana. Przed wydaniem zezwolenia dokonuje się tzw. uprzedniej kontroli spełnienia warunków wykonywania działalności, niezależnie od późniejszej kontroli następczej. Wydanie zezwolenia jest podstawą wpisu przedsiębiorcy do odpowiedniego rejestru, a uchybienie warunkom zezwolenia może spowodować jego cofnięcie i zakaz prowadzenia działalności przez trzy lata. Warunki wykonywania działalności są dla wszystkich przedsiębiorców posiadających zezwolenia takie same i wynikają wprost z ustawy;
- koncesja wreszcie, to także decyzja pozwalająca na wykonywanie tego co dla ogółu zakazane, ale różni się od zezwolenia indywidualnym określeniem treści decyzji warunków wykonywania działalności – dotyczy bowiem obszarów wrażliwych, ingerujących w domenę państwa, na przykład wydobywania kopalin czy ochrony osób i mienia.

Przy okazji omawiania obowiązków rejestracyjnych należy wspomnieć o możliwości zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej. Zawiesić wykonywanie działalności gospodarczej może przedsiębiorca: niezatrudniający pracowników, zatrudniający wyłącznie pracowników przebywających na urlopie macierzyńskim, urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopie wychowawczym lub urlopie rodzicielskim (wracającym do pracy w okresie zawieszenia należy się wynagrodzenie jak za przestój). Zawieszenie może dotyczyć tylko jednej z kilku działalności (np. w spółce cywilnej), a jego okres dla przedsiębiorców wpisanych do CEIDG wynosi od 30 dni aż po czas nieokreślony. Dla wpisanych do KRS – od 30 dni do 24 miesięcy.

W okresie zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej przedsiębiorca nie może wykonywać działalności gospodarczej i osiągać bieżących przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej. Może natomiast:

- a) zabezpieczyć źródło przychodów,
- b) przyjmować należności i regulować zobowiązania,
- c) zbywać środki trwałe i wyposażenie,
- d) uczestniczyć w postępowaniach sądowych, podatkowych i administracyjnych,
- e) wykonywać obowiązki nakazane przepisami,
- f) osiągać przychody finansowe (np. odsetki),
- g) zostać poddany kontroli.

1.3.2. Podatki

Podatek dochodowy

Jak wyżej wspomniano podatek dochodowy jest podatkiem powszechnym, płaconym przez wszystkie osoby uzyskujące dochód, chyba że szczególny przepis ustawy zwalnia określone dochody z opodatkowania tym podatkiem (zasada powszechności opodatkowania). Dlatego w każdym przypadku należy sprawdzić, czy nie powstanie obowiązek opłacania tego podatku. Przedsiębiorcy - osoby fizyczne, w tym wspólnicy w spółkach cywilnych i handlowych, opłacają ten podatek na podstawie updf. W niektórych przypadkach, przewidzianych ustawą

o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne, osoby te mogą wybrać uproszczone (zryczałtowane) formy opłacania tego podatku na podstawie ustawy.

Osoby prawne takie jak stowarzyszenia, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjne, spółdzielnie, kółka rolnicze itp. oraz niektóre inne jednostki organizacyjne opłacają podatek dochodowy na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

Podstawą naliczenia podatku jest dochód. **Dochodem** podlegającym opodatkowaniu jest przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania. **Przychód** to suma wszystkich pieniędzy i świadczeń w naturze uzyskanych z określonego źródła np. z pozarolniczej działalności gospodarczej, ze zbycia składników majątku, z najmu, umów o pracę, itp. Natomiast **kosztami uzyskania przychodu** są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów, a także zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów. Tylko takie koszty mogą być odliczane od przychodów i pomniejszają dochód do opodatkowania. Wymienione wyżej ustawy określają szereg szczególnych zasad liczenia przychodu i kosztów jego uzyskania, w tym rodzaje kosztów, które nie mogą być odliczane od przychodów.

Podstawowe zastosowanie mają tzw. **zasady ogólne opodatkowania**, wynikające z updf. Podstawą opodatkowania jest dochód, a stawka opodatkowania jest progresywna i wynosi 18% w przypadku dochodu do 85 528 zł rocznie i 32% nadwyżki ponad tę kwotę. Podatek pomniejsza się o tzw. kwotę wolną (od 1188 zł przy dochodzie do 6 600 zł do 556,02 zł przy dochodzie ponad 11 000zł) co oznacza, że w praktyce dochód nawet do 6 600 zł rocznie jest wolny od podatku.

Przedsiębiorcy opłacający podatek dochodowy na zasadach ogólnych mogą wybrać opodatkowanie dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej według tzw. stawki liniowej 19%, bez względu na wysokość tego dochodu. Inne ich dochody będą w takim przypadku opodatkowane według stawki progresywnej lub wynikającej z przepisów szczególnych. Podatnicy opłacający podatek według skali progresywnej mogą korzystać z tzw. ulgi prorodzinnej (odliczeń na dzieci), co jest niedostępne dla opodatkowanych stawką liniową oraz opłacających podatek w formach zryczałtowanych.

Zryczałtowane formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, przewidują uproszczone zasady obliczania i opłacania tego podatku, ale nie zawsze muszą być korzystniejsze dla podatnika niż zasady ogólne. W każdym przypadku zaleca się dokonanie odpowiedniej symulacji. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych to forma opodatkowania, dla której podstawą obliczenia podatku nie jest dochód (pomniejszony o koszty), a pełny przychód z prowadzonej działalności. Tym samym podatnik zwolniony jest z konieczności dokumentowania i ewidencjonowania ponoszonych kosztów. Stawki tego ryczałtu są zróżnicowane i wynoszą w uproszczeniu: 20% przychodu z wolnych zawodów, 17% z niektórych usług (np. agentów i pośredników turystycznych), 8,5% dla działalności usługowej, 5,5% dla działalności wytwórczej oraz 3,0% dla handlu i gastronomii „bezalkoholowej”. Można równocześnie opłacać kilka stawek ryczałtu, prowadząc odpowiednią ewidencję. Od niedawna 2% stawkę ryczałtu przewidziano dla sprzedaży bezpośredniej przetworzonych produktów rolnych.

Karta podatkowa jest zryczałtowaną formą opłacania podatku dochodowego, polegająca na wpłacie przez podatnika stałej kwoty podatku, bez względu na wysokość osiąganego przychodu. Z formy tej mogą korzystać przedsiębiorcy prowadzący jeden z rodzajów działalności wymieniony w tabeli – załączniku do ustawy, w tym np. interesujące z punktu widzenia turystyki wiejskiej usługi stolarskie, kołodziejskie, bednarskie, koszykarskie,

greplarskie, kilimiarskie, koronkarskie (z wyłączeniem maszynowego), młynarskie oraz przemiał i przerób zbóż w wiatrakach oraz śrutowanie zboża, zduńskie, studniarskie (bez studni głębinowych), usługi utrzymania i pielęgnacji zwierząt, w tym w zakresie zbiorowego wypasu owiec w rejonach górskich w sezonie letnim. Kartą podatkowa może być także objęty handel detaliczny żywnością, w tym owocami i warzywami, napojami, wyrobami tytoniowymi i kwiatami, niektóre usługi gastronomiczne i transportowe (taksówkowe, przewozy pasażerskie z wykorzystaniem ludzkiej i zwierzęcej siły pociągowej, transportu wodnego śródlądowego (w tym transportu na rzece Dunajec przez flisaków pienińskich), usługi rozrywkowe (automaty zręcznościowe, karuzele i huśtawki, strzelnice, tory i miasteczka samochodowe) oraz m. in. hipodrom – kuce. Dopuszcza się także opodatkowanie w tej formie sprzedaży posiłków domowych w mieszkaniach – w przypadku śniadań, obiadów i kolacji do 30 każdego rodzaju na dobę, w przypadku posiłków jednodaniowych na podstawie umowy z jednostką gastronomiczną lub turystyczną – do 100 posiłków na dobę.

Na podstawie art. 23 ust. 1a ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym, podatek w formie karty podatkowej mogą opłacać także osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami, w tym rolnicy równocześnie prowadzący gospodarstwo rolne - na zasadach i w warunkach określonych w części XII tabeli. Bliżej na ten temat w poszczególnych rozdziałach dalszej części poradnika.

Podatek od towarów i usług (VAT)

Podatek od towarów i usług jest podatkiem powszechnym, obciążającym odpłatną dostawę towarów i odpłatne świadczenie usług (określane łącznie jako sprzedaż), niezależnie od tego czy dostawa lub świadczenie nastąpiły w ramach działalności gospodarczej zgłoszonej do rejestru lub ewidencji, a nawet niezależnie od tego, czy zostały wykonane z zachowaniem warunków oraz form określonych przepisami prawa. Ustawa o podatku od towarów i usług zrównuje z dostawą towarów i świadczeniem usług szereg świadczeń, w powszechnym rozumieniu wykraczających poza dostawy i usługi, jak np. przeniesienie praw do wartości niematerialnych, zobowiązanie się do powstrzymania od określonych czynności, użycie towarów stanowiących część przedsiębiorstwa do innych celów niż działalność gospodarcza czy nieodpłatne świadczenie usług na cele osobiste podatnika lub jego pracowników. Zgodnie z art. 15 ustawy, za **podatnika** uważa się osobę lub jednostkę nie mającą osobowości prawnej wykonującą działalność gospodarczą obejmującą wszelką działalność producentów, handlowców lub usługodawców, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody, również wówczas, gdy czynność została wykonana jednorazowo w okolicznościach wskazujących na zamiar wykonywania czynności w sposób częstotliwy.

Podstawą opodatkowania jest obrót, to znaczy kwota należna z tytułu sprzedaży. Opodatkowanie w stawce podstawowej wynosi 22% (23%). Stosuje się także stawki obniżone dla określonych grup towarów i usług 7% (8%) i 5% oraz stawkę 0% przy eksporcie towarów (i zrównanej z nim dostawie wewnątrzwspólnotowej). W okresie od 1 stycznia 2011 roku do 31 grudnia 2018 roku stawki zostały podwyższone do wartości podanych w nawiasach.

Przepisy przewidują także szereg zwolnień z obowiązku opłacania podatku – przedmiotowych (ze względu na rodzaj towaru lub usługi) i podmiotowych (ze względu na osobę podatnika). Najważniejszym, ze względu na cel niniejszego poradnika, jest zwolnienie podmiotowe drobnych przedsiębiorców, to znaczy osób, u których wartość sprzedaży opodatkowanej w poprzednim roku podatkowym nie przekroczyła łącznie 200 000 złotych (art. 113 ustawy). Do wartości tej nie wlicza się sprzedaży zwolnionej z podatku w tym sprzedaży produktów rolnych i świadczenia usług rolniczych przez rolników ryczałtowych.

Dla udokumentowania wielkości sprzedaży podatnik powinien prowadzić tzw. dzienną ewidencję sprzedaży (w dowolnej formie), niezależnie od tego czy takiej ewidencji wymaga wybrana przez niego forma opodatkowania podatkiem dochodowym. Należy pamiętać, że zwolnienie z podatku nie oznacza zwolnienia z obowiązku prowadzenia kasy rejestrującej, o której mowa w art. 111 ustawy, jeżeli prowadzona jest sprzedaż na rzecz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej – w tym zakresie zwolnienia okresowo określa minister właściwy do spraw finansów publicznych (obecnie Dz.U. z 2017 r. poz. 2454). Do końca 2018 roku zwolnieniem objęto przedsiębiorców, u których roczna wartość sprzedaży nie przekracza 20 tys. złotych. Zwolnieniem objęci są także podatnicy, których sprzedaż przekracza 20 tys. złotych, jednak ponad 80% tej sprzedaży zwolniona jest z podatku ze względu na przedmiot (np. usługi szkół, działalność lecznicza itp.). Nie korzystają ze zwolnienia pewne rodzaje działalności wymienione w rozporządzeniu, w tym szczególnie usługi gastronomiczne, fryzjerskie, kosmetyczne i kosmologiczne, rozrywkowe w zakresie wstępu na dyskoteki i sale taneczne. W takich przypadkach rejestracji na kasie fiskalnej wymaga każda sprzedaż na rzecz osób fizycznych nie prowadzących działalności gospodarczej.

Zwolnienia przedmiotowe, poza wspomnianym wyżej zwolnieniem rolników ryczałtowych, określają przede wszystkim przepisy art. 43 ustawy, w tym w pkt 26 i następujących wymienia się usługi jednostek systemu oświaty (szkoły i uczelnie), prywatne nauczanie świadczone przez nauczycieli, nauczanie języków obcych, a także inne usługi kształcenia i przekwalifikowania zawodowego (w tym świadczone przez podmioty które uzyskały akredytację i gdy są finansowane ze środków publicznych). Jednak zakres tego zwolnienia wydaje się trudny do wykorzystania w turystyce wiejskiej. Bardziej prawdopodobne wydaje się wykorzystanie zwolnienia z pkt 33 obejmującego usługi kulturalne świadczone przez indywidualnych twórców i artystów wykonawców, w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych, wynagradzane w formie honorariów, w tym za przekazanie lub udzielenie licencji do praw autorskich lub praw do artystycznego wykonania utworów.

Należy pamiętać, że zwolnienie z podatku oznacza w praktyce także niemożność odliczenia podatku zawartego w ponoszonych kosztach działalności – zakupach towarów, opłatach za usługi obce, energię itp. Dlatego w niektórych przypadkach, gdy ponosi się znaczne koszty, w tym związane z rozpoczęciem działalności, inwestycjami i wyposażeniem gospodarstwa, wybór opodatkowania (statusu czynnego podatnika) może być korzystny, bo większe są sumy podatku naliczonego w kosztach, niż należnego z tytułu sprzedaży własnych usług.

Podatki i opłaty lokalne

Podatki i opłaty lokalne pobierane są na podstawie ustawy z 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych i obejmują między innymi ważne z punktu widzenia turystyki wiejskiej: podatek od nieruchomości oraz opłatę miejscową, reklamową i klimatyczną.

Podatek od nieruchomości pobierany jest od powierzchni gruntów i budynków w stawkach ustalanych przez rady gmin, zróżnicowanych w zależności od sposobu wykorzystania gruntu lub budynku, oraz od wartości budowli lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (ten ostatni wynosi 2% wartości budowli rocznie). Ustawa określa maksymalne stawki, których w uchwale rady gminy nie można przekroczyć.

W przypadku gruntów wykorzystywanych na cele rolnicze lub leśne podatku nie pobiera się, bowiem podlegają one podatkowi rolnemu lub leśnemu. W przypadku gruntów

wykorzystywanych na cele gospodarcze maksymalna stawka w 2018 roku wynosi 0,91 zł za m² rocznie, a pozostałych 0,48 zł za m². Dla budynków mieszkalnych stawka do 0,77 zł za m² rocznie, budynków związanych z działalnością gospodarczą, w tym także mieszkalnych wykorzystywanych dla działalności gospodarczej – 23,10 zł za m² rocznie, natomiast w pozostałych przypadkach 7,77 zł za m². Budynki gospodarcze lub ich części położone na gruntach gospodarstw rolnych i służące wyłącznie działalności rolniczej, a także służące działalności leśnej lub rybackiej, a także zajęte na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej zwolnione są z podatku. Podobnie nieruchomości lub ich części zajęte na potrzeby prowadzenia przez stowarzyszenia statutowej działalności wśród dzieci i młodzieży w zakresie oświaty, wychowania, nauki i techniki, kultury fizycznej i sportu, z wyjątkiem wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej, oraz grunty zajęte trwale na obozowiska i bazy wypoczynkowe dzieci i młodzieży.

Jak z powyższego zestawienia widać, osoba prowadząca w gospodarstwie pozarolniczą działalność usługową, powinna wyodrębnić nieruchomości służące tej działalności i dokonać odpowiedniego zgłoszenia podatkowego w urzędzie gminy.

Oplata miejscowa może być pobierana, na podstawie uchwały rady gminy wydanej w oparciu o art. 17 ustawy, od osób fizycznych przebywających w miejscowości dłużej niż dobę, gdy jest to pobyt w celach turystycznych, wypoczynkowych lub szkoleniowych, a miejscowość posiada korzystne właściwości klimatyczne, walory krajobrazowe oraz warunki umożliwiające pobyt osób w tych celach potwierdzone zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów (stawka do 2,22 zł dziennie), oraz w miejscowościach znajdujących się na obszarach, którym nadano status obszaru ochrony uzdrowskiej na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1399) (stawka do 3,14 zł dziennie).

Oplata uzdrowskowa może być na podobnych zasadach pobierana w miejscowościach znajdujących się na obszarach, którym nadano status uzdrowska na zasadach określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowskim (do 4,33 zł dziennie), także w przypadku pobytów w celach leczniczych.

Oplata reklamowa jest obciążeniem stosunkowo niedawno wprowadzonym do systemu podatków i opłat lokalnych i dotyczyć może niektórych tylko gmin i obszarów. Jej celem jest ochrona krajobrazu przed nadmiarem tablic reklamowych. Zgodnie z ustawą może być nakładana przez rady gmin na obszarach wyznaczonych przez te rady zgodnie z art. 37a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1073), dla których obowiązują zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Oplata wyznaczona jest w części stałej, zależnej od czasu ekspozycji reklamy i zmiennej, zależnej od jej powierzchni. Na poczet opłaty zalicza się zapłacony podatek od nieruchomości – od budowli. Nie pobiera się opłaty m.in. od szyldów, zgodnych z wymaganiami wspomnianej uchwały gminnej, a także od tablic niewidocznych z miejsc publicznych czy upamiętniających jedynie ważne wydarzenia.

1.3.3. Ubezpieczenie społeczne

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1778) wprowadza powszechny system ubezpieczeń emerytalnych, rentowych i wypadkowych jako obowiązkowy dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, natomiast pozostawia im swobodę w zakresie ubezpieczenia chorobowego. System ubezpieczeń społecznych dla tej grupy osób obsługuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych, prowadzący ewidencję ubezpieczonych, pobierający od nich składki oraz wypłacający świadczenia. Składki na ubezpieczenie społeczne ubezpieczeni przedsiębiorcy (osoby fizyczne) finansują z własnych środków. Ubezpieczeniem społecznym mogą zostać objęte również osoby współpracujące przy prowadzeniu działalności gospodarczej – podobnie jak domownicy w odniesieniu do ubezpieczeń społecznych rolników.

Ustalenie wysokości składki na ubezpieczenie społeczne dla tej grupy ubezpieczonych jest dość skomplikowane. Zasadniczo podstawą wymiaru składki jest zadeklarowana przez przedsiębiorcę kwota przychodu jednak nie mniejsza niż 60% i nie większa niż 250% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia. Wysokość składki to odpowiednio: 9,52% podstawy wymiaru - na ubezpieczenie emerytalne, 8,00% podstawy wymiaru na ubezpieczenia rentowe i 2,45% podstawy wymiaru - na ubezpieczenie chorobowe, jednakowo dla wszystkich ubezpieczonych w tym systemie. Natomiast składka na ubezpieczenie wypadkowe uzależniona jest od oceny zagrożenia i wynosi od 0,40 do 8,12% podstawy wymiaru – dla małych płatników, zatrudniających do 9 osób przyjęto stawkę 1,67% podstawy.

Dla przykładu Pan Jan rozpoczął działalność gospodarczą w zakresie organizowania imprez okolicznościowych i integracyjnych dla firm. Aby ubiegać się o zlecenia musiał posiadać status przedsiębiorcy, dlatego działalność od razu zgłosił do CEIDG. Już od pierwszego miesiąca zgłoszenia będzie opłacał składkę na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i fundusz pracy chociaż nie zarobił jeszcze ani złotówki. W miesiącach, w których faktycznie zrealizuje imprezy, jego przychód wielokrotnie przekroczy średnie wynagrodzenie, jednak składkę może opłacać w dotychczasowej wysokości.

Wyliczone na powyższych zasadach stawki są dla wielu małych przedsiębiorców zbyt wysokie w odniesieniu do faktycznie osiągniętych dochodów. Ich zmniejszanie jest o tyle niekorzystne, że pociąga za sobą odpowiednie zmniejszenie świadczeń z ubezpieczeń społecznych, w tym szczególnie rent i emerytur. Jednak ustawodawca stwarza możliwość stopniowego dochodzenia do rentowności umożliwiając opłacanie składek w podstawowej wysokości poprzez:

- prowadzenie działalności nierejestrowanej, nie uważanej za działalność gospodarczą i w konsekwencji wolnej od składek, do wielkości przychodu miesięcznego nie przekraczającej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, nie podlegającej ubezpieczeniu społecznemu;
- wprowadzenie w Prawie przedsiębiorców tzw. ulgi na start (przez pierwsze 6 miesięcy działalności), w trakcie której nie ma obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne;
- wprowadzenie obniżonej podstawy wymiaru składek przez pierwsze 2 lata prowadzenia działalności na poziomie 30% minimalnego wynagrodzenia;
- wprowadzenie oczekującego na wejście w życie od 1 stycznia 2019 roku tzw. małego ZUS-u, tzn. możliwości proporcjonalnego obliczania składki w zależności od osiąganego przychodu pomiędzy 0,5 a 2,5 minimalnego wynagrodzenia za pracę. A zatem wysokość składki zależy od faktycznie osiąganego przychodu, liczonego

jednak jako średnia z roku poprzedzającego. Po przekroczeniu 30-krotności minimalnego wynagrodzenia w ciągu roku, przedsiębiorca przechodzi na ogólne zasady.

Składki na ubezpieczenie zdrowotne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, pobierane na podstawie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, wynoszą 9% podstawy zadeklarowanej przez ubezpieczonego, jednak nie mniejszej niż 75% przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw – tzn. w roku 2018 nie mniej niż 320 zł miesięcznie. 7,75% podstawy składki może być następnie odliczone od podatku dochodowego.

Przedsiębiorcy obowiązani są także odprowadzać składki na Fundusz Pracy w wysokości 2,45% podstawy – nie mniej niż 65,31 zł miesięcznie.

W poniższej tabeli zestawiono obciążenia przedsiębiorców z tytułu ubezpieczeń społecznych w 2018 r.:

Przychód	Do 50% min. Wyn.	Ulga na start 6 m. Nie dotyczy korzystających z 5a usur	2 lata 30% min. wyn.	Mały ZUS od 1.01.2019		ZUS Min. 60% przec. wyn.
				Od 0,5 min. wyn.	Do 2,5 min.	
Przedsiębiorca	brak	brak	199	199	778 (843)	778 (843)
<i>Osoba współpracująca</i>	<i>Nie dotyczy</i>	778 (843)	778 (843)	778 (843)	778 (843)	778 (843)
Składka zdrowotna	9%	320	320	320	320	320
Fundusz pracy	brak	65	65	65	65	65
RAZEM		385	584	584	1163,39	1163,39

Należy zwrócić uwagę na szczególną sytuację osób współpracujących zgłoszonych do ubezpieczenia, których składki w niektórych przypadkach mogą być wyższe niż samego przedsiębiorcy.

1.3.4. Inne obowiązki administracyjne

Uzyskanie statusu przedsiębiorcy prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą nakłada na zainteresowanych szereg innych, niż omówione powyżej, obowiązków administracyjnych. Niektóre z nich dotyczą każdego przedsiębiorcy, inne związane są z przedmiotem lub zakresem podejmowanej działalności.

Wśród obowiązków powszechnych Prawo przedsiębiorców nakłada obowiązek korzystania przez przedsiębiorcę z rachunku płatniczego – przy transakcjach z innymi przedsiębiorcami lub transakcjach, których wartość przekracza 15 000 złotych. Spełnienie tego obowiązku wymaga posiadania rachunku odrębnego od rachunku osobistego. Przedsiębiorca ma obowiązek posługiwania się numerem identyfikacji podatkowej (NIP),

co w praktyce wiąże się z ograniczaniem obowiązku korzystania z innego numeru - REGON, nadawanego na potrzeby informacji statystycznych. Każdy przedsiębiorca ma obowiązek zamieszczenia informacji w języku polskim na towarze, jego opakowaniu, etykiecie, w instrukcji określającej jego firmę (nazwę) i adres producenta, państwo pochodzenia towaru oraz informacje umożliwiające jego identyfikację, chyba że przeznaczenie towaru jest oczywiste. Dla niektórych towarów (leki, kosmetyki, środki ochrony itp.) wymagania są określone w przepisach szczególnych.

Przedsiębiorca ma obowiązek prowadzenia działalności w miejscu odpowiednim ze względu na przepisy o zagospodarowaniu przestrzennym, prawo budowlane, ochronę sanitarną i przeciwpożarową, w zgodzie z warunkami ochrony środowiska. Przy zatrudnianiu pracowników i pomocników – w warunkach zgodnych z przepisami prawa pracy, w tym przy zapewnieniu stanowisk zapewniających bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez nich pracy. W zakresie spełniania tych warunków każdy przedsiębiorca podlega kontroli wyspecjalizowanych instytucji, takich jak np. Inspekcji Sanitarnej, Inspekcji Ochrony Środowiska, Inspekcji Pracy, Państwowej Straży Pożarnej, nadzoru budowlanego itp.

W zależności od rodzaju podejmowanej działalności mogą dodatkowo wystąpić obowiązki techniczne, sanitarne, przeciwpożarowe, potwierdzenia kwalifikacji zawodowych przedsiębiorcy i zatrudnianych przez niego osób, ubezpieczenia majątkowego.

Rozdział II. Agroturystyka

Wypoczynek u rolnika, wczasy pod gruszą, wakacje pod chmurką. To dość powszechne, sielskie wyobrażenie turystów w zakresie wypoczynku w gospodarstwie agroturystycznym. Jadąc na wakacje staramy się choć na chwilę oderwać od problemów codzienności i przenieść w inną rzeczywistość. Wieś oferuje nam bliższy kontakt z naturą, kulturą i tradycją regionu. To kompozycja zapachu świeżo skoszonej trawy, warzyw z przydomowego zagonu, kawy zbożowej o poranku, smak prostego jedzenia i przyjemność obcowania z ludźmi, którzy, choć zapracowani, znajdują dla nas czas na miłą pogawędkę o swoim miejscu, rodzinie, okolicy.

Wszystko to sprawia, że gospodarstwa agroturystyczne mają do odegrania osobliwą rolę w kształtowaniu wizerunku miejsca i regionu. Agroturystyka zapewnia nam, bowiem autentyczność, gościnność, ciepło i radość płynące ze zwykłego faktu spędzania czasu razem.

Obecnie gospodarstwa agroturystyczne odchodzą od tradycyjnego modelu, w którym podstawą ich funkcjonowania jest oferowanie noclegu i wyżywienia. Wiele z nich wprowadza do oferty dodatkowe atrakcje, które poszerzają ofertę turystyczną obszarów wiejskich i sprawiają, że są one atrakcyjne dla szerszego grona odbiorców, z różnych segmentów, zarówno jeśli chodzi o wiek odbiorców, jak i ich odmienne oczekiwania względem planowanego wypoczynku. Są to działania właściwe, pod warunkiem, że nie zakłócają wiejskiego klimatu i charakteru tego rodzaju wypoczynku. Warto bowiem pamiętać, że wiele osób wybierających pobyt w gospodarstwie agroturystycznym oczekuje niewiele ponad spokój, ciszę, dobre jedzenie i możliwość przebywania na łonie natury.

2.1. Wprowadzenie

Pojęcie agroturystyki jest w powszechnej świadomości utożsamiane z wypoczynkiem na wsi, jednak dla osób zajmujących się jej rozwojem nie jest to określenie ścisłe. Agroturystyką jest bowiem wypoczynek u rolnika, w czynnym gospodarstwie rolnym. Jednak termin ten nie został w ten sposób zdefiniowany w żadnym przepisie, natomiast powstało kilka rozwiązań fragmentarycznych, związanych ze stworzeniem, dla osób podejmujących usługi agroturystyczne, ułatwienia zwiększającego popularność tej formy i wprowadzającego przekonanie, że zapewnia ona zwolnienie z obowiązków obarczających innych przedsiębiorców.

Warto zatem na początek zastanowić się dlaczego te ułatwienia (które omówimy poniżej) zostały w ogóle wprowadzone. Przyczyna pierwsza została już zasygnalizowana we wprowadzeniu do poradnika. Odrębny reżim prawny i podatkowy działalności rolniczej i pozarolniczej powodował sytuację, w której podejmowanie jakiejkolwiek aktywności pozarolniczej zmuszało rolników do rezygnacji z dotychczasowego systemu i ponoszenia obciążeń właściwych dla przedsiębiorców, zwykle nieproporcjonalnie wysokich w stosunku do możliwych do osiągnięcia, przynajmniej w pierwszym okresie, korzyści. A zatem ułatwienia powinny umożliwić „wypróbowanie” nowej aktywności gospodarczej, bez konieczności ponoszenia nadmiernego ryzyka. Wyjaśnia to także ograniczony charakter tych ułatwień, uniemożliwiający w praktyce powstanie samodzielnego przedsięwzięcia turystycznego.

Jednak ograniczenia te były uzasadnione głębiej, niż tylko ułatwieniem pierwszego okresu prowadzenia nowej działalności. Ustawodawca zamierzał realizować dzięki nim także inne cele:

- potrzebę zachowania tradycyjnego układu przestrzennego na wsi, w szczególności budownictwa zagrodowego łączącego budynki mieszkalne i gospodarcze w funkcjonalny układ, który bardzo łatwo zrujnować poprzez lokowanie większych obiektów o odmiennej funkcji usługowej, jak np. hoteli, pensjonatów, centrów handlowo-rozrywkowych itp.;
- potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego związanego z tradycyjnym rolnictwem, dla zachowania którego konieczne jest istnienie rodzinnych gospodarstw chłopskich, bowiem tradycyjne więzi społeczne, zwyczaje czy elementy folkloru związane są nieodłącznie z modelem współpracy i wzajemnego wspierania się samodzielnie gospodarujących sąsiadów;
- wreszcie zachowanie niewielkich gospodarstw jest niezbędne do utrzymania tradycyjnych, nieprzemysłowych metod uprawy, hodowli i przetwarzania żywności, której jakość jest nieporównywalna z przetwórstwem przemysłowym, opartym na dostawach producentów wysokotowarowych.

A zatem ułatwienia z których korzystają gospodarstwa agroturystyczne nie są dane za darmo. Stanowią element swoistej umowy społecznej, w której, w zamian za prowadzenie działalności rolniczej w tradycyjnym układzie, uzyskuje się możliwość dodatkowych dochodów. Pierwsze programy rozwoju agroturystyki odwoływały się wprost do różnicowania dochodów w gospodarstwach wiejskich.

Jest oczywiste, że tak rozumiana regulacja agroturystyki stwarza bariery w rozwoju ich oferty turystycznej – zarówno ilościowe, poprzez ograniczanie liczby wynajmowanych pokoi, jak i jakościowe, poprzez utrudnianie świadczenia dodatkowych usług i współpracy pomiędzy gospodarzami. Być może niektóre z dotychczasowych rozwiązań wymagają korekty, jednak nie należy oczekiwać takich zmian, które pozwolą rolnikom prowadzić przedsiębiorstwa pozarolnicze na innych warunkach niż pozostałym.

2.2. Zwolnienie z obowiązku rejestracji działalności

Kluczowym ułatwieniem w świadczeniu usług turystycznych w gospodarstwie rolnym (agroturystycznym) jest obecnie przepis art. 6. 1.2) Prawa przedsiębiorców, zgodnie z którym przepisów ustawy nie stosuje się do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. Analogiczny przepis został wprowadzony jeszcze do ustawy o działalności gospodarczej, jako jedna z form tzw. ubocznego zajęcia zarobkowego, a następnie był powtarzany w zasadzie w niezmienionej formie w kolejnych ustawach regulujących tę działalność - Prawie działalności gospodarczej i ustawie o swobodzie działalności gospodarczej. Można zatem uznać, że jego rozumienie ukształtowało się w wystarczający sposób.

Przepis ten nie wprowadza żadnych ograniczeń ilościowych, jakkolwiek można często spotkać się z objaśnieniami, w których mylony jest z ograniczeniem do 5 pokoi wynikającym z ułatwień podatkowych lub wnioskiem, że skoro 7 to minimalna liczba pokoi w pensjonacie, to w gospodarstwie powinno ich być mniej. Formułowanie tego typu ograniczeń nie ma uzasadnienia, a faktyczną granicę wyznacza konieczność wynajmowania pokoi „w gospodarstwie rolnym” co oznacza, że muszą one należeć do zasobów tego gospodarstwa

– najczęściej jego budynków mieszkalnych lub wyjątkowo adaptowanych budynków gospodarczych. Jest to naturalna granica, bowiem wybudowanie, nawet na terenie gospodarstwa, obiektu o przeznaczeniu turystycznym, spowoduje powstanie obok tego gospodarstwa odrębnego „przedsiębiorstwa” pozarolniczego.

Skoro do usług wymienionych wyżej nie stosuje się przepisów Prawa przedsiębiorców, to nie ma także obowiązku zgłaszania działalności gospodarczej w tym zakresie do CEIDG czy KRS. Jednak rozumienie tego przepisu wymagało rozważenia kilku wykorzystanych w nim terminów. Po pierwsze należało ustalić, kto jest rolnikiem i jakie rozumienie gospodarstwa rolnego obowiązuje – czy określone w przepisach podatkowych (wyłącznie powierzchnia ponad 1 ha), czy w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników (prowadzenie działalności rolniczej osobiście i na własny rachunek w gospodarstwie rolnym – czyli każdym gospodarstwie służącym prowadzeniu działalności rolniczej). Definicje z przepisów o ubezpieczeniu społecznym są szersze, niż pojęcie gospodarstwa, którego prowadzenie powoduje objęcie ubezpieczeniem rolniczym z ustawy, którego powierzchnia powinna obejmować 1 ha przeliczeniowy, lub dział specjalny). Należy skłaniać się takiej interpretacji, że **rolnikiem** jest ten, kto prowadzi działalność rolniczą w oparciu o posiadane **gospodarstwo rolne**. Dla potrzeb ustawy Prawo przedsiębiorców nie ma znaczenia powierzchnia tego gospodarstwa, ale należy pamiętać, że brak podstaw do ubezpieczenia KRUS z ustawy może powodować objęcie działalności pozarolniczej ubezpieczeniem ZUS. Zdefiniowanie samego gospodarstwa wymaga wskazania zespołu składników służących lub mogących służyć produkcji rolnej. Częścią gospodarstwa będą także budynki mieszkalne, ale powiązane funkcjonalnie z gospodarstwem – a nie położone w odległej miejscowości, z której prowadzenie gospodarstwa nie jest możliwe.

Wynajmowanie **pokoji** to ograniczenie wobec szerokiego rozumienia usług hotelarskich – nie obejmuje domków turystycznych, obiektów usługowych czy wynajmowania miejsc na ustawienie przyczep samochodowych i namiotów. Ta ostatnia usługa może jednak mieścić się w pojęciu „innych usług w gospodarstwie rolnym” kiedy świadczona jest na rzecz turystów. Turysta bowiem (w przepisach statystycznych i dotychczasowych przepisach o usługach turystycznych), to osoba, która korzysta z noclegu w miejscu odwiedzanym. Zastanawiając się, czy chodzi o nocleg w miejscowości, czy w konkretnym gospodarstwie, należy przyjąć to drugie - wyjątkowy charakter omawianego przepisu nakazuje bowiem unikania wykładni rozszerzającej. W nomenklaturze statystycznej i przepisach turystycznych goście jednodniowi to „odwiedzający”.

Zwolnienie z obowiązku zgłoszenia działalności agroturystycznej do CEIDG nie oznacza jednak, że przyjmowanie gości w kwaterach agroturystycznych jest zwolnione z wszelkich obowiązków. Na podstawie ustawy o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1553) gospodarstwa agroturystyczne uważane są za tzw. inne obiekty, w których świadczone są usługi hotelarskie i podlegają zgłoszeniu do ewidencji takich obiektów prowadzonej przez wójta. Zgłoszenie nie ma szczególnej formy, a obejmuje podstawowe informacje o tym: kto będzie przyjmował gości, w jakim miejscu, ile ma miejsc noclegowych i czy przyjmuje całorocznie, czy sezonowo. Do zgłoszenia nie wymaga się żadnych załączników ani opłat, natomiast może ono spowodować kontrolę w zakresie spełniania wymagań budowlanych, sanitarnych i przeciwpożarowych oraz minimalnego wyposażenia pokoi.

Jeżeli w gospodarstwie będzie prowadzone żywienie gości (sprzedaż posiłków domowych) to dodatkowo wymaga ono zgłoszenia do powiatowego inspektora sanitarnego - nie ma obowiązku zatwierdzania zakładu, ale jest obowiązek zgłoszenia żywienia turystów na potrzeby ewentualnej kontroli. Bliżej na ten temat w rozdziale dotyczącym żywności i żywienia.

2.3. Zwolnienia i ulgi podatkowe

Najbardziej znaną ulgą dla gospodarstw agroturystycznych jest zwolnienie z konieczności odprowadzania podatku dochodowego od dochodów uzyskanych z tytułu wynajmu pokoju gościnnych, w budynkach mieszkalnych położonych na terenach wiejskich w gospodarstwie rolnym, osobom przebywającym na wypoczynku oraz dochody uzyskane z tytułu wyżywienia tych osób, jeżeli liczba wynajmowanych pokoi nie przekracza pięciu, przewidziane w art. 21 pkt 43 updf.

Jest to całkowite zwolnienie, Nielimitowane ani kwotowo, ani wielkością świadczonych usług, a jego konsekwencją jest brak obowiązku wykazywania przychodów z tego tytułu w deklaracjach czy łączenia ich z innymi przychodami. Nie wpłynie także na możliwość pozostawania w systemie rolniczych ubezpieczeń społecznych, o czym mowa niżej.

Zwolnienie to jest także wyjątkiem od zasady powszechnego obciążenia podatkiem dochodowym, dlatego przepis należy interpretować ściśle, unikając rozszerzania jego zakresu.

Dotychczasowe wątpliwości dotyczyły pojęcia budynku mieszkalnego w gospodarstwie rolnym, w szczególności ze względu na to, że niektóre budynki zlokalizowane są na gruntach rolnych z dopuszczoną zabudową, inne natomiast na gruntach budowlanych. Jednak z treści przepisu nie wynika w żaden sposób, aby budynki na gruntach budowlanych nie mogły być objęte tym przepisem jeżeli funkcjonalnie należą do gospodarstwa rolnego. O tym, czy budynek ma charakter mieszkalny w pierwszej kolejności decyduje zapis w ewidencji gruntów i budynków. W orzecznictwie zwraca się także uwagę, że nie można wymagać, aby właściciel sam zamieszkiwał w budynku, którego pokoje wynajmuje. Zarówno gospodarstwo, jak i sam budynek muszą znajdować się na terenach wiejskich, tzn. poza granicami administracyjnymi miast.

Sposób określania liczby pokoi także budził wątpliwości, jednak w orzeczeniach sądów administracyjnych pojawiło się wyjaśnienie pojęcia „pokój” korzystne dla wynajmujących: „zalicza się pomieszczenia możliwe do samodzielnego wynajęcia” (np. NSA II FSK 747/15 i WSA III SA/Wa 825/10), co eliminuje z tej liczby pomieszczenia udostępniane do wspólnego użytku gospodarzy i gości, a nawet samych gości wynajmujących niezależnie inne pokoje. Także pomieszczenia o innym przeznaczeniu, jak np. łazienki, kuchnie itp. nie powinny być wliczane do tej liczby. W przypadku przekroczenia liczby 5 pokoi, opodatkowaniu podlegają dochody z ich wynajmu w całości, a nie tylko w odniesieniu do nadwyżki. Może zatem w praktyce wystąpić sytuacja, w której wynajmowanie pokoi nie będzie uważane za działalność gospodarczą, ale będzie wymagało opodatkowania. Natomiast zwraca się uwagę, że limit dotyczy gospodarstwa rolnego, a nie osoby, dlatego w przypadku współwłasności gospodarstwa nie można mnożyć liczby wynajmowanych pokoi przez liczbę współwłaścicieli.

Do chwili obecnej pozostają wątpliwości dotyczące celu wynajmowania, bowiem przepis mówi o **osobach przebywających na wypoczynku** (inaczej niż w Prawie przedsiębiorców, gdzie mowa o turystach). Obok orzeczeń wykluczających ze zwolnienia wynajmowanie pokoi np. kierowcom w podróży służbowej (III SA/Wa 2465/13) znaleźć można także takie, w których uznaje się, że wynajmujący nie powinien oceniać celu pobytu, chyba że wyraźnie wynika on z np. treści rachunku wystawionego na firmę (I SA/Sz 176/11).

Jeżeli osoba zainteresowana ma wątpliwości, czy zakres prowadzonej działalności uprawnia do korzystania ze zwolnienia, podobnie jak w przypadku innych wątpliwości co do stosowania prawa podatkowego, może zwrócić się, na podstawie art. 14b i następnych ustawy Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 800) o wydanie indywidualnej interpretacji

podatkowej. Organem właściwym dla wydania interpretacji może być organ administracji skarbowej lub wójt, burmistrz czy prezydent – w zależności od rodzaju zobowiązania podatkowego.

W sytuacjach, w których nie zostały spełnione warunki do zwolnienia z opodatkowania, np. ze względu na wynajmowanie większej liczby pokoi, albo sprzedaż posiłków domowych na rzecz osób nie mieszkających w gospodarstwie czy wreszcie świadczenia osobom mieszkającym innych usług, nie objętych zwolnieniem, należy podatek dochodowy opłacić na zasadach ogólnych, tzn. w praktyce w rozliczeniu rocznym.

Istnieje jednak możliwość opodatkowania kartą podatkową wynajmowania przez rolników nie będących przedsiębiorcami do 12 pokoi i żywienia gości w tych pokojach. Z możliwości tej mogą korzystać nie tylko rolnicy, ale także inne osoby fizyczne, które także mogą wykonywać usługi hotelarskie polegające na wynajmie pokoi gościnnych i domków turystycznych (w tym wydawanie posiłków), jeżeli łączna liczba pokoi (w tym także w domkach turystycznych) nie przekracza 12 – stawka podatku od 50 do 340 zł miesięcznie, przy zatrudnieniu do 2 pracowników lub pełnoletnich członków rodziny, w tym małżonka, także jako osób współpracujących. Do określenia liczby wynajmowanych pokoi przydatne będzie przywołane wcześniej orzecznictwo. Należy podkreślić, że przychodów opodatkowanych kartą podatkową nie można łączyć z przychodami z innej pozarolniczej działalności gospodarczej opodatkowanymi w innej formie, a małżonek podatnika nie może prowadzić działalności w tym samym zakresie. Oznacza to zatem, że można łączyć różne rodzaje działalności opodatkowanej kartą – bez przekroczenia łącznego limitu zatrudnienia, a wysokość podatku ustali w decyzji naczelnik urzędu skarbowego.

Poza ulgą i ułatwieniem w opodatkowaniu podatkiem dochodowym, przewidziano także istotne ułatwienie w zakresie podatku od nieruchomości. Chodzi o możliwość opodatkowania podatkiem od nieruchomości 5 wynajmowanych pokoi tak jak powierzchni mieszkalnej, a nie powierzchni wykorzystywanej do działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 1a ust. 2 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, za działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy nie uważa się działalności rolniczej lub leśnej, a także wynajmu turystom pokoi gościnnych w budynkach mieszkalnych znajdujących się na obszarach wiejskich przez osoby ze stałym miejscem pobytu w gminie położonej na tym terenie, jeżeli liczba pokoi przeznaczonych do wynajęcia nie przekracza 5. Ułatwienie to nie jest adresowane tylko do gospodarstw agroturystycznych, bowiem wynajmujący nie musi być rolnikiem, a pokoje nie muszą wchodzić w skład gospodarstwa rolnego, natomiast ma dla rolników istotne znaczenie, bowiem spełniają oni warunki do skorzystania z tej preferencji.

Pomimo zwolnienia z podatku dochodowego lub opodatkowania kartą podatkową, która sama w sobie nie wymaga prowadzenia ewidencji przychodów i kosztów w gospodarstwie agroturystycznym, wymagane jest minimum dokumentacji w postaci tzw. dziennej ewidencji sprzedaży, o której mowa w przepisach dotyczących VAT. Wystarczy zwykły zeszyt, w którym codziennie zapisuje się otrzymane od klientów kwoty. Ewidencja jest potrzebna dla ustalenia czy podatnik zwolniony z VAT, ze względu na przychody nie przekraczające 200 tys. złotych, mieści się w tym limicie. Należy także brać pod uwagę konieczność ewidencji przychodów na kasie rejestrującej w przypadku przekroczenia 20 tys. przychodu ze sprzedaży na rzecz osób fizycznych. Nie ma w tym przypadku znaczenia prowadzenie działalności nie wymagającej wpisania do ewidencji gospodarczej.

2.4. Ułatwienia w zakresie ubezpieczeń społecznych

W przypadku gospodarstw rolnych istnieje możliwość prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, rozumianej tak jak w Prawie przedsiębiorców (a także wolnych zawodów o których mowa w przepisach podatkowych, np. art. 13 opdf) i pozostawania w ubezpieczeniu KRUS na warunkach określonych w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2336). Możliwość taka dotyczy rolników lub domowników podlegających ubezpieczeniu rolniczemu nieprzerwanie od 3 lat z mocy ustawy i w pełnym zakresie, którzy złożą w KRUS w ciągu 14 dni od rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej odpowiednie oświadczenie, nadal prowadzą lub pracują w gospodarstwie rolnym (obejmującym obszar ponad 1 ha przeliczeniowego lub w dziale specjalnym), nie są pracownikami, emerytami lub rencistami, a kwota należnego podatku dochodowego z tytułu pozarolniczej działalności za poprzedni rok nie przekracza 3 376 zł (na rok 2018 – według obwieszczenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi M.P. z 2018 r. poz.451).

Jak wynika z rozważań w punktach poprzedzających, osoby wykonujące działalność, do której nie stosuje się przepisów Prawa przedsiębiorców (zarówno ze względu na zwolnienie z art. 6 ust. 1, jak i działalność nierejestrowaną z art. 5), nie będą osiągały przychodów opodatkowanych jako pozarolnicza działalność gospodarcza, natomiast w przypadku osiągania dochodów nie objętych tymi przepisami, stawki karty podatkowej pozwalają nie przekraczać tego limitu.

Wysokość podatku dokumentuje się zaświadczeniem lub oświadczeniem ponawianym do 31 maja każdego roku, czyli zgodnie z terminem rozliczenia rocznego podatku dochodowego. Niezachowanie terminu jest równoznaczne z ustaniem ubezpieczenia z dniem, do którego rolnik lub domownik obowiązany był złożyć zaświadczenie albo oświadczenie w KRUS, chyba że ten rolnik lub domownik zaprzestał prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w sposób trwały lub okresowy przed upływem terminu na złożenie tego zaświadczenia albo oświadczenia. Ze względu na doniosły skutek tego przepisu – w praktyce konieczność ponownego trzyletniego okresu ubezpieczenia w KRUS, ustawodawca przewidział możliwość przywrócenia terminu jeżeli zainteresowany udowodni, że niezachowanie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych.

Rozdział III. Turystyka wiejska

3.1. Wprowadzenie - pojęcie turystyki wiejskiej

Jeżeli świadczenie usług turystycznych staje się podstawowym przedmiotem działalności dotychczasowego gospodarstwa agroturystycznego, to wykracza już poza wcześniej definiowane pojęcie agroturystyki. Dla takiej działalności przyjęło się określenie szersze – turystyka wiejska. Podobnie jak agroturystyka nie wynika ono z definicji ustawowej, a jedynie odzwierciedla pewien rodzaj przedsiębiorczości, która ma za przedmiot usługi turystyczne, ale jej oferta odnosi się do szczególnych walorów środowiska wiejskiego – przyrody, przestrzeni lub kultury. Nie zaliczymy do turystyki wiejskiej, a w konsekwencji nie obejmujemy zakresem niniejszego poradnika, przedsięwzięć zlokalizowanych poza obszarem miasta (a zatem na terenach wiejskich), których rozmiar, przedmiot lub charakter jest niezależny od rodzaju lokalizacji, jak np. stacji benzynowych, moteli i innych obiektów hotelarskich przydrożnych, dużych ośrodków wypoczynkowych, centrów handlowych, hoteli konferencyjnych i wielu podobnych.

W szczególności turystyka wiejska obejmuje działalność (co prawda zintegrowaną ze środowiskiem wiejskim), jeżeli:

- usługi świadczone są poza gospodarstwem rolnym lub przez osoby nie będące rolnikami, na przykład zlokalizowane w dawnych siedliskach, nie powiązanych już z gospodarstwami lub są świadczone przez osoby zatrudnione na wsi, emerytów, przedsiębiorców pozarolniczych i podobne;
- usługi wykraczają poza przedmiot określony w art. 6 Prawa przedsiębiorców, to znaczy są świadczone w obiektach nie stanowiących części gospodarstwa rolnego (domkach turystycznych, obiektach specjalnie w tym celu wzniesionych, kempingach, zakładach gastronomicznych), wykraczają poza wynajmowanie pokoi gościnnych i sprzedaż posiłków domowych jeżeli oferowane są osobom nie mieszkającym w gospodarstwie (wynajmowanie sprzętu sportowego, organizowanie imprez okolicznościowych, mała gastronomia);
- usługi świadczone są w zakresie działalności regulowanej, to znaczy wymagającej uzyskania koncesji, zezwolenia lub wpisu do rejestru działalności regulowanej; charakterystycznym przykładem jest organizowanie imprez turystycznych, które zostanie omówione poniżej, ale także działalność lecznicza, transport regulowany – na przykład drogowy przewóz osób wykraczający poza potrzeby własne przedsiębiorcy, sprzedaż alkoholu, z wyjątkiem sprzedaży ograniczonej ilości wina z własnej produkcji w gospodarstwach winiarskich itp.

Usługi turystyki wiejskiej w niektórych przypadkach mogą jednak korzystać z podobnych udogodnień jak agroturystyka. Dotyczy to w szczególności możliwości opłacania podatku od wynajmowania do 12 pokoi i żywienia gości w formie karty podatkowej, łączenia świadczenia tych usług jako pozarolniczej działalności gospodarczej z pozostaniem w systemie ubezpieczeń społecznych rolników (tzw. podwójny KRUS), a nawet zachowania prawa do niższej stawki podatku od nieruchomości, jeżeli liczba pokoi wynajmowanych w budynku mieszkalnym na terenie wiejskim nie przekracza 5 – warunkiem bowiem jest zamieszkanie wynajmującego na terenie tej samej gminy, a nie prowadzenie gospodarstwa rolnego.

Dla decyzji czy działalność jest jeszcze agroturystyką, czy już działalnością pozarolniczą w ramach turystyki wiejskiej, ważne jest określenie granicy kiedy nie jest już prowadzona „w gospodarstwie rolnym”, tzn. jej zakres lub rozmiar wykracza poza zasoby tego

gospodarstwa. Najwięcej wątpliwości towarzyszy przekształcaniu funkcji obiektów gospodarczych, rozbudowie obiektów i lokalizowaniu na terenach rolnych działalności rekreacyjnej, pól namiotowych, parkingów i podobnych usług. Należy przyjąć, że granicą jest zachowanie podstawowej funkcji rolniczej lub mieszkalnej obiektu. W przypadku trwałego przekształcenia na potrzeby usług pozarolniczych granica ta jest przekraczana. Może się to wiązać z szeregiem innych obowiązków – np. w zakresie lokalizacji obiektu, wyłączenia gruntów z produkcji rolnej itp.

Wykroczenie poza zakres usług świadczonych w gospodarstwie rolnym co do zasady wykracza poza omawiane zwolnienia i zaczyna być związane z koniecznością ewidencji lub rejestracji działalności gospodarczej, co zostało omówione w rozdziale pierwszym. Jednak pamiętać należy o ogólnej definicji działalności gospodarczej – zarobkowej, zorganizowanej, prowadzonej we własnym imieniu, w sposób ciągły. Zdarzać się może, że dodatkowe usługi gospodarstwa świadczone są nie ciągle, a okazjonalnie – przepisy nie określają ile razy można wykonać coś okazjonalnie i wymaga to interpretacji indywidualnego przypadku. Często także usługi te nie mają charakteru zorganizowanego. Oznacza to, że nie przygotowaliśmy się w sposób celowy do ich świadczenia gromadząc odpowiednie zasoby, a jedynie wykorzystujemy doraźnie wolny czas, czy niewykorzystywane przejściowo pomieszczenia i wyposażenie. Tak często się dzieje w przypadku organizowania imprez okolicznościowych. Jeżeli nie pobieramy odpłatności lub pokrywamy nią jedynie koszty świadczenia usługi, także nie zostaje spełniona przesłanka działalności gospodarczej i w konsekwencji nie ma obowiązku ewidencjonowania działalności – pozostaje jednak obowiązek podatkowy.

Ponadto, nawet jeżeli usługi świadczone są poza zakresem działalności agroturystycznej, warto pamiętać o sygnalizowanej wyżej działalności nierejestrowanej, o której mowa w art. 5 Prawa przedsiębiorców, pozwalającej świadczyć usługi bez ograniczeń przedmiotowych (poza działalnością regulowaną) do wysokości przychodu nie przekraczającej w żadnym miesiącu połowy minimalnego wynagrodzenia.

W przedsiębiorstwach turystyki wiejskiej pojawiają się pewne obowiązki dodatkowe, obciążające przedsiębiorców, które nie dotyczyły rolników ograniczających swoją ofertę do agroturystyki. Obowiązki te były także sygnalizowane w rozdziale pierwszym poradnika.

Przeznaczenie terenu lub obiektu wykorzystywanego dotychczas na cele rolnicze do wykonywania działalności pozarolniczej, spowoduje konieczność opodatkowania podatkiem od nieruchomości, od którego grunty rolne i budynki oraz budowle służące działalności rolniczej są zwolnione (z powodu objęcia podatkiem rolnym). Uzyskanie statusu przedsiębiorcy zmusza także do zmiany niektórych umów z dostawcami energii, usługodawcami, zmienia się np. sytuacja w zakresie wywozu śmieci. Niekiedy zmiany mogą być jednak korzystne – np. w zakresie wliczania wydatków w koszty uzyskania przychodu, czy odliczenia VAT.

Pomimo nowych obowiązków podejmowanie działalności wykraczającej poza zakres agroturystyki nie powinno być odbierane jedynie jako pogorszenie sytuacji usługodawcy. Wręcz przeciwnie. Stwarza to bowiem możliwość rozwijania działalności ograniczanej dotychczas limitami ulg i zwolnień. To właśnie ulgi i zwolnienia dla agroturystyki postrzegane są coraz częściej jako zdradliwe samoograniczenie, powodujące rezygnację z szansy rozwoju. Jeszcze gorzej, gdy rozwijanie działalności turystycznej usiłuje się opierać na nadużywaniu tych ulg i zwolnień, na przykład poprzez sztuczne dzielenie przedsięwzięcia pomiędzy członków rodziny, lub co gorsze – ukrywanie tej działalności. Warto przypomnieć, że fikcyjne firmowanie cudzej działalności jest wykroczeniem skarbowym, a omawiane wcześniej ulgi i ułatwienia dotyczą zwykle całego gospodarstwa, a nie każdego z jego współwłaścicieli.

Prowadzenie turystyki wiejskiej przez przedsiębiorców stwarza możliwość specjalizowania oferty, współpracy usługodawców proponujących zróżnicowane produkty i usługi, a w przypadku korzystnych okoliczności – rozwijania przedsiębiorstwa. Osoba prowadząca działalność gospodarczą może wzbogacać swoją ofertę o nowe produkty i usługi bez ryzyka utraty dotychczasowego statusu i wreszcie może proponować swoim gościom świadczenia wchodzące w zakres działalności regulowanej – pakiety pobytowe i wycieczki zorganizowane, podawanie alkoholu, a nawet usługi lecznicze, oczywiście po spełnieniu odpowiednich warunków.

3.2. Regulacja usług hotelarskich

Usługi hotelarskie to podstawa oferty turystycznej, zarówno w turystyce wiejskiej, jak i w innych jej rodzajach. W zakresie agroturystyki przybierają one postać wynajmowania pokoi gościnnych i ewentualnie miejsc na ustawienie namiotów w gospodarstwie rolnym, jednak inne obiekty poza jej zakres już wykraczają. Ustawodawca nie nadał usługom hotelarskim charakteru działalności regulowanej – może je zatem świadczyć każdy, wprowadził natomiast podział obiektów, w których przyjmowani są goście na: obiekty standardowe, dla których ustalono urzędowe wymagania co do wielkości, wyposażenia i zakresu świadczonych usług, określane jako **obiekty hotelarskie**, oraz inne obiekty, dla których określono wymagania minimalne co do wyposażenia, określane zwykle po prostu jako „**inne obiekty**”.

Celem tego rozróżnienia było pogodzenie sprzecznych z pozoru celów. Z jednej strony dążenia do ustalenia jasnych standardów świadczenia usług, których jakości klienci nie mogą sprawdzić przed przyjazdem – potrzebnych zarówno gościom indywidualnym, jak i przedsiębiorcom turystycznym oferującym takie usługi jako część pakietu. Z drugiej natomiast, pozostawienia odpowiedniego marginesu swobody przedsiębiorczości, w tym wykorzystania obiektów substandardowych – gorzej wyposażonych, ale w zamian zwykle tańszych. Podział taki umożliwia proponowanie usług hotelarskich również w obiektach nietypowych, które trudno byłoby zasufladkować w jednym z powszechnie znanych rodzajów.

Zarówno w obiektach hotelarskich, jak i innych obiektach, w których są świadczone usługi hotelarskie, koniecznym jest spełnianie wymagań budowlanych, przeciwpożarowych i sanitarnych, jednak tryb zapewnienia tych wymagań jest zróżnicowany.

3.2.1. Usługi w obiektach hotelarskich (m.in. hotele, pensjonaty, kempingi):

W grupie obiektów standardowych, to znaczy hoteli, moteli, pensjonatów, kempingów, pól biwakowych, schronisk, schronisk młodzieżowych oraz domów wycieczkowych, znalazły się obiekty powszechnie rozpoznawane nie tylko na rynku krajowym, ale i zagranicznym. Ustawa o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1553), definiuje każdy z tych rodzajów, określając w szczególności w art. 36 że:

hotele – to obiekty posiadające co najmniej 10 pokoi, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych, świadczące szeroki zakres usług związanych z pobytem klientów;

motele – to obiekty położone przy drogach, dysponujące parkingiem, posiadające co najmniej 10 pokoi, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych;

pensjonaty – to obiekty posiadające co najmniej 7 pokoi, świadczące dla swoich klientów całodzienne wyżywienie;

kempingi – to obiekty strzeżone, umożliwiające nocleg w namiotach, samochodach mieszkalnych i przyczepach samochodowych, przyrządzenie posiłków, parkowanie samochodów, a także świadczące usługi związane z pobytem klientów. Obiekty te mogą dodatkowo umożliwiać nocleg w domkach turystycznych lub innych obiektach stałych;

domy wycieczkowe – to obiekty posiadające co najmniej 30 miejsc noclegowych, dostosowane do samoobsługi klientów oraz świadczące minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów;

schroniska młodzieżowe – to obiekty przeznaczone do indywidualnej i grupowej turystyki młodzieżowej, dostosowane do samoobsługi klientów;

schroniska – to obiekty zlokalizowane poza obszarami zabudowanymi, przy szlakach turystycznych, świadczące minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów;

poła biwakowe – to obiekty niestrzeżone, umożliwiające nocleg w namiotach.

Spełnianie przez obiekt powyższych kryteriów nie zmusza świadczącego usługi do używania wymienionych wyżej nazw rodzajowych, ani do przeprowadzenia procesu tzw. kategoryzacji, o którym będzie mowa poniżej. Przedsiębiorca może zachować nazwę jego zdaniem lepiej charakteryzującą obiekt, np. pałac, ośrodek, a nawet agroturystyka (nazwa ta nie jest przecież chroniona prawnie). Może także obiekt skategoryzować i nazwy urzędowe łączyć z rynkowymi, jak np. Zamek królewski – Hotel.

Najtrudniejszym wyzwaniem stojącym przed osobami, które chciałyby przeprowadzić kategoryzację obiektu już istniejącego (np. w związku z jego rozbudową lub zmianą sposobu użytkowania), jest spełnienie wymagań budowlanych i przeciwpożarowych. Wspomniana kategoryzacja to postępowanie prowadzone przez marszałka województwa, w trakcie którego wnioskodawca wraz z wnioskiem zawierającym opis swojego obiektu, przedstawia także dokumenty potwierdzające spełnienie wspomnianych wymagań. Szczegółowo postępowanie to charakteryzuje, jednocześnie określając wymagania dla każdego z wymienionych rodzajów obiektów, Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2166). Akt ten stanowi, że spełnienie wymagań sanitarnych, przeciwpożarowych i budowlanych potwierdzone ma być następującymi dokumentami:

budowlanych - książką obiektu budowlanego, w przypadku obiektów budowlanych, w stosunku do których obowiązek posiadania tej książki wynika z Prawa budowlanego. Nie będzie ona wymagana w budynkach jednorodzinnych, letniskowych i zagrodowych oraz małych obiektach gospodarczych uzupełniających zabudowę działki siedliskowej (do 35m²), ale wyłączenie to raczej nie znajdzie zastosowania do obiektów hotelarskich, bowiem dla budynków zakwaterowania turystycznego i rekreacyjnego, jak: hotele, motele, pensjonaty, domy wypoczynkowe, schroniska turystyczne, wymaga się też ostatecznej decyzji o pozwoleniu na budowę wraz z zaświadczeniem właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej o dokonanej zgłoszeniu zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części, w stosunku do którego właściwy organ nie wniósł sprzeciwu, lub ostateczną decyzją o pozwoleniu na użytkowanie obiektu budowlanego, a w przypadku obiektów budowlanych wzniesionych

przed dniem 1 kwietnia 1995 r., które utraciły wymienione dokumenty - opinią rzeczoznawcy budowlanego stwierdzającą bezpieczeństwo użytkowania obiektu budowlanego lub ostateczną decyzją o pozwoleniu na budowę wraz z zawiadomieniem właściwego organu o przystąpieniu do użytkowania, dla obiektów, dla których wydano wymienione dokumenty na podstawie obowiązujących przepisów Prawo budowlane;

przeciwpowozarowych - opinią właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej;

sanitarnych - opinią właściwego miejscowo państwowego powiatowego inspektora sanitarnego.

Problemem praktycznym, dla posiadaczy budynków mieszkalnych lub gospodarczych, staje się konieczność gruntownej przebudowy budynków, jeżeli nie spełniają współczesnych norm techniczno-budowlanych, wynikających z Rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1422), bowiem są one podstawą decyzji pozwalających na zmianę sposobu użytkowania obiektu. Nie jest możliwe wykonywanie kategorizowanych usług hotelarskich w budynkach mieszkalnych, nie dostosowanych do celów usługowych – jako budynki zamieszkania zbiorowego (rozporządzenie odróżnia budynki mieszkalne jedno – i wielorodzinne, od budynków zamieszkania zbiorowego przeznaczonych do okresowego pobytu ludzi, takich jak np. hotel, motel, pensjonat, dom wypoczynkowy, dom wycieczkowy, schronisko młodzieżowe, schronisko, internat). W praktyce, w odniesieniu do budynków zmieniających swoją funkcję, przeprowadza się pełny proces inwestycyjny – od pozwolenia na budowę i zatwierdzenia projektu budowlanego prac adaptacyjnych, po odbiór lub zgłoszenie użytkowania. Z wymaganiami budowlanymi łączą się wymagania w zakresie zagospodarowania przestrzennego – budynki usługowe mogą być lokalizowane jedynie w miejscach, dla których miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przewiduje taką funkcję, a gdy planu takiego dla obszaru położenia inwestycji nie ma, to zgodnie z odrębną decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, której uzyskanie poprzedza postępowanie budowlane.

Złożenie wniosku o zaszeregowanie wraz z wymienionymi wyżej załącznikami otwiera drogę do wyznaczenia przez marszałka zespołu oceniającego, który na miejscu sprawdza czy podane we wniosku informacje odpowiadają rzeczywistości i w związku z tym kategorizacja jest możliwa. Nie przeprowadza się oceny, jeżeli jeden przedsiębiorca zbywa na rzecz innego działający obiekt hotelarski – wydaje się wówczas decyzję kategorizacyjną na nazwisko nowego właściciela w oparciu o wcześniejsze postępowanie. Decyzja kategorizacyjna zaszeregowująca obiekt do określonego rodzaju i ustalająca jego kategorię, jest podstawą wpisania obiektu z urzędu do ewidencji prowadzonej przez marszałka.

Ocenę obiektu, dokonywaną w trakcie postępowania kategorizacyjnego i z natury kompleksową, należy odróżnić od kontroli, która może być prowadzona przez organ prowadzący ewidencję, ale także przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz przez ministra właściwego do spraw turystyki. Kontrola ministerialna ma na celu zapewnienie jednolitości stosowania norm kategorizacyjnych na terenie kraju, natomiast kontrole organów gminy służą ocenie właściwego przygotowania obiektów np. do sezonu, lub bywają reakcją na skargi. Uchybienia wykazane w trakcie kontroli mogą być podstawą do wydania zaleceń, a w przypadku ich zlekceważenia lub nieusuwalnego charakteru – podstawą cofnięcia decyzji o zaszeregowaniu lub obniżenia kategorii. Poza wymienionymi organami, działającymi na podstawie ustawy o usługach hotelarskich, obiekty hotelarskie mogą być także kontrolowane przez nadzór budowlany, Inspekcję Sanitarną i Państwową Straż Pożarną.

Organ prowadzący ewidencję obiektu może zastosować szczególny instrument zabezpieczający, którym jest nakaz wstrzymania świadczenia usług w obiekcie do czasu usunięcia braków, natomiast wymienione wyżej organy budowlane, sanitarne i ochrony przeciwpożarowej, mogą w skrajnych przypadkach zakazać świadczenia usług.

Przeprowadzenie procedury kategoryzacji poprawia sytuację rynkową obiektu, gdyż jest on łatwiej rozpoznawany i zapewnione jest bezpieczeństwo przy korzystaniu z jego usług. Korzyści te skłaniają przedsiębiorców nie posiadających decyzji o zaszeregowaniu obiektu, do posługiwania się nazwami hotel czy pensjonat, dla określenia swoich usług. Jest to działanie nielegalne. Ochrona nazw rodzajowych wymienionych wyżej jest zapewniona nie tylko poprzez przepisy kodeksu wykroczeń, ale także może być uznana za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i ukarana wyższą karą.

Przykładem postępowania w sprawie obiektu hotelarskiego może być sytuacja, w której rolnik świadczący usługi wynajmu pokoi gościnnych decyduje się na przeprowadzenie kategoryzacji pozwalającej określać jego obiekt jako pensjonat. Będzie to wymagało zmiany sposobu korzystania – z budynku mieszkalnego na budynek zamieszkania zbiorowego, być może przeprowadzenia prac adaptacyjnych, zapewnienia odpowiedniej ochrony przeciwpożarowej (głównie użycie materiałów niepalnych i trudnopalnych, odpowiednia odporność ogniowa przegród, zapewnienie dróg ewakuacji itp.). Prowadząc pensjonat deklaruje pozarolniczą działalność gospodarczą wykraczającą poza gospodarstwo rolne, w związku z czym będzie musiał działalność tą zgłosić do ewidencji, a zapewnienie całodziennego wyżywienia będzie już wykraczało poza sprzedaż posiłków domowych, zatem część gastronomiczna będzie wymagała zatwierdzenia, o czym bliżej w kolejnym rozdziale.

3.2.2. Usługi hotelarskie w innych obiektach:

Procedura rozpoczynania świadczenia usług hotelarskich w innych obiektach niż omówione powyżej obiekty hotelarskie jest znacznie uproszczona. W zasadzie sprowadza się do zgłoszenia obiektu do ewidencji obiektów prowadzonej w gminie i nie wymaga szczególnego postępowania – wystarczy zgłosić kto będzie świadczył usługi, pod jakim adresem, w jakiej liczbie miejsc noclegowych i czy w sposób całoroczny czy sezonowo. W tym ostatnim przypadku należy podać także czas trwania sezonu.

Organ gminy prowadzący ewidencję nie może odmówić przyjęcia zgłoszenia – jest to tzw. czynność techniczna, może natomiast na podstawie zgłoszenia wpisać obiekt do ewidencji i wszcząć jego kontrolę, tzw. następczą. Kontrola obejmuje spełnienie minimalnych wymagań co do wyposażenia określonych w załączniku 7 do rozporządzenia hotelarskiego. Na przykład dla wynajmowania pokoi w obiektach stałych wymagania dla pokoi obejmują: powierzchnię 6m² dla pokoju 1-2 osobowego i po 2m² na każdą następną osobę, meble w postaci łóżek jednoosobowych (190cm/80cm) i dwuosobowych (190cm/120cm) wyposażonych w pościel (kołdra lub dwa koce, poduszka, poszwa, poszewka, prześcieradło), nocny stolik lub półkę przy każdym łóżku, stół i krzesła, oświetlenie odpowiadające min. 60W, zasłony okienne, kosz na śmieci, a dla części wspólnej ogrzewanie w całym obiekcie zapewniające minimum 18°C, zimną wodę przez całą dobę i dostęp do ciepłej wody, 1 węzeł higieniczno-sanitarny (łazienkę) na maksymalnie 15 osób, a w nim natrysk lub wannę, umywalkę z blatem lub półką i wieszakiem na ręcznik, WC, lustro z górnym lub bocznym oświetleniem, uniwersalne gniazdko elektryczne z osłoną, pojemnik na śmieci (niepalny lub trudno zapalny), dozownik do płynnego mydła i ręczniki papierowe.

Kontrola może także objąć wymagania sanitarne, przeciwpożarowe i budowlane. W praktyce oznacza to możliwość żądania potwierdzenia spełnienia tych wymagań

dokumentami wymienionymi dla tej grupy obiektów w rozporządzeniu budowlanym – książką obiektu budowlanego, a w przypadku gdy obiekt nie posiada książki obiektu budowlanego – protokołem z kontroli obiektu budowlanego; przeciwpożarowych – opinią właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, lub też, co stanowi ułatwienie w porównaniu z obiektami hotelarskimi, osoby wykonującej czynności z zakresu ochrony przeciwpożarowej, a sanitarnych – opinią właściwego miejscowo państwowego powiatowego inspektora sanitarnego. Organ kontrolujący powinien wzywać do przedstawienia tych dokumentów w razie wątpliwości co do spełniania wymagań. Nie jest to przepis ostry, ale stwarza możliwość zachowania proporcjonalności środków – inaczej będzie oceniana potrzeba dokumentowania wymagań dla pojedynczych pokoi w budynku mieszkalnym, a inaczej dla dużych obiektów, typu domy czasowe, ośrodki wypoczynkowe itp., które zaliczyć należy do budynków zbiorowego zakwaterowania.

Należy zwrócić uwagę, że nawet jeżeli na cele usług hotelarskich wykorzystywana jest tylko część obiektu, to wymagania (np. przeciwpożarowe) mogą odnosić się do całości – na przykład dla zapewnienia bezpiecznych dróg ewakuacji czy ograniczenia niebezpieczeństwa rozprzestrzenienia pożaru.

W odniesieniu do innych obiektów także występuje szczególny środek zabezpieczający - możliwość wstrzymania świadczenia usług w obiekcie – do czasu usunięcia braków

Jak będzie zatem wyglądał proces zmiany wykorzystania budynku z gospodarczego na wykorzystywany do działalności gospodarczej usługowej, budynek zamieszkania zbiorowego, czy na cele mieszkalne? Proces należy rozpocząć od ustalenia, czy przekształcany budynek znajduje się na terenie, na którym dopuszcza się lokalizację obiektów usługowych – wynika to z planu zagospodarowania przestrzennego, ale może także być uzależnione od tego, czy jest to budynek na terenie rolnym i wymaga tzw. odrolnienia. Gdy nie ma planu, konieczna może być decyzja ustalająca warunki zabudowy (tzw. WZ). Krok następny to projekt przebudowy, uwzględniający współczesne wymagania budowlane i uzyskanie pozwolenia na budowę, a wyjątkowo zgłoszenie prac budowlanych. Nie będzie to konieczne, jeżeli adaptacja nie wymaga wykonywania prac budowlanych, ale w przypadku budynków gospodarczych będzie to raczej wyjątkowa sytuacja.

3.3. Organizowanie imprez turystycznych

Organizowanie imprez turystycznych to łączenie pojedynczych usług w całość pozwalającą zrealizować klientowi (obecnie podróżnemu) zamierzoną podróż. Przepisy dotyczące organizowania imprez turystycznych zmieniły się bardzo istotnie od 1 lipca 2018 r., w związku z wejściem w życie ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2361). Ustawa ta implementuje do polskiego prawa nową dyrektywę europejską w tej sprawie, wydaną w związku ze zmianami na rynku usług turystycznych, w tym szczególnie upowszechnienia rezerwacji usług w internecie, łączenia usług zgodnie z indywidualnym życzeniem klientów, pojawieniem się platform łączących możliwości rezerwacji usług różnego rodzaju przy okazji jednej wizyty itd.

Wykonywanie działalności polegającej na organizowaniu imprez turystycznych jest działalnością regulowaną, wymagającą zgłoszenia do rejestru prowadzonego przez marszałka województwa, a w szczególności wymagającą posiadania tzw. zabezpieczenia finansowego na rzecz klientów (podróżnych). Zabezpieczenie to składa się z dwóch elementów. Pierwszym jest gwarancja bankowa lub ubezpieczeniowa, albo umowa ubezpieczenia, albo rachunek powierniczy, na który przyjmuje się wpłaty od podróżnych. Drugim jest konieczność wnoszenia składek do Funduszu Gwarancyjnego Turystyki i związana z tym konieczność

prowadzenia ewidencji zawieranych umów. Wielkość tych zabezpieczeń jest uzależniona od skali prowadzonej działalności i dla przykładu suma gwarancji wymagana od organizatora imprez w kraju to 4500 euro, natomiast składki na Fundusz dla takiego organizatora, to co prawda 0 zł, ale i tak pozostaje obowiązek ewidencjonowania umów i składania deklaracji do Funduszu.

Impreza turystyczna – połączenie co najmniej dwóch różnych rodzajów usług turystycznych na potrzeby tej samej podróży lub wakacji, spełniające następujące warunki:

- 1) usługi turystyczne zostały połączone przez jednego przedsiębiorcę turystycznego, w tym na prośbę podróżnego lub zgodnie z jego wyborem, przed zawarciem umowy obejmującej wszystkie usługi;
- 2) niezależnie od tego czy zawarto odrębne umowy z dostawcami poszczególnych usług turystycznych, usługi te są:
  - a) nabywane w jednym punkcie sprzedaży i zostały wybrane zanim podróżny zgodził się dokonać zapłaty, lub
  - b) oferowane lub sprzedawane po cenie obejmującej wszystkie usługi lub po cenie całkowitej lub gdy jedną z tych cen obciążony jest nabywca, lub
  - c) reklamowane lub sprzedawane przy użyciu określenia „impreza turystyczna” lub podobnego, lub
  - d) łączone po zawarciu umowy, na podstawie której podróżny został uprawniony do dokonania wyboru spośród różnych rodzajów usług turystycznych, lub
  - e) nabywane od odrębnych przedsiębiorców turystycznych za pośrednictwem powiązanych procesów rezerwacji online, podczas których przedsiębiorca turystyczny, z którym zawarta została pierwsza umowa, przekazuje innemu przedsiębiorcy turystycznemu lub przedsiębiorcom turystycznym: imię i nazwisko podróżnego, adres poczty elektronicznej oraz szczegóły płatności, a umowa z tym innym przedsiębiorcą turystycznym lub przedsiębiorcami turystycznymi zostanie zawarta najpóźniej 24 godziny po potwierdzeniu rezerwacji pierwszej usługi turystycznej.

Organizator turystyki w rozumieniu nowych przepisów to przedsiębiorca turystyczny, który tworzy i sprzedaje lub oferuje do sprzedaży imprezy turystyczne, bezpośrednio lub za pośrednictwem innego przedsiębiorcy turystycznego lub razem z innym przedsiębiorcą turystycznym. Jednak nie używa się w tym zakresie pojęcia przedsiębiorcy z Prawa przedsiębiorców, a przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43[1] kodeksu cywilnego albo innego podmiotu prowadzącego działalność odpłatną. Według kodeksu cywilnego przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową – i w tej części różnica jest niewielka, natomiast nie znajdują zastosowania wyłączenia przewidziane w art. 6 Prawa przedsiębiorców, co oznacza, że organizatorem turystyki może stać się również osoba prowadząca gospodarstwo agroturystyczne.

Połączenie usług turystycznych w imprezę turystyczną dokonuje się według pewnego porządku. **Usługi turystyczne** to przede wszystkim przewóz pasażerów, zakwaterowanie inne niż pobytowe, wynajem pojazdów silnikowych, a także inne usługi świadczone podróżnym, które nie są podporządkowane poprzednim. Np. wydanie posiłku w samolocie nie prowadzi do powstania imprezy turystycznej, bo posiłek stanowi w tym przypadku integralną część usługi przewozu. Do niedawna wszelkie usługi świadczone w hotelu uważane były za jednolitą usługę hotelarską. Obecnie mogą być świadczone usługi podporządkowane pobytowi w hotelu nawet poza nim – np. transfer gości z lotniska, natomiast mogą być także

usługi na terenie obiektu, które nie są podporządkowane zakwaterowaniu i w związku z tym będą uważane, razem z tym zakwaterowaniem, za imprezę turystyczną.

Przykładowo organizacja wesela z wyżywieniem gości nie tylko nie jest objęta z zasady zwolnieniami i ułatwieniami dotyczącymi agroturystyki, a gdyby miało być działalnością prowadzona w sposób zorganizowany i regularny, wymagałaby uzyskania statusu przedsiębiorcy. Dom weselny nie jest już gospodarstwem agroturystycznym, dlatego powinien uzyskać zatwierdzenie państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, a jeżeli wesela łączone są z udzielaniem noclegów, to mogą stać się imprezami turystycznymi według nowych przepisów i wymagać zgłoszenia do rejestru organizatorów turystyki prowadzonego przez marszałka województwa – jednak zależy to od treści umów zawieranych z zamawiającymi. Jeżeli umowy przewidują łączenie usługi zakwaterowania z innymi usługami w tzw. pakiet, np. za wspólną cenę lub tak reklamowanych, to dojdzie do zorganizowania imprezy turystycznej. Organizatorów tego typu imprez mogą obejmować także przepisy dotyczące ochrony praw autorskich i pokrewnych w przypadku wykorzystywania muzyki.

Oczywiście można wyobrazić sobie kameralną imprezę organizowaną w gospodarstwie agroturystycznym przez samych gości, do której te wymagania nie znajdują zastosowania, ale tego typu impreza nie przyniesie także specjalnych korzyści gospodarzom.

Obecne przepisy nie obejmują pojęciem imprezy turystycznej tzw. mini pakietów, tzn. imprez, które trwają poniżej 24 godzin, pod warunkiem, że nie obejmują one noclegu.

3.4. Pojedyncze usługi turystyczne

Jak wyżej wspomniano, szereg tzw. pojedynczych usług turystycznych, nie tworzących imprez, może być z powodzeniem wykonywana na rzecz turystów. Należy jednak pamiętać, że jeżeli nie są to usługi związane z pobytem gości w gospodarstwie agroturystycznym, a świadczone są dla każdego, w sposób zorganizowany i ciągły (np. wypożyczanie kajaków, rowerów itp.), to będzie to już działalność gospodarcza.

Oczywiście wypożyczanie sprzętu sportowego może być „inną usługą” świadczoną turystom w związku z pobytem w gospodarstwie agroturystycznym, objętą wyłączeniem z działalności gospodarczej, o którym mowa w Prawie przedsiębiorców, a wówczas dochód z jej świadczenia będzie wymagał jedynie opodatkowania (wpisania do ewidencji sprzedaży i uwzględnienia w rocznym PIT). Podobnie będzie w przypadku okazjonalnego wynajęcia sprzętu osobie nie korzystającej z noclegu. Natomiast jeżeli chcemy regularnie (stale lub sezonowo) i w sposób zorganizowany wynajmować sprzęt osobom, które nie korzystają z noclegów w naszym gospodarstwie, staniemy się przedsiębiorcami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą.

Zwykle usługi pojedyncze nie mają charakteru działalności regulowanej, w związku z tym ich wykonywanie nie wymaga dodatkowych zgłoszeń czy rejestracji. Wyjątkiem może być zarobkowy przewóz osób – wymagający, na podstawie Ustawy o transporcie drogowym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2200) i Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1071/2009 uzyskania zezwolenia, nawet jeżeli jest wykonywany pojazdami konstrukcyjnie przeznaczonymi do przewozu 9 osób razem z kierowcą, Wyjątkiem będzie przewóz osób pojazdami innymi niż silnikowe, pojazdami konstrukcyjnie nieprzekraczającymi 40km/h oraz przewóz na potrzeby własne. Jednak przewóz turystów przez przedsiębiorcę świadczącego usługi turystyczne nie jest uważany za przewóz na potrzeby własne, chociażby nie był głównym przedmiotem jego działalności.

Pojedynczymi usługami turystycznymi będą także usługi gastronomiczne, sportowo-rekreacyjne, usługi przewodników turystycznych i podobne. Zakres propozycji w tym zakresie jest nieograniczony – np. usługą taką może być oprowadzanie po gospodarstwie, lub zorganizowane obserwacje nocnego nieba, nauka gry na instrumencie lub warsztaty rzemieślnicze. Takie pojedyncze usługi, świadczone osobom przebywającym w gospodarstwie, mogą w szczególnej sytuacji stać się imprezą turystyczną – jeżeli np. zostały wybrane przed zawarciem umowy. Jeżeli jednak taka usługa zostanie zaproponowana w trakcie realizacji wcześniej zawartej umowy, to całość nie będzie traktowana jako impreza turystyczna.

Jeżeli usługę wykonywaną osobiście, która nie jest przedmiotem naszej działalności gospodarczej (np. wspomnianą wcześniej zorganizowaną obserwację nieba), zamówi osoba prawna lub osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą dla swoich klientów, mamy jeszcze możliwość potraktowania tego jako zlecenia i rozliczenia go przez zamawiającego jako płatnika. Nie będzie to wówczas bowiem działalność gospodarcza wykonywana we własnym imieniu, tylko przychód z tytułu wykonywania usług na podstawie umowy zlecenia lub o dzieło na rzecz przedsiębiorcy lub jednostki organizacyjnej. Nie można jednak tego samego rodzaju działalności wykonywać raz jako działalności gospodarczej, a innym razem jako działalności wykonywanej osobiście.

3.5. Pośrednictwo turystyczne

Usługi pośrednictwa turystycznego są nieodłącznym elementem rynku usług turystycznych, przede wszystkim ze względu na odległość pomiędzy miejscem zamieszkania potencjalnych klientów, a miejscem świadczenia usług turystycznych. Ze względu na zmieniające się środki komunikowania się, tradycyjny model pośrednictwa (opierający się na umowie agencji, w ramach której usługodawca dający agentowi zlecenie do stałego pośredniczenia przy zawieraniu umów określonego rodzaju (agent pośrednik), albo nawet upoważniający agenta do zawierania umów w jego imieniu (agent pełnomocnik)), zostaje zastąpiony usługami platform rezerwacyjnych typu AirB&B, Booking.com itp. Istota prawna tej umowy nie zmienia się – nadal jest to konstrukcja agencji, w ramach której przedsiębiorca prowadzący taki portal świadczy usługi na rzecz dającego zlecenie kwaterodawcy lub hotelarza i jest przez niego wynagradzany odpowiednią prowizją.

Należy podkreślić, że agent nie ponosi odpowiedzialności za należyte wykonanie umowy, przy zawieraniu której pośredniczył, a jedynie odpowiada przed dającym zlecenie za prawidłowe wykonanie swojej usługi. Dla klienta rozróżnienie ról poszczególnych przedsiębiorców uczestniczących w procesie zawierania umów i wykonywania świadczeń może być trudne, natomiast dla platform internetowych wszelkie uchybienia w sposobie wykonania przyrzeczonych umów są szczególnie ryzykowne, ze względu na reakcję społeczności internetowej. Można się zatem spodziewać, że umowy z tego typu pośrednikami będą obwarowane szczególną odpowiedzialnością za niewykonanie świadczeń. Warto z tego punktu widzenia uważnie przeczytać proponowane umowy z wszystkimi załącznikami.

Dla klientów korzystających z usług platform rezerwacyjnych szczególnie korzystna jest możliwość porównania wielu ofert w jednym miejscu. Dla usługodawców, szczególnie niewielkich, jest to z kolei możliwość konkurowania o klienta z przedsiębiorcami dużymi, którzy w innych warunkach mieliby istotną przewagę w budowaniu sieci sprzedaży.

W nowej ustawie o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych zrezygnowano z wcześniejszej regulacji pośrednika turystycznego rozumianego jako osoba, która wykonuje czynności związane z zawieraniem umów o usługi turystyczne na zlecenie

klienta. Nie jest to już działalność regulowana. Do ustawy wprowadzono natomiast nowe pojęcie: **przedsiębiorcy ułatwiającego nabywanie powiązanych usług turystycznych**, a działalność w tym zakresie poddano podobnym wymaganiom jak działalność organizatora turystyki. Do powiązania usług turystycznych dochodzi albo przy okazji kontaktu z jednym punktem sprzedaży, w którym wybiera się i opłaca kilka usług turystycznych, albo poprzez ukierunkowanie innego przedsiębiorcy, któremu przedsiębiorca ułatwiający przekazuje dane swojego klienta wraz z informacją, że byłby on zainteresowany skorzystaniem z dodatkowych usług.

Rozdział IV. Żywność i żywienie jako produkt turystyczny

Turystyka kulinarna z roku na rok zyskuje na znaczeniu i zaskarbiła sobie całkiem pokaźne grono wielbicieli, w tym jedną z bardziej skrajnych grup miłośników – tzw. foodies, czyli tych, którzy żyją aby jeść, a nie na odwrót. Szczególne miejsce zajmują w tym układzie obszary wiejskie, których zasoby (naturalne, produkcyjne i kulturowe) sprzyjają zaspokojeniu potrzeb, również tych najbardziej wymagających, klientów. Jak już wspomniano w przedmowie do niniejszego poradnika, oczekiwania turystów podróżujących na wieś wynikają bezpośrednio z charakteru tej destynacji. Stąd, analizując wyniki badań ruchu turystycznego, można spotkać się z opinią, że wypoczynek na wsi kojarzony jest przede wszystkim z bliskością natury, nieskażonym środowiskiem czy zdrowym i ekologicznym jedzeniem. Stąd również, tak popularna ostatnio, idea SlowFood, tak często kojarzona jest z sielskimi standardami.

A jak te standardy przedstawiają się od strony przedsiębiorców? Czy traktujemy, ten z pozoru oczywisty element pobytu klienta, jako szansę na wyróżnienie naszej oferty czy raczej jako konieczną do zaspokojenia potrzebę fizjologiczną?

Dla współczesnego turysty, na co dzień zaopatrującego się często w żywność pochodzącą z produkcji masowej, możliwość skosztowania wiejskiego jadła jest nie lada atrakcją i tego właśnie oczekują od swojego pobytu na wsi. Niezwykle ważna jest przy tym możliwość zidentyfikowania miejsca wytworzenia produktu. Wielu właścicieli chętnie odwiedzanych przez turystów gospodarstw agroturystycznych, doszukuje się swojego sukcesu właśnie w fakcie oferowania wysokiej jakości wyżywienia. Oferowane przez nich produkty często pochodzą z własnego gospodarstwa lub są pozyskiwane od lokalnych wytwórców. Obecne rozwiązania prawne również w tym przypadku idą przedsiębiorcom na rękę, umożliwiając produkcję i sprzedaż w ramach np. rolniczego handlu detalicznego.

Budując ofertę żywieniową można też wykorzystać fakt niezwykle bogatego dziedzictwa kulinarnego naszego kraju. Każdy region jest inny i posiada własne tradycje wytwarzania żywności, co stwarza ogromne możliwości przy budowaniu marki miejsca. Dobrym przykładem wykorzystania takich zasobów są Strzelce Dolne (wieś położona w województwie kujawsko-pomorskim). Na przełomie XIX i XX wieku, nad Dolną Wisłą kwitła produkcja powideł. Lokalne gospodynie do kuprowych, czyli miedzianych kotłów, wsypywały dojrzałe śliwki, zazwyczaj węgierki. Smażone były na małym ogniu, czasami nawet 3 dni, najczęściej bez cukru. Tradycję tą odtworzyli kilkanaście lat temu mieszkańcy Strzelec Dolnych i od tamtej pory powidła strzeleckie są sztandarowym produktem zakola dolnej Wisły. Powidła strzeleckie od kilku lat znajdują się również na liście produktów tradycyjnych, prowadzonej przez Ministerstwo Rolnictwa. Raz do roku organizowane jest tutaj „Święto Śliwki” przyciągające rzesze turystów. Podczas imprezy odwiedzający mogą nie tylko zakupić wyprodukowane lokalnie powidła (które, na marginesie, rozchodzą się w tempie błyskawicznym), ale również przyjrzeć się procesowi smażenia powideł, sposobom wyrabiania wikliny czy skosztować innych, lokalnie wytwarzanych produktów spożywczych.

Ciekawym sposobem na przyciągnięcie turystów jest również tworzenie szlaków kulinarnych. Pojedynczy lokalni wytwórcy łączą się w nich pod jedną marką, aby odtworzyć (lub stworzyć) kulinarny obraz danego regionu. Obraz często stanowiący magnes na, poszukujących konkretnych i jasno określonych produktów turystycznych, klientów. Tego rodzaju działania przynoszą jednak korzyści nie tylko pojedynczym przedstawicielom branży turystycznej, ale napędzają ruch turystyczny na całym obszarze ich realizacji.

Uwzględnianie tradycji kulinarnych regionu w budowaniu lokalnych produktów turystycznych nie jest jednak wymysłem współczesności. Wielu z czytelników z pewnością

zna czerwony przewodnik Michelin, przedstawiający najlepsze hotele i restauracje daego kraju. Otóż jego powstanie jest ściśle powiązane z pomysłem władz francuskich na wypromowanie poszczególnych regionów kraju po I wojnie światowej i zachęcenie mieszkańców miast do podróżowania na prowincję. W tym celu postanowiono wykorzystać zdolności oraz siłę przebicia uznanych dziennikarzy, spośród których szczególnie zasłynął Maurice Edmond Sailland, tworzący pod pseudonimem Curnonsky. To właśnie on jako pierwszy zauważył, że ówczesne przewodniki turystyczne mają jeden podstawowy mankament – nie zawierają informacji o miejscach, w których turysta mógłby się posilić po całym dniu zwiedzania. Postanowił więc to niedopatrzenie naprawić i w krótkim czasie zaczęły wychodzić spod jego pióra coraz to kolejne dzieła budujące gastronomiczny obraz francuskiej wsi. Jego talent wykorzystali bracia Michelinowie, zapraszając go do pisania swoich słynnych przewodników. To co jest charakterystyczne dla tego dzieła, to myśl w jakiej tworzył Curnonsky. Według niego dany rodzaj potrawy mógł smakować najlepiej tylko w regionie, z którego się wywodził, co miało być spowodowane unikalnym dla tego regionu splotem warunków geologicznych i klimatycznych. Myśl ta przełożyła się na późniejszą rozpoznawalność i odrębność kulinarną poszczególnych regionów Francji, na czym niewątpliwie korzystają zarówno turyści, jak i przedsiębiorcy.

Ponieważ żywienie turystów w gospodarstwie agroturystycznym jest jednym z elementów zwolnionych z konieczności rejestracji pozarolniczej działalności gospodarczej, a w przypadku wynajmu do 5 pokoi – również z obowiązku odprowadzania podatku dochodowego od sprzedaży posiłków domowych, warto wykorzystać te niezwykle sprzyjające okoliczności, aby świadczyć klientom usługę możliwie najlepszej jakości, która stanie się ważnym elementem oferty turystycznej prowadzonego przez nas obiektu.

W ofercie klienci doszukują się w szczególności żywności zdrowej, świeżej i z pewnego źródła – najlepiej lokalnej oraz domowych, lub do domowych bardzo zbliżonych, warunków przygotowania posiłków. Oczekiwania te konfrontowane są w praktyce z możliwościami wyznaczanymi przez przepisy sanitarne określone dla zakładów wprowadzających żywność do obrotu oraz przez przepisy dotyczące sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych. W pierwszym przypadku chodzi głównie o przepisy rozporządzenia UE 852/2004 oraz ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1541). W odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego zasadnicza regulacja oparta jest na przepisach rozporządzenia 853/2004 i polskiej ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 242).

Produkcja żywności na potrzeby własne wyłączona jest spod działania przepisów o bezpieczeństwie żywności i żywienia, natomiast przepisy o produktach pochodzenia zwierzęcego stwarzają ułatwienia w odniesieniu do produkcji mięsa na użytek własny: Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa przeznaczonego na użytek własny (Tj. Dz.U. z 2016 r. poz. 885) obejmujące pozyskiwanie mięsa z utrzymywanych w gospodarstwie, cieląt do szóstego miesiąca życia, świń, owiec, kóz, drobiu oraz zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych albo pozyskiwanie przez myśliwego, w wyniku odstrzału, mięsa zwierząt łownych - przeznaczonego na własne potrzeby. Należy jednak kategorycznie podkreślić, że oferowanie klientom wyrobów w ramach gospodarstwa wykracza poza własne potrzeby i taki surowiec nie może być wykorzystywany do przygotowania „posiłków domowych” i wyrobów przeznaczonych do sprzedaży.

4.1. Sprzedaż żywności nieprzetworzonej

4.1.1. Sprzedaż na rzecz przedsiębiorców

Podstawową formą jest sprzedaż nieprzetworzonych artykułów rolnych i dotyczy ona zarówno produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej. Nie wymaga szczególnych zgłoszeń czy zezwoleń, a opodatkowana jest podatkiem rolnym (poza tzw. działami specjalnymi produkcji rolnej). Może być prowadzona w gospodarstwie rolnym, ale także w punktach skupu, jednak dotyczy produktów wytworzonych we własnym zakresie, a dla jej odróżnienia od handlu wprowadzono w przepisach minimalne okresy biologicznego wzrostu, przez jakie należy przetrzymywać rośliny (1 miesiąc) i zwierzęta (od 16 dni do 2 miesięcy). Sprzedaż własnych plonów jest opodatkowana podatkiem rolnym. W zasadzie nie ma ograniczeń ilościowych i nie wymaga szczególnej ewidencji, ani ilościowej, ani wartościowej. Oczywiście producentów obowiązują w tym zakresie zasady dobrej praktyki produkcyjnej, a także szczególne regulacje dotyczące np. stosowania środków ochrony roślin, dokumentowania pochodzenia zwierząt itp.

4.1.2. Sprzedaż na rzecz konsumentów (sprzedaż bezpośrednia)

Sprzedaż nieprzetworzonych artykułów rolnych na rzecz konsumentów także opodatkowana jest podatkiem rolnym, natomiast ze względu na potrzebę ochrony interesów konsumentów, którzy mają ograniczone możliwości oceny jakości nabywanych artykułów, wprowadza się w przepisach o bezpieczeństwie żywności i żywienia limity ilościowe zarówno dla produktów przetworzonych, jak i nie przetworzonych. Dodatkowo sprzedaż ma być prowadzona w miejscu wytworzenia produktu lub przeznaczonym do prowadzenia handlu. Konieczne jest również prowadzenie ewidencji sprzedaży. Normy ilościowe mają zapewnić, aby zbywane artykuły pochodziły bezpośrednio od znanego nabywcy producenta, a nie były odsprzedawane w wydłużonym łańcuchu dostaw.

Znajdą w tym zakresie zastosowanie przepisy o sprzedaży bezpośredniej, w szczególności wydane na podstawie ustawy o bezpieczeństwie żywności Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 2007 r. w sprawie dostaw bezpośrednich środków spożywczych (Dz.U. 2007 Nr 112, poz. 774), odnoszące się do produktów roślinnych: zbóż, owoców, warzyw i ziół, a także wydane na podstawie ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 2006 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej (Dz.U. Dz.U. z 2015 r. poz. 1703), dotyczące takich produktów jak surowe mleko i śmietana, tuszki drobiu i zajęczaków, a także produktów pochodzenia pszczelego. Zakres przygotowania do sprzedaży produktów wymienionych w tych przepisach jest bardzo ograniczony, więc nie mogą być one podstawą przygotowywania i oferowania przetworów domowych. Działalność w zakresie dostaw bezpośrednich środków spożywczych może być prowadzona na terenie województwa, z którego pochodzi produkcja pierwotna, lub województw sąsiednich, a wymagania higieniczne określa dla niej część A załącznika I do rozporządzenia 852/2004.

Działalność w zakresie produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego została uregulowana w sposób bardziej szczegółowy – między innymi poprzez ustalenie w rozporządzeniu Ministra szczegółowych wymagań weterynaryjnych oraz umożliwienie sprzedaży produktów konsumentowi końcowemu w miejscach, w których odbywa się ich produkcja, w tym znajdujących się na terenie gospodarstwa rolnego, lub na targowiskach, lub z obiektów lub urządzeń ruchomych lub tymczasowych, w tym ze specjalistycznych środków transportu, znajdujących się na terenie miejsc, w których odbywa się produkcja tych

produktów, na terenie targowisk lub poza nimi, lub wreszcie do zakładów prowadzących handel detaliczny i bezpośrednio zaopatrujących konsumenta końcowego.

Sprzedaż bezpośrednia, co do zasady prowadzona jest przez producenta, jednak w § 5 ust. 3 Rozporządzenia dopuszczono także taką sprzedaż prowadzoną przez inny podmiot prowadzący działalność tego samego rodzaju jeżeli zostaną spełnione następujące warunki:

- zakłady prowadzone przez obydwie podmioty zostały wpisane do rejestru zakładów, o którym mowa w ustawie z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego, w tym samym powiecie;
- sprzedaż jest prowadzona podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszy, organizowanych w celu promocji produktów pochodzenia zwierzęcego;
- podmiot prowadzący sprzedaż posiada w miejscu sprzedaży: imienne upoważnienie do prowadzenia sprzedaży udzielone mu przez podmiot, który wyprodukował produkty pochodzenia zwierzęcego, kopię decyzji o wpisie podmiotu, który wyprodukował produkty pochodzenia zwierzęcego, do rejestru zakładów prowadzących sprzedaż bezpośrednią takich produktów; a przy transporcie i sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia zwierzęcego zostały spełnione wymagania weterynaryjne określone w rozporządzeniu.

4.2. Sprzedaż żywności przetworzonej

W odniesieniu do warunków prawnych sprzedaży żywności przetworzonej należy brać pod uwagę przepisy dotyczące działalności rolniczej i pozarolniczej i wynikające z nich obowiązki podatkowe, a także przepisy o bezpieczeństwie żywności. Przetwarzanie wykracza bowiem poza produkcję rolną wyłączoną z opodatkowania podatkiem dochodowym, korzystającą z ryczałtowego rozliczenia VAT i zwolnioną z opłacania podatku od nieruchomości.

Samo przetwarzanie stwarza też dodatkowe zagrożenia co do bezpieczeństwa produktu, jeżeli nie jest realizowane w odpowiednich warunkach, z zachowaniem dobrej praktyki itp., o czym opowiemy bardziej szczegółowo w niniejszym rozdziale.

4.2.1. Rolniczy handel detaliczny

Od 1 stycznia 2017 roku uregulowano, w przepisach ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, rolniczy handel detaliczny (RHD). Zbywanie w ramach RHD dotyczy sprzedaży w ilościach ograniczonych potrzebami konsumentów, nie stanowiących zagrożenia bezpieczeństwa żywności i podlega nadzorowi inspekcji sanitarnej w przypadku żywności pochodzenia roślinnego lub dodatkowo weterynaryjnej w przypadku żywności pochodzenia zwierzęcego. Ilość zbywanych produktów powinna być na bieżąco ewidencjonowana, a sama sprzedaż, co do zasady, powinna być dokonywana bez pośrednika i w miejscu oznaczonym napisem „rolniczy handel detaliczny”. W miejscu sprzedaży dodatkowo powinny się znaleźć dokumenty obejmujące następujące dane:

- imię i nazwisko, albo nazwę i siedzibę podmiotu prowadzącego RHD;
- adres miejsca prowadzenia produkcji tej żywności;
- weterynaryjny numer identyfikacyjny podmiotu prowadzącego RHD, o ile taki numer został nadany.

Wyjątkowo dopuszczono możliwość zbywania takiej żywności przez pośrednika podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszy, organizowanych w celu promocji żywności, jeżeli pośrednik zbywa żywność wyprodukowaną przez siebie w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz wyprodukowaną przez inny podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny na obszarze powiatu, w którym pośrednik ten prowadzi produkcję żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego, lub na obszarze powiatu sąsiadującego z tym powiatem. Jest to ograniczenie zmierzające do zachowania bezpośredniego związku pomiędzy producentem, a nabywcą.

Szczegółowe wymagania i ograniczenia rolniczego handlu detalicznego zawiera Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie maksymalnej ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz zakresu i sposobu jej dokumentowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 2159) ustalające w szczególności, że podmiot prowadzący taki handel prowadzi dokumentację umożliwiającą określenie ilości żywności zbywanej rocznie w ramach takiego handlu, odrębnie za każdy rok kalendarzowy, zawierającą następujące informacje:

- 1) numer kolejnego wpisu;
- 2) datę zbycia żywności;
- 3) ilość i rodzaj zbytej żywności.,

a pośrednik podczas wystawy, festynu, targu lub kiermaszu:

- 1) prowadzi dokumentację umożliwiającą określenie ilości tak zbywanej żywności odrębnie dla każdego podmiotu;
- 2) przekazuje dokumentację, o której mowa w pkt 1, podmiotowi, którego żywność zbywał, niezwłocznie po zakończeniu wystawy, festynu, targu lub kiermaszu, wraz ze swoimi danymi.

Jak widać dokumentacja ta nie zawiera informacji o wartości zbywanych produktów, bowiem jej celem jest zabezpieczenie dróg dostaw, a nie rozliczenie podatkowe, jak jest w przypadku ewidencji sprzedaży, o której mowa w dalszej części.

Rozporządzenie określa także maksymalne roczne ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego, osobno dla produktów nieprzetworzonych pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, oraz produktów przetworzonych pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. I tak przykładowo: zboża – jęczmień 8 ton z hektara, jęczmień ozimy 9 ton z hektara, kukurydza – ziarno 11 ton, pszenice od 4 do 9,5 tony, kminek 2 tony, słonecznik 3,5 tony, ziemniaki 50 ton, burak ćwikłowy 40 ton, cebula 50 ton, czosnek 7 ton, kapusta 75 ton itd.

Wśród żywności przetworzonej pochodzenia niezwierzęcego określono na przykład 6700 litrów soków, 8400 kilogramów lub litrów przetworów z owoców i warzyw, 3400 kg dżemów i tyle samo marynat warzywnych, 1600 kg owoców suszonych, 700 kg wyrobów cukierniczych, 16000 kilogramów mąki, 7300 kg kasz, 15400 kg pieczywa, 2000 kg pierogów, 4000 kg kopytek i klusek śląskich itd.

Wśród surowców pochodzenia zwierzęcego to np. 52400 litrów mleka, 10 400 litrów śmietany, 30 kg miodu i innych produktów od jednej rodziny pszczelej – do 2400 kg łącznie, 148200 jaj, 1800 kilogramów ryb żywych lub niepoddanych przerobowi itd.

Ze względów sanitarnych szczególnie ostrożnie podchodzi się do sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego, ale i tutaj są to znaczne ilości np. 2100 mięsa drobiowego, 1400 kg

produktów (np. kielbas) itp., tyle samo wstępnie przetworzonych ryb, lub produktów rybołówstwa czy gotowych posiłków z produktów pochodzenia zwierzęcego.

Warunki higieniczno-sanitarne dla przetwarzania żywności przeznaczonej do sprzedaży w ramach RHD powinny odpowiadać wymaganiom rozdziału 2 załącznika III rozporządzenia (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie higieny środków spożywczych – ale zostać opracowane samodzielnie przez producenta w sposób odpowiedni do zamierzonego procesu przetwarzania.

Obejmują w szczególności urządzenia zapewniające higienę osób przetwarzających żywność, stosowanie odpowiednich powierzchni roboczych, umożliwiających zachowanie czystości, mycie i w razie potrzeby dezynfekcję, warunki do czyszczenia i w miarę potrzeby dezynfekcji narzędzi i sprzętu, odpowiednie procedury mycia środków spożywczych (surowców), odpowiednią ilość zimnej i ciepłej wody, odpowiednie warunki, w tym termiczne, do przechowywania żywności i unikania jej zanieczyszczenia oraz odpowiednie warunki składowania i usuwania odpadów.

Miejsce przetwarzania żywności nie wymaga zatwierdzenia jako zakład wprowadzający żywność, ale jest obowiązek jego zgłoszenia do inspektoratu powiatowego Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

4.2.2. Przetwarzanie metodami innymi niż przemysłowe

Przepisy podatkowe posługują się terminem „żywność przetwarzana metodami innymi niż przemysłowe”, odmiennym niż rolniczy handel detaliczny. Zatem pojęcia te są do siebie zbliżone, ale nie tożsame. Różnica dotyczyć może konieczności zatwierdzenia zakładu zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, jeżeli wykracza poza rolniczy handel detaliczny, przetwarzając żywność metodami innymi niż przemysłowe. W szczególności podstawowy dla regulacji podatkowej Art. 20 ust 1c) updof uznaje przychody ze sprzedaży przetworzonych w sposób inny niż przemysłowy produktów roślinnych i zwierzęcych (z wyjątkiem działów specjalnych i produktów akcyzowych) za przychody z innych źródeł, a nie z pozarolniczej działalności gospodarczej, jeżeli spełnione są następujące warunki:

- 1) sprzedaż wykonywana na potrzeby pozarolniczej działalności gospodarczej mieści się w omówionych wyżej limitach z przepisów dotyczących bezpieczeństwa żywności (art. 44a ubziz oraz rozp. wykonawcze) – przepis ten został zmieniony w stosunku do pierwotnej wersji tej regulacji, zabraniającej sprzedaży osobom prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą, co w praktyce wykluczało wzajemne zaopatrywanie się gospodarstw agroturystycznych, zakładów gastronomicznych specjalizujących się w produktach lokalnych itp.
- 2) nie zatrudnia się innych osób, (wyjątek: ubój i przerób mięsa, przemiał zbóż, tłoczenie oleju lub soku oraz sprzedaży podczas wystaw, festynów, targów przez innego rolnika prowadzącego działalność w ramach rolniczego handlu detalicznego);
- 3) sprzedaż odbywa się wyłącznie w miejscach, w których produkty te zostały wytworzone, lub przeznaczonych do prowadzenia handlu;
- 4) jest prowadzona ewidencja sprzedaży,
- 5) ilość produktów roślinnych lub zwierzęcych pochodzących z własnej uprawy, hodowli lub chowu, użytych do produkcji danego produktu stanowi co najmniej 50% tego produktu, z wyłączeniem wody. Za produkt roślinny pochodzący z własnej uprawy

uważa się również mąkę, kaszę, płatki, otręby, oleje i soki wytworzone z surowców pochodzących z własnej uprawy – ten przepis także ewoluował, gdyż w jego pierwotnej wersji całość surowców powinna pochodzić z gospodarstwa, co w praktyce uniemożliwiało produkcję wielu wyrobów.

Uznanie przychodów ze sprzedaży tej żywności za przychody z innych źródeł zwalnia z konieczności prowadzenia książki przychodów i rozchodów – w to miejsce wymagana jest ewidencja sprzedaży. Ewidencję sprzedaży produktów roślinnych i zwierzęcych prowadzi się odrębnie za każdy rok podatkowy, a powinna ona zawierać co najmniej: numer kolejnego wpisu, datę uzyskania przychodu, kwotę przychodu, przychód narastająco od początku roku oraz ilość i rodzaj przetworzonych produktów. Dzielne przychody są ewidencjonowane w dniu sprzedaży. Ewidencję sprzedaży, o której mowa w ust. 1e, należy posiadać w miejscu sprzedaży przetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych. Podatek dochodowy z innych źródeł rozliczany jest zasadniczo w zeznaniu rocznym, nie ma zatem obowiązku odprowadzania zaliczek.

Dodatkowo stworzono możliwość wyboru innej formy opłacania podatku dochodowego - jako 2% ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, bez konieczności prowadzenia działalności gospodarczej. Możliwość ta powinna być szczególnie interesująca dla osób mających trudności w udokumentowaniu kosztów uzyskania przychodu.

Jeżeli przetwarzanie żywności odbywa się we własnej kuchni, podatek od nieruchomości naliczany tak jak od powierzchni mieszkalnej, a nie od powierzchni przeznaczonej do działalności gospodarczej.

Przetwarzanie i sprzedaż żywności wykraczające poza te warunki należy prowadzić już według odrębnych przepisów dotyczących wprowadzania żywności do obrotu. Dalej idące wymagania, w szczególności wynikające z przepisów o działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej oraz dotyczące zakładów zatwierdzanych znajdują zastosowanie w odniesieniu do przedsiębiorców działających na zasadach ogólnych.

4.3. Żywnienie gości

4.3.1. Żywnienie w warunkach domowych

Żywnienie gości w warunkach domowych korzysta z szeregu ułatwień. Na przykład Art. 63 ust. 2 Ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia zwalnia z obowiązku zatwierdzania niektóre zakłady wprowadzające do obrotu i produkujące żywność. Są to między innymi gospodarstwa agroturystyczne, sklepy zielarskie, podmioty działające na rynku spożywczym prowadzące produkcję pierwotną, podmioty prowadzące rolniczy handel detaliczny żywnością pochodzenia niezwierzęcego czy podmioty prowadzące działalność w zakresie dostaw bezpośrednich.

Zakłady tego rodzaju nie muszą otrzymać zatwierdzenia zanim zaczną działać, składają natomiast do państwowego powiatowego inspektora sanitarnego wnioski o wpis do rejestru zakładów na 14 dni przed planowanym rozpoczęciem działalności. Wniosek taki zawiera:

- imię i nazwisko/nazwę wnioskodawcy;
- adres/siedzibę wnioskodawcy wg KRS lub CEIDG, lub numeru identyfikacyjnego ARMiR;
- PESEL/ numer identyfikacyjny REGON (jeżeli taki numer posiada) oraz numer identyfikacji podatkowej (NIP);

- określenie rodzaju i zakresu działalności, która ma być prowadzona w zakładzie, w tym rodzaju żywności, która ma być przedmiotem produkcji lub obrotu;
- określenie lokalizacji zakładu lub miejsca prowadzenia działalności gospodarczej;
- numer w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, o ile wnioskodawca taki numer posiada;
- numer identyfikacyjny w ewidencji gospodarstw rolnych, w rozumieniu przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności – w odniesieniu do podmiotów działających na rynku spożywczym, prowadzących działalność w zakresie dostaw bezpośrednich.

Jako załączniki do wniosku, zgodnie z art. 64 ust. 3 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia, należy dołączyć również wykaz urządzeń dystrybucyjnych obejmujący typ urządzenia, nazwę producenta, rok produkcji oraz datę uruchomienia – dotyczy jedynie podmiotów prowadzących obrót żywnością z tych urządzeń.

Zgłoszenie jest podstawą wpisu, a zgłoszony zakład może zostać skontrolowany, także przed rozpoczęciem działalności. W przypadku sprzedaży posiłków domowych znajdują zastosowanie wymagania sanitarne z rozdziału III załącznika II Rozporządzenia 852/2004 – wymagania dotyczące ruchomych i/lub tymczasowych pomieszczeń (jak duże namioty, stragany, ruchome punkty sprzedaży), pomieszczeń używanych głównie jako prywatne domy mieszkalne, ale gdzie regularnie przygotowuje się żywność w celu wprowadzania do obrotu, i automatów ulicznych. **Wymagania te sprowadzają się do zasady, że pomieszczenia i urządzenia powinny być tak usytuowane, zaprojektowane i skonstruowane oraz utrzymywane w czystości i dobrym stanie i kondycji technicznej, aby uniknąć ryzyka zanieczyszczenia, w szczególności przez zwierzęta i szkodniki.** W miarę potrzeby (wynikającej ze specyfiki zakładu) muszą być dostępne odpowiednie urządzenia, aby utrzymać właściwą higienę personelu (włącznie ze sprzętem do higienicznego mycia i suszenia rąk, higienicznymi urządzeniami sanitarnymi i przebieralniami). Powierzchnie przeznaczone do kontaktu z żywnością muszą być w dobrym stanie technicznym, łatwe do czyszczenia i dezynfekcji. Będzie to wymagać stosowania gładkich, zmywalnych, odpornych na korozję i nietoksycznych materiałów, chyba że podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze mogą zapewnić właściwe organy, że inne użyte materiały są odpowiednie. Należy zapewnić warunki do czyszczenia i dezynfekcji narzędzi do pracy i sprzętu, a w przypadku gdy częścią działalności przedsiębiorstwa spożywczego jest mycie środków spożywczych, należy ustanowić odpowiednie procedury, aby dokonywać tego w sposób higieniczny. Należy zapewnić odpowiednią ilość gorącej i/lub zimnej wody pitnej. Substancje niebezpieczne i niejadalne powinny być w odpowiednich warunkach składowane i usuwane (zarówno płynne jak i stałe). Należy zapewnić odpowiednie warunki dla utrzymywania i monitorowania właściwych warunków termicznych żywności, a środki spożywcze muszą być tak umieszczone, aby unikać ryzyka zanieczyszczenia.

Wymienione zasady są podstawą opracowania konkretnych rozwiązań, składających się na dobrą praktykę higieniczną.

Poza wymaganiami rozdziału III pozostają zasady transportu żywności, określone w rozdziale IV, których przestrzeganie może mieć istotne znaczenie w obiektach położonych w oddaleniu od źródeł zaopatrzenia. W szczególności pojemniki i/lub kontenery używane do przewozu środków spożywczych muszą być utrzymywane w czystości, dobrym stanie i kondycji technicznej i umożliwić właściwe czyszczenie i/lub dezynfekcję. Nie mogą być używane do transportowania niczego poza środkami spożywczymi, jeśli mogłoby to prowadzić do zanieczyszczenia, a przynajmniej musi być zapewnione skuteczne

rozdzielenie produktów. W miarę potrzeby transportery i/lub kontenery wykorzystywane do przewożenia środków spożywczych muszą być przystosowane do utrzymania ich we właściwych temperaturach i umożliwić kontrolowanie tych temperatur. W praktyce zamiast chłodni w samochodzie, można zapewnić odpowiednio krótki czas transportu.

Sprzedż posiłków domowych korzysta także z ułatwień omawianych już we wcześniejszych częściach poradnika:

- prowadzona w gospodarstwie rolnym, przez rolników jest objęta art. 6 Prawa przedsiębiorców, tzn. nie podlega przepisom o działalności gospodarczej;
- jeżeli świadczona jest na rzecz gości gospodarstwa agroturystycznego wynajmującego do 5 pokoi, jest objęta zwolnieniem z odprowadzania podatku dochodowego;
- sprzedaż posiłków domowych w mieszkaniach może być opodatkowana w formie karty podatkowej.

4.3.2. Prowadzenie zakładu gastronomicznego

Prowadzenie zakładu gastronomicznego (bar, restauracja, stołówka, mała gastronomia itp.) jest z zasady pozarolniczą działalnością gospodarczą, wymagającą ewidencjonowania lub rejestrowania. Najistotniejsza jednak jest konieczność uzyskania zatwierdzenia zakładu we właściwym miejscowo, ze względu na położenie zakładu, powiatowym inspektoracie PIS, co zwykle podlega uprzedniej kontroli wyposażenia, procedur itp., a także uzgodnieniu projektu adaptacji pomieszczeń do prowadzenia takiego zakładu.

W odniesieniu do zakładów tego rodzaju znajdują zastosowanie szczególne wymagania dla pomieszczeń, w których przygotowuje się, poddaje obróbce lub przetwarza środki spożywcze określone w rozdziale II załącznika II do Rozporządzenia 852/2004. Zgodnie z tymi przepisami w pomieszczeniach, w których przygotowuje się, poddaje obróbce lub przetwarza środki spożywcze (z wyjątkiem miejsc spożywania posiłków oraz pomieszczeń wymienionych w rozdziale III, ale włączając pomieszczenia zawarte w środkach transportu), projekt i wystrój muszą umożliwiać dobrą praktykę higieniczną żywności, w tym ochronę przed zanieczyszczeniem pomiędzy oraz podczas działań. W szczególności:

- powierzchnie podłóg muszą być utrzymane w dobrym stanie i muszą być łatwe do czyszczenia oraz, w miarę potrzeby, do dezynfekcji, co wymaga stosowania nieprzepuszczalnych, niepochłaniających, zmywalnych oraz nietoksycznych materiałów, a tam gdzie to potrzebne, podłogi muszą zapewniać odpowiednie odprowadzanie wody;
- powierzchnie ścian muszą być utrzymane w dobrym stanie i muszą być łatwe do czyszczenia oraz, tam gdzie jest to konieczne, do dezynfekcji, co wymaga stosowania nieprzepuszczalnych, niepochłaniających, zmywalnych oraz nietoksycznych materiałów oraz gładkiej powierzchni aż do wysokości odpowiedniej dla wykonywanych czynności;
- sufity (lub, w przypadku gdy nie ma sufitu, wewnętrzna powierzchnia dachu) i osprzęt napowietrzny muszą być zaprojektowane i wykonane w sposób uniemożliwiający gromadzenie się zanieczyszczeń oraz redukujący kondensację, wzrost niepożądanych pleśni oraz strząsanie cząstek;
- okna i inne otwory muszą być skonstruowane w sposób uniemożliwiający gromadzenie się zanieczyszczeń. Okna otwierane na zewnątrz muszą, tam gdzie jest to niezbędne, być wyposażone w ekrany zatrzymujące owady, łatwo demontowane do czyszczenia,

- a w miejscach gdzie otwarte okna mogą spowodować zanieczyszczenie, okna muszą być zamknięte i unieruchomione podczas produkcji żywności;
- drzwi muszą być łatwe do czyszczenia oraz, w miarę potrzeby, do dezynfekcji. Wymaga to wykorzystania gładkich i niepochlaniających powierzchni, chyba że podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze mogą zapewnić właściwe organy, że inne użyte materiały są odpowiednie;
  - powierzchnie (pomieszczeń wraz z powierzchniami wyposażenia) w obszarach, w których pracuje się z żywnością, a w szczególności te pozostające w kontakcie z żywnością, muszą być w dobrym stanie i muszą być łatwe do czyszczenia oraz, w miarę potrzeby, do dezynfekcji.

Muszą być stosowane, odpowiednie do potrzeb, urządzenia do czyszczenia oraz dezynfekcji narzędzi roboczych oraz wyposażenia. Urządzenia te muszą być skonstruowane z materiałów odpornych na korozję i muszą być łatwe do czyszczenia oraz muszą posiadać odpowiednie doprowadzenie ciepłej i zimnej wody. W praktyce może wymagać to zakupu profesjonalnych urządzeń gastronomicznych.

Należy przyjąć odpowiednie procedury dla wszelkich czynności związanych z myciem żywności. Każdy zlewozmywak lub inne takie urządzenie przeznaczone do mycia żywności musi posiadać odpowiednie doprowadzenie ciepłej i/lub zimnej wody pitnej odpowiadającej odrębnym wymaganiom dla wody, oraz musi być utrzymane w czystości oraz, w miarę potrzeby, dezynfekowane.

Rozdział V. Usługi edukacyjne w zagrodach wiejskich

Któż z czytelników nie słyszał, że w dzisiejszych czasach dzieci są przekonane, że mleko pozyskuje się z kartonu, a krowy są fioletowe i mieszkają w Alpach. Choć może wydawać się to zabawne, jednocześnie często jest niestety prawdziwe. Dla dzieci mieszkających w miastach, niezaznajomionych z wartością produkcyjną terenów wiejskich, często to właśnie reklamy telewizyjne stanowią źródło wiedzy na temat pochodzenia żywności. Największy wpływ na kształtowanie poprawnego obrazu rzeczywistości ma oczywiście rodzina i system szkolnictwa, a gospodarstwa rolne mogą okazać się, zarówno dla jednego, jak i drugiego, przydatnym narzędziem wspomagającym proces edukacji.

Gospodarstwo rolne – jako obiekt współdziałający z naturą, tak bardzo zależny od wpływu pogody czy zmieniających się pór roku, może być miejscem, w którym najmłodszy dostrzeżę związek pomiędzy światem ludzkim i naturą, nabiorą szacunku do otaczającej je przyrody, jak również docenią trud pracy rolnika. Możliwość obcowania z tą podstawową formą działalności rolniczej uczy też odpowiedzialności za powierzone im dziedzictwo. Jednak wieś posiada nie tylko potencjał produkcyjny. Dzięki swojej bogatej kulturze i tradycjom przekazywanym z pokolenia na pokolenie, pozwala budować również poczucie przynależności kulturowej i terytorialnej.

Część gospodarstw agroturystycznych już od początku swojej działalności oferowała przyjezdnym możliwość zapoznania się z rolniczym charakterem odwiedzanego miejsca. Wprowadzenie różnego rodzaju usług o charakterze edukacyjnym do oferty gospodarstwa, powodowało, że zyskiwała ona na atrakcyjności i czyniło pobyt w takim gospodarstwie pełniejszym. Oferta gospodarstw edukacyjnych może być interesująca zwłaszcza dla rodzin podróżujących z dziećmi, dla których sam wypoczynek na łonie natury może być niewystarczający.

Wprowadzenie do oferty gospodarstwa agroturystycznego usług edukacyjnych jest korzystne dla właścicieli nie tylko poprzez zwiększenie dochodów z turystyki. Możliwość pracy z dziećmi, przekazywania wiedzy i doświadczeń i zapoznawania ich z otaczającym nas światem daje wiele satysfakcji, budując jednocześnie właściwe postawy konsumenckie przyszłych odbiorców oferty gospodarstw rolnych. Na działalności gospodarstw edukacyjnych zyskuje również sektor szkolnictwa, co rodzi możliwość nawiązania obustronnie korzystnej współpracy. Gospodarstwo rolne posiada zasoby bardzo cenne dla np. szkół czy przedszkoli, gdyż oferuje możliwość przeniesienia na grunt praktyczny tego co omawiane jest podczas lekcji.

Poza wszystkimi wcześniej wymienionymi zaletami nie należy zapominać, że pobyt w gospodarstwie agroturystycznym, zwłaszcza dla najmłodszych powinien być przede wszystkim dobrą zabawą i przygodą. Wprowadzając w takim razie wątek edukacyjny do oferty wypoczynku, powstają bardzo ciekawe i różnorodne programy edukacyjne gospodarstw rolnych, jak np. „Od owieczki do czapeczki”, „Ścieżka jajka” czy „Wielka draka z powodu ziemniaka”, dające odbiorcom wiele frajdy ale jednocześnie przekazujące wiedzę na temat otaczającego świata i możliwości wykorzystania jego zasobów przez człowieka.

Usługi edukacyjne mogą korzystać z ułatwień przeznaczonych dla gospodarstw agroturystycznych, gdyż można zaliczyć je do „innych usług związanych z pobytem turystów”, jednak ma to zastosowanie jedynie dla osób nocujących w obiekcie. Jest to pewnego rodzaju zachęta na początek, ułatwiająca sprawdzenie czy ten rodzaj działalności nam odpowiada, czy jest na niego zapotrzebowanie i czy sprawia nam po prostu przyjemność. Jednak co jeśli po jakimś czasie zaczną zgłaszać się do nas szkoły czy przedszkola chcące uczestniczyć w oferowanych przez nas zajęciach? Wykraczając poza pojęcie turysty

korzystającego z noclegu, jednocześnie tracimy możliwość korzystania ze zwolnień prawnych, a to wiąże się już z koniecznością wypełnienia zupełnie innych obowiązków.

5.1. Działalność edukacyjna regulowana i nieregulowana

Gospodarstwo edukacyjne (agroturystyczne gospodarstwo edukacyjne, zagroda edukacyjna) to pojęcie, które nie było dotychczas definiowane w przepisach prawa i zapewne takiej odrębnej definicji się nie doczeka. W związku z tym omawianie formalnych i prawnych obowiązków związanych z prowadzeniem takiego przedsięwzięcia będzie wymagało od zainteresowanych samodzielnej analizy ich sytuacji i dobrania odpowiednich przepisów, które do tej sytuacji znajdą zastosowanie.

Powstanie w Polsce szeregu rozproszonych przedsięwzięć edukacyjnych skłoniło zainteresowanych do stworzenia wspólnej platformy, porządkującej podstawowe pojęcia związane z działalnością edukacyjną gospodarstw. Chodzi o Ogólnopolską Sieć Zagród Edukacyjnych – dobrowolne zrzeszenie dbające o właściwy poziom usług. W zrzeczeniu tym przyjmuje się, że gospodarstwem edukacyjnym (zagrodą edukacyjną) będzie takie, które działa na terenie wsi, jest prowadzone przez mieszkańca wsi i przyjmuje dzieci i młodzież w ramach programów szkolnych i aktywności pozaszkolnej, realizując przynajmniej dwa spośród następujących zadań edukacyjnych:

- edukację w zakresie produkcji roślinnej,
- edukację w zakresie produkcji zwierzęcej,
- edukację w zakresie przetwórstwa płodów rolnych,
- edukację w zakresie świadomości ekologicznej i konsumenckiej,
- edukację w zakresie dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej.

Od 2014 roku ochroną prawną w Urzędzie Patentowym objęte są znaki słowne i słowno graficzne: „Zagroda Edukacyjna” oraz „Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych”.

Oznacza to, że gospodarstwo prowadzące działalność edukacyjną może używać tych określeń w odniesieniu do swojej działalności, jedynie jeżeli zostanie przyjęte w poczet członków Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych.

Według tego standardu zagroda edukacyjna powinna posiadać i prezentować zwierzęta gospodarskie lub uprawy rolnicze. Powinna posiadać także warunki do prowadzenia zajęć edukacyjnych obejmujące przynajmniej jedno zadane pomieszczenie do prowadzenia zajęć i toalety dla uczestników tych zajęć.

Powyższe cele mogą być realizowane jako główna działalność gospodarstwa, ale także jako działalność dodatkowa, uzupełniająca podstawową (np. produkcyjną czy agroturystyczną). Mogą być realizowane przez osoby fizyczne, w tym rolników indywidualnych, ale w niektórych przypadkach także przez inne jednostki organizacyjne – spółki, spółdzielnie, koła gospodyń wiejskich czy stowarzyszenia.

Podstawą ekonomiczną funkcjonowania zagród edukacyjnych może być wynagrodzenie za świadczone usługi (np. edukacyjne, gastronomiczne, związane z zakwaterowaniem lub wynajmowaniem obiektów i urządzeń), a także dochody ze sprzedaży przetworzonych i nieprzetworzonych artykułów rolnych, do czego szczególnie zachęcają nowe rozwiązania prawne w zakresie sprzedaży artykułów rolnych przetworzonych innymi metodami niż przemysłowe. W niektórych przypadkach świadczenie tych usług i sprzedaż towarów

korzysta ze szczególnych rozwiązań prawno-podatkowych, w pozostałych przypadkach, podlega takim regulacjom, jak każda inna działalność gospodarcza.

Regulacja prawna jest w tym zakresie raczej skromna. Przepisy oświatowe regulują szczegółowo prowadzenie szkół, przedszkoli i innych placówek oświatowych (np. szkolnych schronisk młodzieżowych) – działalność regulowana, jednak w odniesieniu do usług edukacyjnych poza tymi placówkami, odsyłają do przepisów o działalności gospodarczej – działalność nieregulowana. W konsekwencji świadczenie usług w gospodarstwach edukacyjnych nie musi wymagać szczególnych kwalifikacji personelu, dokonywania zgłoszeń czy zatwierdzania pomieszczeń i programów, ale przepisy oświatowe są źródłem dobrej praktyki, którą warto w rozsądnych granicach wykorzystywać organizując zajęcia z dziećmi i młodzieżą.

Usługi edukacyjne mogą być elementem oferty świadczonej w ramach zwolnień prawnych dotyczących gospodarstwa agroturystycznego, o którym była mowa w rozdziale drugim niniejszego poradnika, jednak wyłącznie jeżeli wykonywane są na rzecz gości nocujących w tym gospodarstwie (turystów). Oznacza to, że ich rozmiar jest ograniczony liczbą miejsc noclegowych, ale obserwacja praktyki skłania do poglądu, że coraz więcej tradycyjnych gospodarstw agroturystycznych będzie chciało wyróżniać się ofertą edukacyjną, jako odrębną usługą lub jako elementem unikalnego, indywidualnego środowiska takiego gospodarstwa.

Zwykle jednak usługi edukacyjne wykonywane są w formie jednodniowych pobytów (bez noclegu), adresowanych najczęściej do zorganizowanych grup przedszkolnych i szkolnych, w związku z czym powstały termin „zagroda edukacyjna” odróżnia podobną działalność od gospodarstwa agroturystycznego, dla którego podstawą świadczenia są noclegi. Takie usługi jednodniowe nie są objęte wyłączeniem spod działania Prawa przedsiębiorców w art. 6 tej ustawy, ale mogą korzystać ze statusu działalności nierejestrowanej, o której mowa w art. 5. Jednak w tym przypadku całkowity przychód z takich usług nie może przekroczyć połowy minimalnego wynagrodzenia w żadnym miesiącu.

Nie ma podstaw by kwestionować łączenie przez rolników sprzedaży artykułów rolnych przetworzonych innymi niż przemysłowe metodami (nie podlegającej przepisom Prawa przedsiębiorców i nie stanowiącej dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej) z działalnością nierejestrowaną w zakresie usług edukacyjnych. A połączenie takie może dla niektórych gospodarstw stanowić już wystarczającą podstawę ekonomiczną dla uzyskiwania dochodów – zapewniających samodzielność.

Dla gospodarstw edukacyjnych interesujące może być także opodatkowanie w formie karty podatkowej usług w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej, tzn. działalności polegającej na wytwarzaniu wyłącznie w sposób rękodzielniczy, przy zastosowaniu obróbki maszynowej jedynie do wstępnej obróbki surowca, wyrobów zakwalifikowanych przez komisje etnograficzno-artystyczne Stowarzyszenia Twórców Ludowych, Fundacji "Cepelia" – Polska Sztuka i Rękodzieło oraz Fundacji Ochrony i Rozwoju Twórczości Ludowej, których wykaz stanowi załącznik nr 1 do ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym. Działalność w tym zakresie nie jest uważana za działalność gospodarczą, może być także wykonywana z udziałem członków rodziny pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym i obejmować również sprzedaż wyrobów, ich wykonywanie z materiałów powierzonych oraz naprawę (stawki podatku wynoszą w miejscowościach do 5000 mieszkańców od 34 do 47 zł miesięcznie).

5.2. Turystyka szkolna

Przez turystykę szkolną rozumie się wycieczki organizowane przez szkoły dla ich uczniów. Uregulowana jest obecnie przepisami Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r. poz. 1055), zgodnie z którym organizowanie przez szkoły krajoznawstwa i turystyki ma na celu między innymi poznanie kraju, jego środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii, upowszechnianie wśród uczniów zasad ochrony środowiska naturalnego oraz wiedzy o składnikach i funkcjonowaniu rodzimego środowiska przyrodniczego, a także umiejętności korzystania z zasobów przyrody i upowszechnianie zdrowego stylu życia – co zbiega się z programem gospodarstw edukacyjnych. Dlatego wycieczki organizowane w ramach turystyki szkolnej stają się w naturalny sposób potencjalnym odbiorcą oferty takich gospodarstw.

Formami turystyki szkolnej są:

- a) wycieczki przedmiotowe – podejmowane i realizowane przez nauczycieli w celu uzupełnienia programu wychowania przedszkolnego, albo programu nauczania w ramach jednego lub kilku przedmiotów – które najbardziej odpowiadają ofercie gospodarstw edukacyjnych;
- b) wycieczki krajoznawczo-turystyczne o charakterze interdyscyplinarnym, w których udział nie wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, organizowane w celu nabywania wiedzy o otaczającym środowisku i umiejętności zastosowania tej wiedzy w praktyce;
- c) specjalistyczne wycieczki krajoznawczo-turystyczne, w których udział wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego, sprawnościowego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, a program wycieczki przewiduje intensywną aktywność turystyczną, fizyczną lub długodystansowość na szlakach turystycznych.

Wycieczki szkolne organizowane są przez szkoły i w zasadzie powinny być przez nie finansowane w ramach planu rzeczowo-finansowego, jednak praktyka pokazuje, że często dzieje się to poza tym planem, na przykład poprzez składki rodziców. Dla gospodarstwa przyjmującego wycieczkę nie ma to istotnego znaczenia, jednak w przypadku rezerwacji znacznej ilości usług z wyprzedzeniem warto upewnić się co osoby zamawiającego.

5.3. Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży

Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży regulowana jest art. 92a i następnymi ustawy o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1457) i obejmuje wypoczynek organizowany dla dzieci i młodzieży w celach rekreacyjnych lub regeneracji sił fizycznych i psychicznych, połączony ze szkoleniem lub pogłębianiem wiedzy, rozwijaniem zainteresowań, uzdolnień lub kompetencji społecznych dzieci i młodzieży, trwający nieprzerwanie co najmniej 2 dni, w czasie ferii letnich i zimowych oraz wiosennej i zimowej przerwy świątecznej. Ustawy nie stosuje się do wypoczynku organizowanego przez rodziców i znajomych, dlatego przyjmowanie na pobyt rodzin z dziećmi nie wymaga stosowania omawianych przepisów.

Gospodarstwa mogą jednak prowadzić własną działalność w zakresie organizowania wypoczynku dzieci i młodzieży, na podstawie wspomnianych art. 92a do 92t ustawy o systemie oświaty, oraz wydanego na ich podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2016 r. poz. 452). W przypadku organizowania wypoczynku dzieci i młodzieży wymaga się zapewnienia bezpiecznych warunków wypoczynku i właściwej opieki wychowawczej, w szczególności zaś zatrudniania odpowiednio przygotowanej kadry pedagogicznej.

Organizatorami wycieczki mogą być szkoły i placówki, osoby prawne i fizyczne, a także jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Tym samym osoba fizyczna prowadząca gospodarstwo edukacyjne, po spełnieniu warunków określonych przepisami rozporządzenia, mogłaby oferować także pobyty w formie obozów czy kolonii edukacyjnych.

Wymagania szczegółowe określają między innymi, że:

- liczba uczestników wycieczki pozostających pod opieką jednego wychowawcy nie może przekraczać 20 osób, w przypadku dzieci do lat 10 – 15 osób, natomiast w przypadku udziału dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, liczba wychowawców powinna być dostosowana do potrzeb, przy czym przepisy w sprawie ogólnych warunków bezpieczeństwa i higieny mogą stanowić inaczej;
- organizator przedstawia kuratorowi oświaty, właściwemu ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania organizatora, zgłoszenia wycieczki zawierające jego dane, informację na temat formy wycieczki, czasu trwania wycieczki i liczby uczestników wycieczki, kwalifikacji pracowników pedagogicznych lub wolontariuszy i kierownika wycieczki, programu pracy, rodzaju zakwaterowania, miejsca wycieczki i opieki medycznej podczas wycieczki. Przedstawia również informację o pomieszczeniach obiektu, wraz z opinią właściwej miejscowo komendy powiatowej (miejskiej) Państwowej Straży Pożarnej lub protokołem okresowej kontroli w zakresie spełnienia przez obiekt wymagań przeciwpożarowych;
- obiekt albo teren, w którym ma być zorganizowany wycieczki, musi spełniać wymogi dotyczące bezpieczeństwa, ochrony przeciwpożarowej, warunków higieniczno-sanitarnych oraz ochrony środowiska, a w przypadku organizacji wycieczki z udziałem dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – obiekt musi być ponadto dostosowany do potrzeb wynikających z rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestników wycieczki;
- żywienie uczestników wycieczki powinno odbywać się zgodnie z zasadami higieny oraz racjonalnego żywienia określonymi w odrębnych przepisach.

Kierować wycieczką może nauczyciel lub inny pracownik dydaktyczny lub wychowawczy z trzyletnim stażem, który odbył przeszkolenie dla kierowników placówek wycieczki. Wychowawcami natomiast mogą być, po odbyciu odpowiedniego przeszkolenia, nauczyciele, studenci szkół wyższych kierunków i specjalności, których program obejmuje przygotowanie pedagogiczne, słuchacze kolegów nauczycielskich i nauczycielskich kolegów językowych, a także osoby posiadające zaświadczenia o ukończeniu kursu dla wychowawców kolonijnych, instruktorzy harcerscy, przodownicy turystyki kwalifikowanej oraz instruktorzy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, a także trenerzy i instruktorzy sportowi.

5.3.1. Organizatorzy wycieczki

Zmienione przepisy o imprezach turystycznych powodują konieczność uzyskiwania przez tych organizatorów wycieczki, którzy zamierzają taką działalność prowadzić w sposób stały, aby łączyć status organizatora wycieczki dzieci i młodzieży ze statusem organizatora turystyki.

Organizatorami wycieczki mogą być w szczególności:

- 1) szkoły i placówki oświaty,
- 2) przedsiębiorcy wpisani do rejestru organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych, o którym mowa w ustawie o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych, a także
- 3) osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, inne niż wymienione w pkt 1 i 2, organizujące wycieczkę w celu niezarobkowym, albo nawet zarobkowym, jeżeli organizowany wycieczkę nie stanowi imprezy turystycznej, o której mowa w art. 4 pkt 2 ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych.

5.3.2. Baza wycieczkowa

Wycieczkę dzieci i młodzieży może być organizowana w obiektach, w których są świadczone usługi hotelarskie, takich jak schroniska, domy wycieczkowe, hotele, pensjonaty, ale także inne obiekty zgłoszone do ewidencji obiektów w gminach, a zatem także w gospodarstwach agroturystycznych – nie wymagają wówczas szczególnych formalności związanych z dopuszczeniem do świadczenia usług, bowiem każdy z nich podlega kontroli i powinien spełnić przynajmniej minimalne wymagania, co do wyposażenia, a także budowlane, przeciwpożarowe i sanitarne.

Możliwe jest także doraźne wykorzystywanie na organizowanie wycieczki dzieci i młodzieży obiektów o innym przeznaczeniu, takich jak na przykład szkoły, lub organizowanie wycieczki bez stałej infrastruktury, w postaci biwaku. W związku z powyższym do zgłoszenia wycieczki organizowanej w kraju organizator wycieczki dołącza:

- w przypadku organizowania wycieczki w obiekcie hotelarskim lub innym obiekcie, w którym są świadczone usługi hotelarskie – kopię opinii właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, potwierdzającej spełnianie przez obiekt lub teren wymagań ochrony przeciwpożarowej;
- w przypadku organizowania wycieczki w obiekcie używanym okazjonalnie do wycieczki, z wyłączeniem wycieczki organizowanej w szkołach i placówkach – szkic poszczególnych pomieszczeń obiektu, z określeniem ich funkcji, w szczególności pomieszczenia do spania, stołówki, pomieszczeń do zajęć wychowawczo-rekreacyjnych i sanitariatów oraz kopię opinii właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, potwierdzającej spełnianie przez obiekt lub teren wymagań ochrony przeciwpożarowej;
- w przypadku organizowania wycieczki bez stałej infrastruktury komunalnej, w szczególności wycieczki organizowanej w formie biwaku – szkic sposobu zagospodarowania terenu przeznaczonego na wycieczkę, w szczególności rozmieszczenia poszczególnych części: mieszkalnej, żywieniowej, zespołu służby zdrowia i sanitariatów oraz kopię opinii właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, potwierdzającej spełnianie przez teren wymagań ochrony przeciwpożarowej.

5.4. Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży

Warunki bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69), które w najbliższym czasie zostanie zastąpione nowym, wydanym na podstawie Prawa oświatowego. Brak natomiast podobnych przepisów instrukcyjnych, określających sposób organizacji pobytu w zagrodach edukacyjnych – zapewnienie odpowiedniej dobrej praktyki spoczywa na osobie prowadzącej działalność. Jednak nawet jeżeli nie ma przepisów wprost określających wymagania dla świadczenia usług edukacyjnych (np. odnoszących się do wyposażenia pomieszczeń, zabezpieczenia terenu czy zorganizowania opieki nad uczestnikami zajęć), to warto odpowiednio wykorzystać przepisy dotyczące szkół i innych placówek, jako dobrą praktykę do naśladowania. Elementami tej dobrej praktyki powinny być w szczególności jasne zasady pobytu, odpowiednio zabezpieczony teren, obiekty i urządzenia – zwłaszcza te szczególnie narażone na oddziaływanie czynników atmosferycznych i wymagające nadzoru w korzystaniu.

Każda placówka przyjmująca dzieci i młodzież powinna określić i udostępnić korzystającym jasne zasady pobytu i świadczenia usług, czy to w postaci regulaminu, czy obowiązkowego instruktażu, w których określi jakie tereny i pomieszczenia są dostępne, do których dostęp może odbywać się pod opieką i wreszcie, które nie są udostępniane. Należy jasno określić zasady korzystania z urządzeń, szczególnie rekreacyjnych, a także wyznaczyć obowiązki w zakresie nadzoru nad uczestnikami zajęć w gospodarstwie – w jakim zakresie nadzór ten przejmuje gospodarz, a w jakim pozostaje on obowiązkiem opiekunów. Należy także opracować zasady postępowania w razie wypadków – udzielanie pomocy, powiadamianie odpowiednich służb, zabezpieczenie miejsca itd. Zasady takie mogą być również zawarte w umowach z korzystającymi, szczególnie jeżeli zajęcia zamawia szkoła lub inny organizator zbiorowy.

Budynki w których realizowane są zajęcia, a wymaga się przynajmniej jednego pomieszczenia zadaszonego, w którym można zapewnić zajęcia w razie niepogody, podlegają ogólnej ocenie z punktu widzenia bezpieczeństwa konstrukcji, wyposażenia, utrzymania, a formalnie z punktu widzenia zgodności funkcji z wymaganiami techniczno-budowlanymi i przeciwpożarowymi. To ostatnie będzie miało szczególne znaczenie w przypadku adaptacji lub wznoszenia nowych obiektów z przeznaczeniem na zajęcia z młodzieżą.

Praktyka pokazuje, że szereg nieszczęśliwych wypadków zdarza się na placach zabaw, w parkach linowych i przy innych urządzeniach rekreacyjnych. Nie ma przepisów nakazujących certyfikację urządzeń rekreacyjnych czy wyposażenia placów zabaw, ale oczekuje się zawodowej staranności przy udostępnianiu takich urządzeń w zagrodzie. Można w tym zakresie posłużyć się normami technicznymi, zawierającymi zweryfikowane rozwiązania np. konstrukcji zabawek, posadowienia urządzeń, standardów ich utrzymania, ale można zapewnić bezpieczeństwo we własnym zakresie, bowiem stosowanie norm w tym obszarze nie jest obowiązkowe (obowiązkowe normy techniczne występują np. w odniesieniu do materiałów budowlanych czy wyrobów medycznych). Ale brak obowiązku stosowania norm nie zwalnia gospodarza z należytej, profesjonalnej staranności przy wyposażaniu pomieszczeń czy organizowaniu zajęć. Złą praktyką jest wyposażanie pomieszczeń w tanie meble, nie zapewniające bezpieczeństwa użytkownika – np. z powodu braku odpowiedniego umocowania do ścian, podobnie jak niewłaściwym jest wyposażanie udostępnianych placów zabaw w urządzenia przewidziane do użytku prywatnego, pod niewielkim obciążeniem.

Zaleca się ubezpieczenie prowadzonej działalności w zakresie odpowiedzialności cywilnej – ubezpieczenie obowiązkowe gospodarstw rolnych nie obejmuje bowiem ryzyk związanych

z prowadzeniem działalności edukacyjnej, ewentualnie ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków na rzecz korzystających z usług – szczególnie ważne w przypadku zdarzeń, za które sami odpowiedzialności nie ponosimy.

Należy jednak pamiętać, że samo ubezpieczenie nie zapewnia bezpieczeństwa, a jedynie łagodzi skutki zdarzeń (ryzyk) nim objętych. Bezpieczeństwo należy zapewnić przede wszystkim odpowiednio organizując pobyt dzieci w gospodarstwie.

Rozdział VI. Usługi opiekuńcze i prozdrowotne gospodarstw wiejskich

6.1. Wprowadzenie

Jak zaznaczono już wcześniej, w gospodarstwie rolnym mogą być świadczone różnego rodzaju usługi, bazujące na dostępnych zasobach, a niekoniecznie związane typowo z produkcją rolniczą. Wychodząc np. od najbardziej pierwotnej formy świadczenia usług pozarolniczych, jaką jest gospodarstwo agroturystyczne, można, w zależności od zapotrzebowania klientów, jak również umiejętności i zainteresowań gospodarzy, rozbudowywać ofertę o kolejne rodzaje usług, specjalizując ją.

Do specjalizacji stosunkowo młodej na rynku polskim ale doskonale zakorzenionej np. w krajach zachodu (Holandia, Niemcy) należy świadczenie usług opiekuńczych w formie tzw. gospodarstwa opiekuńczego. To co nazywamy gospodarstwem opiekuńczym jest miejscem świadczenia usług opiekuńczych w oparciu o zasoby czynnego gospodarstwa rolnego, jednak jego podopieczni często żartobliwie nazywają je przedszkolem dla osób starszych lub po prostu drugim domem. Osoby korzystające z usług gospodarstwa opiekuńczego otrzymują możliwość czynnego uczestniczenia w jego życiu, niejednokrotnie stając się ważnym elementem jego funkcjonowania. Bazując na zagranicznych doświadczeniach można zauważyć, że w obrębie tej jednej specjalizacji oferty gospodarstwa rolnego, pojawiają się również odrębne specjalizacje, zależne od profilu jego działalności lub typu przyjmowanych podopiecznych. W najprostszym ujęciu można je podzielić na obiekty świadczące usługi w formie dziennej lub całodobowej, dla podopiecznych z grup m.in. seniorów, dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych lub osób wymagających wsparcia w procesie aktywizacji społecznej (np. wychodzących z uzależnień).

Koncepcja gospodarstw opiekuńczych może być odpowiedzią na trendy demograficzne również w naszym kraju. Wydłużanie się życia mieszkańców Europy i związane z tym starzenie się społeczeństw to powszechnie znane fakty, a przy rosnącej liczbie osób w wieku senioralnym koniecznym stanie się znalezienie sposobu na zapewnienie im nie tylko długich lat życia, ale także możliwości otrzymania wysokojakościowych usług wspierających. Istotne jest aby osoby starsze jak najdłużej pozostawały sprawne fizycznie, intelektualnie i społecznie. Zachowanie sprawności intelektualnej, fizycznej i społecznej to właśnie trzy filary, na których opiera się idea funkcjonowania gospodarstwa opiekuńczego. Liczne badania wskazują, że obszary wiejskie i rolnictwo stwarzają ogromne możliwości w zakresie pielęgnacji tych trzech aspektów życia człowieka. Kontakt z naturą, przebywanie w gospodarstwie rolnym i uczestnictwo w jego codziennym życiu mają dobroczynny wpływ na ludzkie zdrowie i kondycję, a fakt, że społeczności wiejskie są nadal ze sobą bardzo zżyte, pomaga w budowaniu relacji międzyludzkich.

Clark Tibbitts, amerykański gerontolog, stworzył jedną z najbardziej uniwersalnych klasyfikacji potrzeb osób starszych i choć pochodzi ona z lat 60/70, XX wieku, to znajduje swoje odzwierciedlenie również we współczesnych badaniach. Według Tibbittsa najważniejszymi potrzebami osób starszych są wykonywanie działań użytecznych społecznie i związane z tym uznanie. Inne badania pokazały, że im większa liczba ról społecznych przypadających w udziale osobom starszym, a wykraczających poza standardowe bycie małżonkiem, ojcem, dziadkiem, oraz im bardziej rozbudowana sieć społecznych kontaktów, tym większa szansa na wydłużenie czasu życia danej osoby i tym mniejsze jest ryzyko depresji i chorób somatycznych, a w konsekwencji śmierci. Bardziej satysfakcjonujące staje się również życie społeczne.

Gospodarstwa wiejskie, jako jedne z nielicznych, nadal funkcjonują w dawnym stylu gospodarstw wielopokoleniowych, gdzie pod jednym dachem możemy spotkać dziadków, rodziców, dzieci i wnuków. To właśnie na wsi nadal uznaje się osoby starsze za użyteczne dla funkcjonowania gospodarstwa domowego i przydzielane są im obowiązki. Fakt świadczenia usług opiekuńczych w gospodarstwach czynnych rolniczo sprawia, że podopieczni mogą czuć się ważni i potrzebni poprzez partycypację w codziennych czynnościach gospodarskich i kontakt z rodziną rolnika.

Opieka nad osobami starszymi i niesamodzielnymi świadczona jest w Polsce w formie dziennej lub całodobowej, w różnego rodzaju instytucjach publicznych lub prywatnych. Pobyt podopiecznego w prywatnym domu opieki jest jednak najczęściej zbyt drogi dla przeciętnego emeryta, a miejsca w publicznych domach pomocy są ograniczone. Duże zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze przy jednoczesnych ograniczonych możliwościach opieki państwowej sprawiają, że jest ona niewystarczająca, pochłaniając przy tym dużą ilość środków publicznych. Dodatkowo, obecnie istniejące formy organizacyjne placówek opiekuńczych mają wysokie wymagania, co do infrastruktury i personelu, co również podwyższa koszt świadczonych usług opiekuńczych per capita. To wszystko sprawia, że koniecznym staje się znalezienie dodatkowych form świadczenia usług wspierających i opiekuńczych, dostosowanych do możliwości i wymagań współczesnych klientów.

To co odróżnia gospodarstwa opiekuńcze od, do tej pory dostępnych, rozwiązań opieki instytucjonalnej i co jednocześnie sprawia, że w niedalekiej przyszłości mogą one stać się chętnie wybieranym przez klientów rozwiązaniem, to rodzinny charakter świadczonych usług. Dodatkowym atutem jest w tym przypadku umożliwienie podopiecznym utrzymania bliskiego kontaktu ze środowiskiem naturalnym czy zwierzętami gospodarskimi, przy jednoczesnym zachowaniu wysokich standardów świadczenia usług opiekuńczych i zapewnienia bezpieczeństwa podopiecznych.

Świadczenie w gospodarstwach wiejskich usług opiekuńczych powinno być dostosowane do ograniczonych możliwości takiego gospodarstwa zarówno w skali przedsięwzięcia, jak i zakresie obowiązków (usług, wyposażenia, pracochłonności). Teoretycznie usługi na rzecz osób niesamodzielnych, czyli opieka w potocznym znaczeniu, może być realizowana w ramach kilku różnych systemów i form:

- jako element tzw. **pieczy zastępczej** wobec dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, lub w przypadku jej niewłaściwego wykonywania (placówki wsparcia dziennego, rodzina zastępcza w tym zawodowa, rodzinny dom dziecka);
- jako element **rehabilitacji zawodowej i społecznej**, na przykład w formie warsztatów terapii zajęciowej, turnusów rehabilitacyjnych czy innych form aktywizacji i socjalizacji osób niepełnosprawnych;
- jako element **systemu pomocy społecznej**, w tym przypadku szczególnie w ośrodkach wsparcia (dziennych domach pomocy, klubach samopomocy), rodzinnych domach pomocy dla 3-8 osób zamieszkujących wspólnie, czy wreszcie w formie działalności gospodarczej – placówki zapewniającej całodobową opiekę, działającej na podstawie zezwolenia wojewody;
- jako element **systemu oświaty** w zakresie edukacji specjalnej;
- w pewnych warunkach jako element **opieki zdrowotnej**.

Poza tymi systemami może być także realizowana w praktyce w ramach zwykłych umów, np. umowy najmu lokalu odpowiedniego dla osoby o ograniczonej samodzielności,

połączonego z wykonywaniem na rzecz tej osoby dodatkowych usług związanych np. z zakupami, przygotowaniem posiłków czy utrzymaniem lokalu w odpowiednim stanie.

Każda z wymienionych form wymaga innych kwalifikacji i innych procedur. Im wyższy stopień niesamodzielności, w tym szczególnie niepełnosprawności osób, do których działania opiekuńcze są kierowane, tym wyższe będą wymagania kwalifikacyjne dla opiekunów i wymagania organizacyjne samej opieki.

6.2. Sytuacja prawna osób korzystających z opieki i pomocy

Z samej istoty działań opiekuńczych i pomocowych wynika, że są one adresowane do osób, które faktycznie znajdując się w sytuacji trudnej, spowodowanej okolicznościami zewnętrznymi, takimi jak klęski żywiołowe czy zdarzenia losowe, jak i wewnętrznymi (starość, nieporadność, ułomności fizyczne itp.). Im trudniejsza sytuacja podopiecznego, tym bardziej wykwalifikowanych świadczeń potrzebuje on w ramach pomocy (nadzór lekarza, sądu, organów pomocy społecznej).

Opieka prawna unormowana jest szczególnie w przepisach art. 145 – 177 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Obejmuje ona dwie postacie: opiekę nad małoletnim oraz opiekę nad ubezwłasnowolnionym całkowicie. W odniesieniu do osób ubezwłasnowolnionych częściowo zastosowanie znajduje inna instytucja prawa – kuratela. Opieka nad małoletnim zastępuje władzę rodzicielską. Jej wykonywanie opiera się na zasadach: dobra dziecka, powszechności opieki oraz nadzoru państwowego. Określenie to uzupełnia pojęcie pieczy, to znaczy ogółu czynności faktycznych i prawnych zmierzających do zaspokojenia potrzeb podopiecznego i zachowania jego majątku.

W innym znaczeniu unormowana jest opieka społeczna, w tym także pomoc społeczna, jako pewien system instytucji i środków działania określonych prawem, służących osobom potrzebującym pomocy, a utrzymywane ze środków publicznych.

Natomiast potocznie określenie opieka używa się dla wskazania opieki faktycznej, polegającej na rzeczywistym, a zatem faktycznym, zajmowaniu się sprawami innej osoby, która sama tego nie czyni lub czynić nie może. Opieka ta sprawowana jest bez szczególnej podstawy prawnej. Zakres opieki faktycznej obejmuje także udzielenie pomocy, która może polegać np. na przyjęciu osoby na mieszkanie lub jego udostępnieniu, łóżeniu na utrzymanie, pomoc w załatwieniu sprawunków itp.

Pomoc wreszcie, to określenie wszelkich czynności zmierzających do poprawy sytuacji innej osoby. Pewne formy pomocy społecznej są zinstytucjonalizowane, inne nie.

6.3. Prowadzenie usług opiekuńczych

Pomoc społeczna służy przezwyciężaniu trudności, których osoby czy rodziny nie mogą pokonać wykorzystując własne zasoby, umiejętności i możliwości. Może być realizowana także przez osoby fizyczne. Ustawa określa bardzo bogaty system jednostek opieki i wykonywanych przez nie świadczeń opiekuńczych, a reguluje między innymi takie formy, które wydają się odpowiednie do podejmowania w gospodarstwach wiejskich, jak:

- **ośrodki wsparcia** – dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz klub samopomocy;

- **rodzinny dom pomocy** – forma usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób;
- działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia **placówki zapewniającej całodobową opiekę** osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku (wymaga zezwolenia wojewody).

Umowy cywilnoprawne (np. najem mieszkania) wymagają uwzględnienia szczególnej sytuacji osoby wymagającej pomocy, w tym możliwości pogorszenia się jej stanu zdrowia i ustalenia sposobu postępowania w takiej sytuacji.

6.3.1. Dzienny dom pobytu (pomocy)

Ustawa przewiduje świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoby samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi te organizuje gminny ośrodek pomocy społecznej zatrudniający opiekunki. Natomiast osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Ośrodkami takimi mogą być: ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz klub samopomocy.

A zatem ośrodek dziennego pobytu to forma świadczenia usług opiekuńczych lub posiłku, na rzecz osób, które wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Ustawa nie zawiera szczegółowych uregulowań prawnych określających wymagania infrastrukturalne oraz podstawowy zakres usług, a zatem istnieje duża elastyczność w tym zakresie. Rodzaj i zakres świadczonych usług powinien uwzględniać stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną oraz indywidualne potrzeby i możliwości uczestnika.

Należy przyjąć, że wymagania wobec tego typu ośrodków obejmują: usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne (możliwość dziennego pobytu w miejscu spełniającym odpowiednie warunki lokalowe, co najmniej jeden ciepły posiłek dziennie, w miarę potrzeb pomoc przy spożywaniu posiłków, pomoc w podstawowych czynnościach życiowych, opiekę higieniczną w niezbędnym zakresie, dowóz uczestników do i z placówki), usługi aktywizująco-usprawniające (organizacja czasu wolnego, udział w zajęciach terapeutycznych np. zapewnienie kontaktu ze zwierzętami, udział w pracach ogrodniczych lub drobnych pracach polowych, wykonywanie zadań związanych z codziennym funkcjonowaniem gospodarstwa, wspólne przygotowywanie posiłków, robienie przetworów, spacery rękodzieło, imprezy integracyjne, zajęcia indywidualne i grupowe) oraz usługi wspomagające (udzielanie informacji, edukacja, wsparcie i poradnictwo dla uczestników, jak i ich rodzin). Ponadto wskazane jest rozszerzenie usług o: kontakty z instytucjami i organizacjami (w tym reprezentowanie interesów podopiecznych), pomoc w kontaktach ze służbami medycznymi i innych sprawach związanych z obszarem zdrowia uczestników, pomoc w uzyskaniu usług, napraw, grupy wsparcia, prelekcje i szkolenia dla opiekunów.

Szczególnym rodzajem ośrodka wsparcia jest dla osób z zaburzeniami psychicznymi środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy. W tym zakresie wymagania zostały określone dość szczegółowo w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz.U. 2010 Nr 238, poz. 1586) i można z nich skorzystać pomocniczo, określając standard dla ośrodka dziennego pobytu.

W zakończonym już Programie Rządowym Senior-WIGOR sformułowano wymagania dla podobnych placówek obejmujące: brak barier funkcjonalnych, salę spotkań (pomieszczenie ogólnodostępne, stoły, krzesła), kuchnię lub aneks kuchenny z wyposażeniem do przygotowania i spożywania posiłków przez seniorów, pomieszczenie klubowe (sprzęt RTV, biblioteczka, prasa, internet), pomieszczenie do aktywności ruchowej (lub kinezyterapii), pomieszczenie do odpoczynku z 5 miejscami do leżenia, pomieszczenie do terapii lub poradnictwa indywidualnego, szatnię z indywidualnymi szafkami, 1 łazienkę z osobnymi toaletami dla kobiet i mężczyzn, wydzielone w łazience miejsce na pralkę, miejsce do prasowania, pokój pielęgniarstwa, plac z ogrodem. W programie tym oczekiwano 8-godzinnej oferty usług – od poniedziałku do piątku, w tym usług socjalnych, edukacyjnych, kulturalno-oświatowych, aktywności ruchowej, zajęć sportowo-rekreacyjnych, aktywizacji społecznej przy udziale międzypokoleniowego wolontariatu i terapii zajęciowej. Przyjęto normę zatrudnienia jednego pracownika na 15 seniorów oraz dodatkowo usługi takich specjalistów jak fizjoterapeuta lub terapeuta zajęciowy lub pielęgniarka lub ratownik medyczny, a nawet opcjonalnie: psychoterapeuta, instruktor terapii, psycholog, dietetyk.

6.3.2. Rodzinny Dom Pomocy

Szczególną formą zapewnienia opieki jest rodzinny dom pomocy, który zgodnie z art. 52 ustawy o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1508) stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego, dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób, wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

Ustawa określa, że w przypadku braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, osoba wymagająca, z powodu wieku lub niepełnosprawności, pomocy innych osób, może korzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie rodzinnego domu pomocy. A zatem krąg osób mogących korzystać z pomocy w tej formie jest węższy – nie obejmuje ona, bowiem osób przewlekle somatycznie chorych, które mogą być pensjonariuszami domów opieki społecznej.

Zakłada się pewną specjalizację tych domów – w jednym budynku mieszkalnym jednorodzinny może być prowadzony nie więcej niż jeden rodzinny dom pomocy, albo rodzinny dom pomocy dla osób wymagających wsparcia z powodu wieku, zwany dalej „domem dla osób starszych”, albo rodzinny dom pomocy dla osób wymagających wsparcia z powodu niepełnosprawności. Osoby wymagające wsparcia w formie usług świadczonych przez rodzinny dom pomocy zarówno z powodu wieku, jak i niepełnosprawności, kieruje się do domu dla osób starszych.

Prowadzenie rodzinnego domu pomocy jest działalnością gospodarczą, ale zasady jej finansowania powodują, że w niewielkim stopniu znajdzie do nich zastosowanie zasada swobody umów. Opiekę nad osobami skierowanymi do rodzinnego domu pomocy zleca gmina, która zawiera umowę z osobą fizyczną albo organizacją pożytku publicznego, prowadzącymi dom, w której ustala się między innymi wysokość miesięcznych wydatków ponoszonych na rzecz podopiecznych. Środki na ten cel przekazuje gmina, która z kolei obciąża odpłatnością osoby przebywające w domu, ich małżonków, wstępnych lub zstępnych lub inną gminę z której osoba została skierowana. Przy ustalaniu opłaty z tytułu pobytu w rodzinnym domu pomocy stosuje się odpowiednio art. 61 ustawy o pomocy społecznej, co oznacza, że gmina potrąca 70% dochodu podopiecznych, np. emerytury, na pokrycie tych kosztów, a ewentualną różnicę dopłaca ze środków publicznych.

W ramach wykonania umowy pomiędzy prowadzącym dom a gminą, wydawana jest decyzja w sprawie skierowania do rodzinnego domu pomocy - na okres przystosowawczy trwający nie krócej niż 3 miesiące (na pobyt okresowy). Po zakończeniu okresu przystosowawczego, wydaje się decyzję w sprawie skierowania do rodzinnego domu pomocy na pobyt stały.

Sposób świadczenia usług bytowych i opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy jest ustalany w formie pisemnej z osobą korzystającą z usług rodzinnego domu pomocy, jej pełnomocnikiem albo opiekunem prawnym, przed skierowaniem do tego domu. Osobom przebywającym w rodzinnym domu pomocy udostępnia się informacje o przysługujących im prawach, w tym o prawie do wnoszenia skarg, przez umieszczenie tej informacji w widocznym, ogólnodostępnym miejscu. Osoby spokrewnione lub inne osoby bliskie niespokrewnione mają zapewnioną możliwość swobodnego kontaktu z osobą przebywającą w rodzinnym domu pomocy. Ustalenia te nie mają jednak charakteru umowy.

Nie jest jasna sytuacja, w której świadczenia w zakresie przewidzianym dla rodzinnego domu pomocy wykonywane byłyby na podstawie bezpośredniej umowy pomiędzy przedsiębiorcą oferującym takie usługi opiekuńcze, a podopiecznymi. Formalnie nie wydaje się to możliwe – działalność gospodarcza polegająca na udzielaniu całodobowej opieki jest przecież działalnością regulowaną. Ustawa formy te wyraźnie rozróżnia, stwierdzając, że rodzinny dom pomocy nie jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej, w związku z czym jego prowadzenie nie wymaga zezwolenia wojewody, tak jak w przypadku domu pomocy społecznej, jednak w opinii Ministerstwa wymaga prowadzenia działalności gospodarczej.

Ponieważ rodzinne domy pomocy stanowią element polityki społecznej państwa, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (Minister Pracy i Polityki Społecznej), kierując się potrzebą zapewnienia właściwej opieki osobom umieszczonym w rodzinnym domu pomocy, określił w rozporządzeniu z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy (Dz.U. z 2012 r. poz. 719) standardy, rodzaj i zakres usług bytowych i opiekuńczych świadczonych przez rodzinny dom pomocy, warunki kierowania, odpłatności i nadzoru nad tymi domami.

Rozporządzenie zakłada, że rodzinny dom pomocy świadczy usługi bytowe i opiekuńcze w budynku mieszkalnym jednorodzinny, którego właścicielem lub najemcą jest osoba fizyczna prowadząca rodzinny dom pomocy i w którym ta osoba równocześnie zamieszkuje. W przypadku najmu budynku okres umowy najmu powinien gwarantować właściwe funkcjonowanie rodzinnego domu pomocy – to znaczy powinien zapewnić osobom korzystającym z pomocy niezbędną stabilizację i poczucie bezpieczeństwa. W rodzinnym domu pomocy prowadzonym przez osobę fizyczną usługi bytowe i opiekuńcze są realizowane bezpośrednio przez tę osobę

Na równi z domami prowadzonymi przez osoby fizyczne dopuszcza się funkcjonowanie rodzinnego domu pomocy prowadzonego przez organizację pożytku publicznego. W takim przypadku usługi bytowe i opiekuńcze są realizowane przez osobę kierującą rodzinnym domem pomocy, która zamieszkuje w tym domu wraz z podopiecznymi.

Osoba prowadząca lub kierująca rodzinnym domem pomocy może korzystać z pomocy innych osób przy świadczeniu usług bytowych i opiekuńczych. Liczba osób pomagających powinna być dostosowana do indywidualnych potrzeb i możliwości osób przebywających w rodzinnym domu pomocy.

Świadczenia rodzinnego domu pomocy obejmują przede wszystkim **usługi bytowe**, na które składają się: miejsce pobytu, wyżywienie i utrzymanie czystości, **oraz usługi**

opiekuńcze, w szczególności udzielanie pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, pielęgnację, w tym w czasie choroby, kontakty z otoczeniem i inne wynikające z indywidualnych potrzeb. Ich zakres powinien uwzględniać stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną oraz indywidualne potrzeby i możliwości osoby przebywającej w rodzinnym domu pomocy, a także prawa człowieka, w tym w szczególności prawo do poszanowania i ochrony godności, wolności, intymności i poczucia bezpieczeństwa oraz ochronę dóbr osobistych. Dodatkowo, osobom niepełnosprawnym, rodzinny dom pomocy umożliwia korzystanie z usług terapeutycznych i rehabilitacyjnych oraz udział w aktywizacji zawodowej.

Standard **usług bytowych** określony rozporządzeniem obejmuje dość szczegółowe wymagania:

1) w zakresie miejsca pobytu:

- a) swobodny dostęp do budynku i jego otoczenia;
- b) budynek i jego otoczenie bez barier architektonicznych, z zastosowaniem udogodnień dla osób niepełnosprawnych;
- c) pokoje mieszkalne usytuowane na parterze budynków wielokondygnacyjnych, jeżeli budynki takie nie posiadają wind – w przypadku osób o ograniczonych możliwościach swobodnego przemieszczania się;
- d) pokoje mieszkalne, nie więcej niż dwuosobowe, wyposażone w łóżko lub tapczan, szafę, stół, krzesła, szafkę nocną dla każdej osoby oraz inny niezbędny sprzęt wynikający z indywidualnych potrzeb osoby korzystającej z usług rodzinnego domu pomocy, z tym że:
  - pokój jednoosobowy - o powierzchni nie mniejszej niż 12 m²,
  - pokój dwuosobowy - o powierzchni nie mniejszej niż po 8 m² na osobę;
- e) pomieszczenia wspólnego użytkowania:
  - pokój dziennego pobytu służący jako jadalnia,
  - kuchnię dostępną dla wszystkich mieszkańców domu,
  - pomieszczenie pomocnicze do prania i suszenia,
  - jedną łazienkę dla nie więcej niż 5 osób i jedną toaletę dla nie więcej niż 4 osób, wyposażone stosownie do potrzeb osób korzystających z tych pomieszczeń;

2) w zakresie wyżywienia:

- a) co najmniej 3 posiłki dziennie, w tym posiłki dietetyczne - zgodnie ze wskazaniem lekarza;
- b) przerwę między posiłkami nie krótszą niż 4 godziny, przy czym ostatni posiłek nie wcześniej niż o godzinie 18⁰⁰;
- c) dostępność do drobnych posiłków i napojów między posiłkami, o których mowa w lit. a;
- d) możliwość spożywania posiłków w pokoju mieszkalnym, a w razie potrzeby – karmienie;
- e) możliwość samodzielnego korzystania z kuchni;

3) w zakresie utrzymania czystości:

a) środki higieny osobistej, środki czystości, przybory toaletowe i inne przedmioty niezbędne do higieny osobistej;

b) sprzątanie pomieszczeń w miarę potrzeby, nie rzadziej niż raz dziennie.

Standard **usług opiekuńczych** jest dostosowany do indywidualnych potrzeb osoby korzystającej z usług rodzinnego domu pomocy i uwzględnia poziom samodzielności tej osoby, a obejmuje w szczególności: 1) w miarę potrzeby pomoc w myciu, kąpaniu i ubieraniu; 2) pomoc w przyjmowaniu leków; 3) opiekę higieniczną, w tym pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych oraz w zakupie niezbędnych leków zaleconych przez lekarza; 4) organizowanie czasu wolnego; 5) czynny udział w codziennym życiu rodzinnym; 6) niezbędną pomoc w załatwianiu spraw osobistych; 7) organizowanie świąt i uroczystości; 8) możliwość odbywania praktyk religijnych; 9) pomoc w zakupie odzieży i obuwia oraz niezbędnych artykułów osobistego użytku.

Rodzinne domy pomocy, pomimo że nie są jednostkami organizacyjnymi systemu pomocy społecznej, to jednak do tego systemu należą, w związku z czym osobę wymagającą wsparcia w tej formie usług, kieruje do tego domu na pobyt okresowy albo pobyt stały, kierownik ośrodka pomocy społecznej, na podstawie rodzinnego wywiadu środowiskowego przeprowadzonego przez pracownika socjalnego ośrodka, zaświadczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w rodzinnym domu pomocy uzupełnionego wskazaniem pielęgniarskim co do zakresu wymaganych usług opiekuńczych, a także dowodu otrzymywania emerytury, renty lub zasiłku stałego.

Rodzinne domy pomocy podlegają nadzorowi gminy, w ramach którego kierownik ośrodka pomocy społecznej, w imieniu i z upoważnienia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, przeprowadza kontrolę w rodzinnym domu pomocy co najmniej raz na pół roku, a w przypadku uzasadnionego podejrzenia występowania uchybień lub nieprawidłowości w jego funkcjonowaniu, w tym wskutek złożenia skargi przez osobę przebywającą w rodzinnym domu pomocy, w każdym czasie może przeprowadzić kontrolę doraźną. Kontrola jest dokonywana poprzez obserwację, analizę dokumentów, bezpośredni kontakt z osobami przebywającymi w rodzinnym domu pomocy, a w razie potrzeby z ich rodzinami, opiekunami prawnymi lub pełnomocnikami. Osoba prowadząca rodzinny dom pomocy ma obowiązek umożliwienia przeprowadzenia kontroli w tym zakresie.

Przedmiotem kontroli jest sprawdzenie standardu, rodzaju i zakresu usług bytowych i opiekuńczych (poprzez przeprowadzenie wizytacji i zasięgnięcie opinii podopiecznych i ich rodzin), przestrzegania praw, podopiecznych i dostępności informacji o tych prawach oraz współdziałania osoby prowadzącej rodzinny dom pomocy, albo osoby nim kierującej, z osobą przebywającą w tym domu, jej rodziną, opiekunem prawnym lub pełnomocnikiem.

6.3.3. Działalność gospodarcza w zakresie placówki zapewniającej całodobową opiekę

Formą bardziej zaawansowaną organizacyjnie niż rodzinny dom pomocy jest placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzona na podstawie art. 67 ustawy o pomocy społecznej jako działalność gospodarcza, po uzyskaniu zezwolenia wojewody. Na podstawie wydanych zezwoleń wojewoda prowadzi jawny rejestr takich placówek. Takie same wymagania co do uzyskania zezwolenia i warunków prowadzenia działalności powinny spełnić Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i Stowarzyszenia, w przypadku prowadzenia placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności statutowej, pomimo, że nie jest to wówczas działalność gospodarcza. Taka

konstrukcja prawna, zrównująca obowiązki przedsiębiorców i organizacji działających non profit pojawia się w przepisach coraz częściej, np. w odniesieniu do działalności leczniczej czy usług turystycznych.

Warunkiem wydania zezwolenia na prowadzenie takiej placówki jest spełnianie warunków określonych w ustawie, w tym zapewnienie standardów usług opiekuńczych zgodnie z jej art. 68, oraz przedstawienie, wraz wnioskiem o zezwolenie:

- dokumentów potwierdzających tytuł prawny do nieruchomości, na której jest usytuowany dom,
- zaświadczenia właściwego organu potwierdzającego możliwość użytkowania obiektu określonego w kategorii XI załącznika do ustawy - Prawo budowlane,
- koncepcji prowadzenia placówki,
- informacji o sposobie finansowania placówki i niezaleganiu z płatnościami wobec urzędu skarbowego i składkami do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- informacji z Krajowego Rejestru Karnego o niekaralności osoby, która będzie kierowała placówką,
- zaświadczenia, że ze względu na stan zdrowia jest ona zdolna do prowadzenia placówki.

Jak widać, wymagania formalne są znacznie wyższe, niż w przypadku rodzinnego domu pomocy, w szczególności w zakresie wymagań budowlanych.

Minister Polityki Społecznej, uwzględniając konieczność zapewnienia właściwej opieki osobom przebywającym w takich placówkach, określił w rozporządzeniu w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę (Dz.U. 2005 Nr 86, poz. 739), tryb postępowania w sprawach dotyczących wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku i wzór wniosku o zezwolenie.

Standard usług opiekuńczych wydaje się być podobny jak w rodzinnych domach pomocy, aczkolwiek zwraca uwagę niższe wymaganie co do powierzchni pokoi, a także możliwość zapewniania opieki w pokojach większych niż dwuosobowe.

I tak, opieka w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku polega na świadczeniu przez całą dobę usług opiekuńczych zapewniających udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych, pielęgnację, w tym pielęgnację w czasie choroby, opiekę higieniczną, niezbędną pomoc w załatwianiu spraw osobistych, kontakty z otoczeniem, a także usług bytowych zapewniających miejsce pobytu, wyżywienie i utrzymanie czystości.

Sposób świadczenia usług powinien uwzględniać stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną oraz indywidualne potrzeby i możliwości osoby przebywającej w placówce, a także prawa człowieka, w tym w szczególności prawo do godności, wolności, intymności i poczucia bezpieczeństwa.

Usługi opiekuńcze w placówce powinny obejmować:

- 1) pomoc w czynnościach dnia codziennego, w miarę potrzeby pomoc w ubieraniu się, jedzeniu, myciu i kąpaniu;
- 2) organizację czasu wolnego;

- 3) pomoc w zakupie odzieży i obuwia;
- 4) pielęgnację w chorobie oraz pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych.

Miejsce pobytu powinno spełniać następujące warunki:

- 1) budynek i jego otoczenie – bez barier architektonicznych;
- 2) w budynkach wielokondygnacyjnych bez wind – pokoje mieszkalne usytuowane na parterze;
- 3) pokoje mieszkalne – nie więcej niż trzyosobowe, z tym że:
  - a) pokój jednoosobowy – nie mniejszy niż 9 m²,
  - b) pokój dwu- i trzyosobowy – o powierzchni nie mniejszej niż po 6 m² na osobę,
  - c) pokoje mieszkalne – wyposażone w łóżko lub tapczan, szafę, stół, krzesła i szafkę nocną dla każdej osoby,
  - d) pokój mieszkalny uznaje się za spełniający wymaganą normę, o której mowa w lit. a i b, jeśli odstępstwo od wymaganej powierzchni nie jest większe niż 5%.

Jeżeli pokój zajmują wyłącznie osoby leżące może być on czteroosobowy, a jego powierzchnia nie może być mniejsza niż 6 m² na osobę. Pokój uznaje się za spełniający wymaganą normę jeśli odstępstwo od wymaganej powierzchni nie jest większe niż 5%.

Placówka, powinna ponadto posiadać:

- 1) pokój dziennego pobytu służący jako jadalnia;
- 2) pomieszczenie pomocnicze do prania i suszenia;
- 3) jedną łazienkę dla nie więcej niż pięciu osób i jedną toaletę dla nie więcej niż czterech osób, wyposażone w uchwyty ułatwiające osobom mniej sprawnym korzystanie z tych pomieszczeń, z tym że jeśli liczba osób leżących przekracza 50% ogólnej liczby mieszkańców, dopuszcza się zmniejszenie liczby tych pomieszczeń o 25%.

Placówka opiekuńcza powinna zapewnić:

- 1) co najmniej 3 posiłki dziennie, w tym posiłki dietetyczne, zgodnie ze wskazaniem lekarza;
- 2) przerwę między posiłkami nie krótszą niż 4 godziny, przy czym ostatni posiłek nie powinien być podawany wcześniej niż o godzinie 18⁰⁰;
- 3) dostęp do drobnych posiłków i napojów między posiłkami;
- 4) możliwość spożywania posiłków w pokoju mieszkalnym, w razie potrzeby karmienie;
- 5) środki higieny osobistej, środki czystości, przybory toaletowe i inne przedmioty niezbędne do higieny osobistej;
- 6) sprzątanie pomieszczeń, w miarę potrzeby, nie rzadziej niż raz dziennie.

Podmiot prowadzący placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku jest obowiązany prowadzić szczegółową dokumentację osób przebywających w placówce, zawierającą:

- a) umowę o świadczenie usług w placówce,
- b) dane identyfikacyjne osób przebywających w placówce, takie jak: imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, numer PESEL lub numer dokumentu potwierdzającego tożsamość osoby w przypadku braku numeru PESEL,

- c) imię i nazwisko opiekuna prawnego lub kuratora osoby przebywającej w placówce, jeżeli został ustanowiony,
- d) informacje dotyczące stanu zdrowia osoby przebywającej w placówce, w szczególności:
  - informacje o wydanych orzeczeniach,
  - zalecenia lekarskie,
  - ewidencję przypadków korzystania ze świadczeń zdrowotnych na terenie placówki, ze wskazaniem daty i zakresu tych świadczeń oraz danych świadczeniodawcy udzielającego świadczeń zdrowotnych,
  - ewidencję przypadków stosowania na terenie placówki przymusu bezpośredniego, ze wskazaniem daty i zakresu tego środka,
- e) dane kontaktowe, takie jak: adres zamieszkania i numer telefonu najbliższej rodziny, opiekuna prawnego lub innych osób wskazanych przez osobę przebywającą w placówce.

W placówce należy umieścić w widocznym miejscu, na budynku, w którym prowadzona jest działalność, tablicę informacyjną zawierającą informację o rodzaju posiadanego zezwolenia oraz numer wpisu do rejestru placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, a także umieścić na tablicy ogłoszeń, znajdującej się w widocznym miejscu w budynku, informacje dotyczące:

- a) zakresu działalności prowadzonej w placówce,
- b) podmiotu prowadzącego placówkę, w tym informacje o siedzibie lub miejscu zamieszkania podmiotu.

6.4. Świadczenia prozdrowotne i w zakresie opieki zdrowotnej

Świadczenia zdrowotne są ściśle regulowane prawem, i mogą być wykonywane w podmiotach leczniczych przez osoby wykonujące zawody medyczne. Działalność podmiotów leczniczych jest działalnością regulowaną, wymagającą wpisu do rejestru prowadzonego przez wojewodę, a warunkiem wykonywania tej działalności jest zapewnienie odpowiedniego lokalu i sprzętu, zatrudnienie osób posiadających odpowiednie kwalifikacje i ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej. Poza podmiotami leczniczymi świadczenia zdrowotne mogą wykonywać lekarze i pielęgniarki prowadzący tzw. praktykę.

Jednym z rodzajów świadczeń zdrowotnych jest rehabilitacja lecznicza, która jest elementem leczenia i może być wykonywana pod nadzorem lekarza. Częścią tego procesu rehabilitacji leczniczej jest fizjoterapia i może być także terapia zajęciowa. Terapia zajęciowa jest elementem wykorzystywanym w procesie leczenia, szczególnie cenionym w leczeniu chorób psychicznych, ale jest także elementem rehabilitacji zawodowej i społecznej, opieki a nawet szkolnictwa specjalnego. Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia, a rehabilitacja społeczna – umożliwianie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym. Formami charakterystycznymi dla organizowania zajęć rehabilitacji zawodowej i społecznej są warsztaty terapii zajęciowej, turnusy rehabilitacyjne uregulowane w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej. Warsztat terapii zajęciowej w ustawie jest jednostką organizacyjną rehabilitacji zawodowej, ale pojęcie to jest także używane w szerszym znaczeniu – miejsca w którym realizowane są zajęcia terapii zajęciowej w innych placówkach.

Terapia zajęciowa jako forma rehabilitacji leczniczej definiowana jest jako aktywność mająca na celu usprawnienie jednostek w sferze fizycznej, psychicznej i społecznej, ich aktywizację,

osiąganie dobrego samopoczucia. W zależności od obszaru oddziaływania wskazuje się ergoterapię (terapię pracą – dziewiarstwo, szydełkowanie, robienie na drutach, hafciarstwo, koronkarstwo, tkactwo, krawiectwo, kaletnictwo, stolarstwo, rzeźbiarstwo, ślusarstwo, kowalstwo, wikliniarstwo, garncarstwo, ogrodnictwo, a także prace społecznie-użyteczne w tym porządkowe w miejscu zamieszkania i wokół budynku, pracowni, świetlicy, w stołówce, w ogrodzie). Podobnie charakteryzuje się socjoterapię, jako formę zapewniającą relacje społeczne, kulturoterapię lub arteterapię poszukujące form wyrazu w ramach zajęć terapeutycznych, czy przyrodoterapię korzystającą z oddziaływania bodźców środowiska naturalnego. Wyliczenie to podyktowane jest raczej możliwością wykorzystania tych form w gospodarstwie, niż potrzebami systematyki naukowej.

Należy mieć świadomość, że takie czynności jak hipoterapia, dogoterapia, aromatoterapia itp., wyliczone powyżej, nie są leczeniem, ale mogą proces leczenia wspomagać, jeżeli realizowane są w porozumieniu z lekarzem. Określenia „terapia” należy używać szczególnie ostrożnie, aby nie stworzyć wrażenia, że podejmowane przez nas działania mają zastąpić leczenie czy rehabilitację leczniczą. Takie formy jak hipoterapia czy alpakoterapia mogą być wartościowym elementem kompleksowego działania terapeutycznego, ale powinny być realizowane za akceptacją lekarza prowadzącego taki program.

Nie ma obecnie zawodów regulowanych dla tego rodzaju działań. W uchylonych kilka lat temu przepisach hipoterapeuta uznawany był za instruktora rekreacji ruchowej, a zawód ten mogła wykonywać osoba odpowiednio przeszkolona i posiadająca potwierdzone uprawnienia. Skoro jest on obecnie obecnie zderegulowany, pojawia się pytanie, jakie należy mieć uprawnienia do prowadzenia terapii z niepełnosprawnymi dziećmi (np. alpakoterapii)?

Skoro nie można mówić o uprawnieniach do różnych form zooterapii, to należy zwrócić uwagę na odpowiednie kwalifikacje, tzn. wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne, których niedostatek może prowadzić do zagrożenia zdrowia uczestników naszych zajęć. Ważnym aspektem jest także kwalifikacja zwierząt, z którymi ewentualni podopieczni mieliby kontakt. Tutaj także brak przepisów – konieczny jest rozsądek i dobra praktyka. Kwalifikacje nie są egzekwowane w trybie administracyjnym, ale ich brak może wpłynąć na ocenę niepomyślnych zdarzeń z punktu widzenia odpowiedzialności karnej i cywilnej osoby prowadzącej zajęcia, a także osoby, która takie zajęcia powierza w ramach swojej działalności.

Rozdział VII. Współpraca usługodawców i marketing

Wielokrotnie słyszymy, że dla zbudowania udanego biznesu wystarczy dobry pomysł, ciężka praca i wytrwałość w dążeniu do osiągnięcia celów. Podążając tym tropem poświęcamy mnóstwo energii, nie żałując środków na inwestycje w swoje miejsce na ziemi, w dzieło naszego życia. Jak zatem wytłumaczyć sytuację, w której nasza, zdawałoby się, kompleksowa oferta, której staraliśmy się nadać wysoką jakość, nadal nie gwarantują stałego zainteresowania ze strony gości? Choć ci, którzy nas odwiedzają dają wyrazy satysfakcji, a my sami zdajemy sobie sprawę z wartości produktu i korzyści, które udostępniamy naszym klientom, czujemy, że do sukcesu nadal czegoś brakuje. Musimy jeszcze skuteczniej przyciągnąć turystów i ustabilizować nasze zarobki, by dać sobie możliwość rozwoju. Jak zatem sprawić by stało się o nas głośno i zapewnić sobie stabilne źródło dochodu?

Każdy biznes jest inny i do każdego należy podejść z należytą uwagą i zaangażowaniem, badając swoje mocne i słabe strony, identyfikując grupę potencjalnych odbiorców i wreszcie – znajdując sposób na przekonanie jej o wartości prezentowanej przez nas oferty. Choć złotej recepty na sukces nie ma, warto skorzystać z wypracowanych przez praktyków marketingu schematów postępowania, które znacznie ułatwią komercjalizację naszych usług i poprawią naszą skuteczność w komunikacji z klientem.

Philip Kotler tak precyzuje zadania marketingu:

**„Nauka i sztuka badania, tworzenia i oferowania z zyskiem
produktów posiadających wartość dla klienta
w celu zaspokojenia potrzeb rynku docelowego.**

**Określa, które segmenty rynku przedsiębiorstwo może najlepiej zaspokoić
oraz projektuje i promuje produkty i usługi.”**

Kluczowe w naszej życiowej „szkole marketingu” jest zwrócenie uwagi na potrzeby **klienta**. To on jest naszym „pracodawcą” ponieważ to on decyduje o powodzeniu i zyskowności naszego przedsięwzięcia. Tym samym konieczne jest dogłębne zbadanie jego potrzeb i próba optymalnej odpowiedzi na jego oczekiwania.

Wartość produktu określa konkretny odbiorca i może być ona czymś odmiennym dla różnych klientów, mimo, że dotyczy tego samego produktu. Na przykład jedna z osób kupuje krówki domowego wyrobu u Pana Zdzisława dlatego, że kojarzą mu się z czasami dzieciństwa (jego babcia robiła podobne), a ktoś inny jest nimi zainteresowany, ponieważ są elegancko zapakowane i nadają się na niekonwencjonalny podarunek dla pracowników korporacji. To w jaki sposób będziemy promować nasz produkt, komunikować go – opowiadać o nim i go pokazywać, zdecyduje o tym do kogo ostatecznie on trafi. Dlatego tak ważne jest **badanie, tworzenie i oferowanie** konkretnego produktu, konkretnemu odbiorcy.

Po drugie, nasz produkt ma odpowiadać na **zapotrzebowanie rynku**. Budowanie produktu turystycznego bez uwzględnienia zapotrzebowania rynku jest bardzo ryzykowne, bo w momencie jego sprzedaży nieuchronnie dojdzie do weryfikacji i boleśnie doświadczymy tego, że nie trafiliśmy z nim do odpowiedniej (żadnej?) grupy docelowej. Przypomina to sytuację, w której zamiast „cel”, a potem „pal”, decydujemy się na „pal”, a pocisk sam ma szukać celu.

Właściwym podejściem jest zbadanie sytuacji na rynku planowanych przez nas usług zanim zaczniemy je świadczyć. Bynajmniej nie chodzi o rezygnację z przedsięwzięcia

z powodu tego, że kto inny wyszedł już z podobną propozycją, a nawet ma już ugruntowaną pozycję. Koniecznym jest natomiast wypracowanie własnego sposobu na jej świadczenie, tj. wyróżnienie naszej oferty. Może nią być innowacyjne podejście do tematu już sprawdzonego, odkrycie dodatkowych zalet produktu lub przykuwająca uwagę, niestandardowa kampania reklamowa. Obserwujmy jak to robią inni. Inspirujmy się dobrymi pomysłami. Odpowiedzmy sobie czy ptasie mleczko jest najlepsze dlatego, że jest smaczne, czy dlatego, że jest „lekką porcją przyjemności”? Czy parówki, które wybieramy są wyjątkowe dzięki składnikom, czy może dzięki reklamie pozycjonującej je w zupełnie innej klasie.

Nie bójmy się rozmów o „komercjalizacji” oraz „produktach”. Nasza działalność ma przynosić **zyski** i nie ma żadnego powodu by unikać komercyjnego – „biznesowego” podejścia, zwłaszcza w rozmowach z potencjalnymi partnerami, samorządem czy instytucjami wspierającymi. Taka postawa nie wyklucza przecież naszego misyjnego podejścia do świadczonych usług i traktowania klienta w taki sposób, by nie odczuwał naszej „chęci zarabiania”, a czuł się ugoszczony, serdecznie przyjęty i w przyszłości również mile widziany.

Włożyliśmy wiele wysiłku w zbadanie rynku, stworzenie odpowiadającego na jego potrzeby produktu i dotarcie do klienta, zatem nasza praca powinna zostać wynagrodzona. Nader często można się jednak spotkać z niedocenianiem oferty przez samych sprzedających. Nakład pracy jest zbyt wysoki w stosunku do finalnego efektu płynącego ze sprzedaży. Nie chcąc stracić klientów – zaniżają cenę. Okazuje się to zgubne, bowiem proponując zbyt niską cenę, obniżają też wartość produktu w oczach nabywców. Wywołuje to sceptycyzm klientów i frustrację sprzedających. Niejednokrotnie dziwią się oni, że mimo, iż konkurencja stosuje wysokie ceny, cieszy się wysokim popytem i rosnącym gronem zadowolonych klientów.

O segmentacji rynku wiemy już całkiem sporo. Niestety z trudem przychodzi nam świadoma selekcja posiadanych zasobów i wybór tych, które stanowiące będą oś prowadzonej przez nas działalności, a także staną się pretekstem do wyboru dominujących motywów naszych kampanii promocyjnych. Wyjątkowość oferty gospodarstwa agroturystycznego może wynikać z jego rodzinnego charakteru, doskonałej kuchni gospodyni lub oferowania ciekawych, profesjonalnie prowadzonych zajęć edukacyjnych. Wszystkie te zasoby mogą znajdować się w jednym gospodarstwie, jednak przedstawiane łącznie i na równi akcentowane, rozmywają ostateczny charakter produktu. Wpadamy w pułapkę oferowania usług „wszystkim”, czyli *de facto* „nikomu”. Położenie nacisku na jeden z nich, wynikający np. z zainteresowań i specyficznych umiejętności właścicieli, spowoduje przyciągnięcie konkretnej, oczekiwanej grupy odbiorców. Preferencje samych usługodawców są niezwykle ważne. To przecież wybór życiowej drogi. Praca to obowiązek, ale taki, który może nam dawać satysfakcję, a nie poczucie uciemnienia i braku wyboru.

Promocja to nie hasło – wytrych. To zestaw narzędzi, które, odpowiednio dobrane i umiejętnie stosowane, mają zapewnić nam skuteczność działania. Wiele osób uważa „marketing”, „promocję”, a nawet „reklamę” za pojęcia tożsame, podczas kiedy promocja jest jednym z elementów marketingu, a reklama – jednym z narzędzi promocji. O ile samo błędne nazewnictwo nie niesie ze sobą konsekwencji, o tyle brak zrozumienia istoty zintegrowanej komunikacji marketingowej może nas w praktyce sporo kosztować.

Marketing MIX

Podstawową koncepcją marketingu firmy, zaproponowaną przez McCarthy'ego, jest Marketing MIX (4P/7P), który, co istotne dla czytelników, jest oparty na wartościach praktycznych, a nie tylko na samej teorii. Marketing MIX może być rozpatrywany w różnych wersjach – podstawowej (4P) oraz rozszerzonej (7P), a każdą z jego składowych należy poznać osobno oraz zrozumieć jaką rolę odgrywa jako komponent całości:

- P jak „PRODUCT” (produkt) – to co chcemy sprzedać klientowi. Przy jego analizowaniu zwracamy uwagę na jakość, markę, opakowanie, gwarancję, jak jest postrzegany przez konsumentów i czy zaspakaja ich potrzeby.
- P jak „PRICE” (cena) – powinna stanowić doskonale wyważoną wartość produktu wynikającą zarówno z nakładów jakie musiały zostać poniesione na jego wyprodukowanie, jak również z kwoty jaką klient będzie w stanie za niego zapłacić.
- P jak „PLACE” (dystrybucja) – omawia kanały dystrybucji. Właściwie realizowana sprzedaż powinna być prowadzona w sposób jak najbardziej przystępny dla klienta.
- P jak „PROMOTION” (promocja) – obejmuje reklamę, public relations, sponsoring, sprzedaż osobistą oraz promocję sprzedaży. Według Kotlera jest to „zestaw środków, za pomocą których firma przekazuje na rynek informacje związane z produktem lub firmą, kształtuje potrzeby nabywców oraz kieruje popytem”.

Marketing MIX może zostać poszerzony o kolejne trzy elementy (7P):

- P jak „PEOPLE” (ludzie) – nawet najlepszy produkt sam się nie sprzedaje. Zawsze jest potrzebna osoba, która, poprzez kontakt z klientem, dokona zawarcia umowy, jak również dopilnuje jej poprawnej realizacji. Wykwalifikowany personel jest niezastąpiony dla utrzymania wysokiej jakości obsługi i w końcowym rozliczeniu – zadowolenia klienta.
- P jak „PHYSICAL EVIDENCE” (świadczenie materialne) – ogół odczuć konsumenta związanych z marką, jej znaki charakterystyczne, jakość wykonania. To także otoczenie, w którym świadczone są usługi – ich „opakowanie”.
- P jak „PROCESS” (proces) – oznacza politykę firmy stosowaną wobec konsumenta. Obejmuje wszystkie działania związane z procesem pozyskiwania, obsługi klienta w trakcie użytkowania produktu, jak również obsługę posprzedażową.

Marketing jest dziedziną bardzo rozbudowaną, a promocja, choć niezwykle istotna, stanowi jedynie jedną z jego składowych. Chcąc tworzyć, sprzedawać i promować produkty w sposób skuteczny, należy komponować swoją unikalną mieszankę marketingową w oparciu o wszystkie komponenty.

Philip Kotler akcentuje wagę lojalności klientów: „Cokolwiek robimy dla klienta, róbmy to tak, by związać go ze sobą na całe życie”. To zobowiązanie przedsiębiorców do nieustannego udoskonalania produktów i przez to – odpowiadania na nowe potrzeby klientów. To także stwierdzenie przeczące podejściu do marketingu jak do „tricków, sztuczek, chwytów”. Nikt bowiem nie zwiąże ze sobą klienta „na całe życie” mając na celu wyłącznie własną korzyść ze sprzedaży.

Wątek zaufania i utożsamiania się z marką jest istotnym elementem budowania stałego grona nabywców oferowanych przez nas usług. Przede wszystkim bądźmy wierni naszym przekonaniom. Stwórzmy produkt, w który sami wierzymy i którego wartość będziemy mogli udowodnić przed potencjalnym klientem. Naturalnie istnieją przedsiębiorstwa, które potrafią działać w wielu różnych obszarach usług, jednak to co ostatecznie jest ważne dla klienta, to ten jeden, szczególny aspekt, który warto pielęgnować. Klient lubi utożsamiać się produktem, który kupuje, więc nagła zmiana profilu działalności i np. proponowanie

ekstremalnych rajdów motocrossowych w obiekcie docenianym przez klientów ze względu na dziewiczy krajobraz, ciszę, spokój i możliwość zagłębienia się w lekturze w cieniu starych drzew, może być przedsięwzięciem mocno ryzykownym i kosztować nas utratę tożsamości marki wypracowanej przez lata. Na naszej drodze do doskonalenia nie zapominajmy, że w razie ewentualnych kryzysów, to właśnie stali klienci zapewnią nam możliwość utrzymania działalności. Bądźmy rozważni w podejmowaniu decyzji o radykalnych zmianach, ale też odważni w przyjmowaniu nowych wyzwań, pamiętając o tym, że działalność w sferze agroturystyki ma swoją wyjątkową misję i kojarzy się nieodłącznie z poszanowaniem miejsca i jego niepowtarzalnych walorów.

Marka miejsca - wspólne dobro

Warto zwrócić uwagę na to, co dzieje się w naszym bliższym i dalszym otoczeniu, w zakresie kreowania marki terytorialnej, marki miejsca. Od kilkunastu lat w Polsce zauważamy pozytywne zmiany w zakresie dbałości o wizerunek miasta, regionu czy subregionu. Działając w turystyce, świadomie lub nieświadomie jesteśmy wpisani w skojarzenia z danym miejscem/obszarem. Jeśli jego marka jest silna, stajemy się beneficjentami działań promocyjnych realizowanych przez samorząd i różne stowarzyszenia, w tym: Regionalne Organizacje Turystyczne, Lokalne Organizacje Turystyczne czy Lokalne Grupy działania, które w ramach swoich celów statutowych zajmują się promocją danego obszaru. My również mamy wpływ na proces budowania tej marki, wpisując się w jej założenia i podejmując współpracę z branżą. Dzięki temu, poza wspólnymi akcjami i kampaniami promocyjnymi, udziałem w targach czy szkoleniach i warsztatach, zyskujemy coś cennego lecz nadal niedocenianego – informacje. Włączamy się w system komunikacji, wymiany wiedzy, doświadczeń. Co najważniejsze – jesteśmy „w obiegu”, przypominamy o sobie, mamy możliwość powiadamiania o realizowanych przez nas przedsięwzięciach. To znacznie skuteczniejsze, aniżeli przyjmowanie postawy roszczeniowej przy jednoczesnym braku woli współpracy.

Marka miejsca powinna być oparta na jego tożsamości – historii, legendach, zabytkach, osobliwościach natury, znanych ludziach. W omawianym rodzaju działalności niedorzeczne byłoby ignorowanie zastanych zasobów wsi, subregionu, nie czerpanie inspiracji z dziedzictwa, które stanowi wspólny zasób wszystkich, którzy działają na danym terenie. To przecież bogate źródło pomysłów i pretekstów do wykorzystania w naszej działalności – projektowaniu usług, czy choćby organizacji wydarzeń, mających zwrócić uwagę przyjezdnych na naszą wieś, a tym samym na nasze produkty. Marka miejsca ma ogromne znaczenie przy wyborze destynacji przez turystę. Działa tak samo, jak marka produktowa. Niesie ze sobą pewien splendor, ale też gwarancję jakości, redukuje nasze obawy w sytuacji kiedy wybieramy między produktem nierozpoznawalnym, a markowym. Marka miejsca może być budowana na pewnych dominantach, które występują na danym obszarze – historycznych, przyrodniczych. Nie zawsze wykorzystuje slogan, jak np. „Mazury cud natury”, lub „Kociewie – łagodna kraina”, czasem stawia na nazwę własną, np. Dolny Śląsk, Bory Tucholskie, Pomorskie. Przykładem tzw. „marki parasolowej” są Kujawsko-Pomorskie Konstelacje dobrych miejsc. Województwo łączy miasta i subregiony o wyrazistej tożsamości i odrębności. „Konstelacje” nie są dla nich „wspólnym mianownikiem” czy czymś co je unifikuje. Skupiono się tu na tworzeniu sieci współpracy, która łączy autonomiczne marki: Kujawy, Pałuki, Pojezierze Brodnickie, Krajna, ziemia dobrzyńska, ziemia chełmińska, Bory Tucholskie, dając jedno wyraziste skojarzenie z tak różnorodnym terytorium. Kampanie Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej pokazują, że każdy, nawet najmniejsze gospodarstwo agroturystyczne czy lokalna atrakcja, tworzą „Konstelacje dobrych miejsc”, ponieważ niosą ze sobą coś wyjątkowego, co wzbogaca turystyczną markę województwa

Sieciowy produkt turystyczny

W budowaniu marki lokalnej, regionalnej, szczególną rolę mogą odegrać produkty sieciowe. Powstają one ze względu na nowe potrzeby klientów – możliwość kupowania pakietu usług, stanowiących gotowe pomysły np. na całodniowy, a nawet kilkudniowy pobyt dla rodziny, pary, grupy znajomych. To komfortowa alternatywa dla nabywania pojedynczych produktów, które klient musiałby osobno rezerwować i kupować u kilku gestorów, chcąc w efekcie uzyskać program zbliżony do „produktu sieciowego”. Możemy poczynić takie założenie, ponieważ produkty sieciowe powstają zazwyczaj tam, gdzie rynek już się o to dopominał – klienci podążali utartą ścieżką, zachęcając w ten sposób przedsiębiorców do podjęcia współpracy.

Produkt sieciowy niesie ze sobą szanse dla całej lokalnej społeczności, włączając również osoby nie prowadzące działalności w obszarze turystyki. Może bowiem angażować kogoś, kto jedynie dostarcza lokalne produkty kulinarne, właściciela bryczki, który przewiezie gości lub znanego we wsi gawędziarza, który ciekawie opowie o okolicy przy wieczornej biesiadzie lub podczas spaceru.

Decydując się na współpracę sieciową, partnerzy pracują razem na markę sieci, sprzedają ją jako całość i prowadzą wspólne działania marketingowe. Wg Polskiej Organizacji Turystycznej, **sieciowy produkt turystyczny to:**

gotowa do sprzedaży, spakietowana i skomercjalizowana oferta, oparta o rozproszoną strukturę podmiotów, atrakcji, miejsc, punktów obsługi i obiektów, funkcjonujących jako jedna spójna koncepcja, posiadająca wspólny, wiodący wyróżnik (markę).

Dla klienta oznacza to taką współpracę kilku podmiotów turystycznych z danego obszaru, aby ich pojedyncze oferty były traktowane jako całość i aby mógł on zakupić je w jednym miejscu, bez konieczności upewniania się czy dana atrakcja jest nadal dostępna, lub czy wszystkie terminy są wolne i otrzymany produkt będzie pełny. Zarządzanie sieciowym produktem turystycznym nie jest proste, jednak niesie ze sobą wiele korzyści, w tym szansę na zwiększenie dochodów wszystkich podmiotów do niego należących. Jako właściciele obiektów możemy uważać, że produktem turystycznym jest sama oferta naszego gospodarstwa, jednak turystę przyciągają zazwyczaj również inne wartości związane z odwiedzaną okolicą: bliskość jeziora, ścieżki rowerowe, zabytki, czyste powietrze, cisza, piękny krajobraz czy wiejski rytm życia. Są to walory, na które gospodarz ma wpływ ograniczony lub nie ma go wcale, a jednak to właśnie one, traktowane łącznie z ofertą obiektu, stanowią dla odbiorcy produkt turystyczny. Podmioty współpracujące ze sobą, wzajemnie polecające się swoim klientom, wspólnie dbające o lokalną markę – są dobrym załącznikiem do tworzenia sieci.

Tadeusz Milik – prezes Forum Turystyki Przyjazdowej (FTP), na jednym ze spotkań z przedsiębiorcami wskazał czego touroperatorzy oczekują od osób chcących zaistnieć na rynku turystycznym, podkreślając przy tym wagę współpracy w tworzeniu produktów turystycznych. Stwierdzenia takie, jak: „Współpracować ze sobą to konieczność” oraz „Każdy powinien chcieć się sprzedać” pokazują kierunek, według którego powinniśmy podążać, aby nasze rodzime atrakcje zdobyły uznanie szerokiego grona odbiorców – w tym również turystów zagranicznych.

Turystyka napędza rozwój różnych gałęzi gospodarki. Obecność kilku atrakcji turystycznych może być korzystna dla całego terenu, na którym funkcjonują i dzięki współpracy z mieszkańcami i instytucjami sektora publicznego, może doprowadzić do wykreowania odrębnej marki lokalnej. Pamiętajmy jednak, że aby stworzyć skuteczny,

czyli znajdujący odbiorców produkt turystyczny, konieczne jest utrzymanie wysokiej jakości usług świadczonych przez wszystkie podmioty marki.

Co w takim razie odróżnia sieciowy produkt turystyczny od nieformalnej współpracy lokalnych podmiotów – np. polecenia się nawzajem? Komercjalizacja wszystkich pojedynczych składowych sieci jako całości następująca w jednym miejscu, za jedną opłatą, na jeden rachunek. Konieczne jest, w przypadku sieciowego produktu turystycznego, wyznaczenie osoby, która się tym zajmie. Zarówno touroperator, jak i klient indywidualny, muszą wiedzieć z kim mają rozmawiać. Dobry produkt potrzebuje reprezentanta, osoby do kontaktu, która zajmie się jego marketingiem i komercjalizacją.

Na koniec odpowiedzmy sobie na następujące pytania: Czy mój produkt znajdzie odbiorcę? Czy obecnie na rynku są dostępne produkty podobne do oferowanego przeze mnie, a jeśli tak, to czy podjąłem działania zmierzające do wyróżnienia go spośród pozostałych? Czy dołożyłem wszelkich starań aby proponowana przeze mnie oferta dotarła do jej grupy docelowej? Czy dopilnowałem właściwego wykorzystania wszystkich elementów Marketingu MIX? Czy oferowany przeze mnie produkt już zasłużył na miano markowego? Czy ma szansę stać się nim w przyszłości?

Naturalnie w życiu każdej firmy pojawiają się zdarzenia, na które nie mamy wpływu, jednak nigdy nie zapominajmy jak wiele zależy od nas samych, abyśmy, osiągnąwszy sukces, mogli z pełnym przekonaniem przypisać go swojemu świadomemu działaniu.

NASZ MARKETING

**powinien być taki, jaka jest nasza relacja z MIEJSCEM,
które wyrosło z naszych marzeń,**

**kosztowało nas lata pracy i wyrzeczeń, z którego jesteśmy dumni,
i o którego przyszłość troszczymy się każdego dnia.**

7.1. Formy organizacyjne współpracy usługodawców

Usługodawcy organizujący współpracę w zakresie tworzenia oferty turystycznej, wydłużenia okresu pobytu gości, skłaniania tych gości do wydatkowania większych kwot na zakup towarów i usług i wreszcie – budujący pozytywny obraz miejscowości lub regionu czy podejmujący inne wspólne działania marketingowe, muszą swojej współpracy nadać określony kształt formalny. Współpraca może opierać się na uzgodnieniach ramowych, porozumieniach konkretyzowanych w trybie szczegółowych umów (np. uproszczonym trybie zamówień), umowach o współpracy zawierających wiążące zobowiązania do spełniania określonych świadczeń, tworzeniu spółek celowych, tworzeniu lub przystępowaniu do organizacji i stowarzyszeń.

Tworzenie oferty turystycznej polegać może na łączeniu komplementarnych usług i dóbr, oferowanych przez różnych przedsiębiorców – oferujących zakwaterowanie, wyżywienie, usługi rekreacyjne. Sposób połączenia tych usług nie jest obojętny. Nowe rozumienie imprezy turystycznej i organizatora turystyki może powodować konieczność spełnienia wymagań ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. Wymagania te mogą być uciążliwe, dlatego zawsze warto przeanalizować sposób prezentowania swojej oferty, aby unikać np. reklamowania usług dodatkowych jako głównej atrakcji pobytu.

Zawieranie umów o charakterze konsorcjum czy innego wspólnego przedsięwzięcia wymaga precyzyjnego określenia zarówno charakteru umowy, jak i zasad odpowiedzialności współuczestników za zobowiązania wynikające ze współpracy. Jedną z umów możliwych do wykorzystania jest umowa spółki z kodeksu cywilnego, bowiem jej przedmiotem nie musi być prowadzenie przedsiębiorstwa, ale dążenie do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego, w szczególności poprzez wniesienie wkładów. Jednak umowa ta rodzi odpowiedzialność solidarną wspólników, tzn. za zobowiązania powstałe w ramach tej umowy każdy wspólnik może odpowiadać w całości swoim majątkiem, nawet nie wniesionym do spółki

Ze względu na ograniczenie ryzyka odpowiedzialności, ale także z wielu innych przyczyn, formą efektywną i bezpieczną może być forma stowarzyszenia lub wyspecjalizowanej organizacji, jak np. Lokalna, albo nawet Regionalna Organizacja Turystyczna, tworzona na podstawie ustawy o Polskiej Organizacji Turystycznej i Prawa o stowarzyszeniach.

Do tworzenia i działania Regionalnych i Lokalnych Organizacji Turystycznych stosuje się przepisy ustawy - Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r. poz. 210) z tą różnicą, w stosunku do innych stowarzyszeń, że członkiem tych organizacji mogą być osoby fizyczne i osoby prawne, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego i organizacje zrzeszające przedsiębiorców (np. izby turystyczne czy stowarzyszenia kwaterodawców). Nadzór przewidziany Prawem o stowarzyszeniach sprawuje nad tymi organizacjami minister właściwy do spraw turystyki (który może przekazać to zadanie wojewodom), a one mogą prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji ich celów i w przedmiocie określonym w ich statutach. Do zadań regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych należy: promocja turystyczna obszaru ich działania; wspomaganie funkcjonowania i rozwoju informacji turystycznej; inicjowanie, opiniowanie i wspieranie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej; współpraca z Polską Organizacją Turystyczną.

W praktyce, Regionalne i Lokalne Organizacje Turystyczne zdominowane bywają przez jednostki samorządu terytorialnego, które, korzystając z członkostwa, wnoszą najwyższe składki i zapewniają sobie tym samym wpływ na kierunki ich działań. Sytuacja ta nie musi być niekorzystna, bowiem oznacza zaangażowanie środków samorządowych w realizację celów turystycznych. Tworzenie i udział w stowarzyszeniach ma szczególne znaczenie przy ubieganiu się o środki publiczne na realizację zadań promocyjnych – nie mogą one być przekazywane przedsiębiorcom i osobom prywatnym, chociaż mogą oni być beneficjentami działań promocyjnych – na przykład poprzez udział w targach czy wydawnictwach sponsorowanych.

7.2. Łączenie usług w przepisach o usługach turystycznych

Pojęcie produktu sieciowego zostało stworzone na potrzeby marketingu i nie ma wprost odpowiednika w regulacjach prawnych, ale skutki prawne wywołuje. Przyjmuje się dwa zasadnicze modele tworzenia takich produktów – łączenie jednorodnych rodzajowo usług świadczonych w różnych regionach i miejscowościach, lub też łączenie w jednej miejscowości, czy w jednym regionie, usług i produktów komplementarnych, wykorzystywanych przez turystów lub odwiedzających na potrzeby jednego przyjazdu. Pierwszy model korzysta zwykle z możliwości wyróżnienia poprzez znak towarowy, o czym mowa poniżej. Drugi natomiast może prowadzić do powstania pakietu – podlegającego przepisom o usługach turystycznych. Łączenie produktów w sieć stwarza korzyści w zakresie promocji, ale także pozwala osiągać korzyści wynikające z większej skali działalności – na przykład obniżanie kosztów usług zewnętrznych.

Łączenie usług w świetle przepisów o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych następuje, jak już wyżej opisano, w formie utworzenia imprezy turystycznej lub ułatwienia nabywania powiązanych usług turystycznych. Należy jednak podkreślić, że żaden z tych przypadków nie następuje jeżeli przedsiębiorcy i gospodarze po prostu informują klientów o możliwości nabywania innych usług lub towarów, w szczególności jeżeli informacje takie przekazują po rozpoczęciu świadczenia swoich usług.

Dla przykładu: grupa usługodawców pochodzących z jednej miejscowości oferuje wspólnie, na targach turystycznych lub w inny sposób – na przykład w internecie, możliwość korzystania z usług noclegowych różnego rodzaju w jednym z wybranych przez klienta gospodarstw, wyżywienie w stołówce lub gospodzie prowadzonej przez jednego z nich oraz możliwość wyboru usług rekreacyjnych, edukacyjnych, prozdrowotnych itp., świadczonych w poszczególnych gospodarstwach w ramach ich specjalizacji. Jeżeli klient dokona wyboru interesujących go usług i zdecyduje się je razem zamówić, dojdzie do powstania imprezy turystycznej i konieczne będzie wskazanie organizatora turystyki odpowiedzialnego za wykonanie wszystkich usług – zwykle tego który klientowi ofertę przedstawiał. Jeżeli jednak klient będzie osobno zamawiał poszczególne usługi u każdego z usługodawców, do powstania imprezy nie dojdzie.

7.3. Działania marketingowe samorządu terytorialnego

Działania marketingowe jednostek samorządu terytorialnego wynikają wprost z ustawy o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 994) i innych ustaw samorządowych. Promocja gminy została wymieniona wprost jako jej zadanie, a w orzecznictwie podkreśla się, że nie ma szczegółowych przepisów ograniczających sposób i kierunki wydatkowania środków komunalnych na działania promocyjne. Oznacza to dużą elastyczność i możliwość wspierania działań promocyjnych innych podmiotów, podejmowanych w interesie gminy. Niektóre gminy tworzą własne komórki odpowiedzialne za promocję, inne łączą ją np. z kulturą i turystyką.

Możliwość prowadzenia marketingu przez gminy stwarza przedsiębiorcom szereg możliwości np. ubiegania się o dofinansowanie udziału w targach turystycznych, wspólnych wydawnictw promocyjnych, stwarzania lokalnych standardów usług i ich promowania. Gminy realizują te zadania bezpośrednio poprzez własne jednostki organizacyjne – np. wydziały czy biura promocji, mogą jednak realizować je poprzez udział w szerszych strukturach – związkach i porozumieniach komunalnych, organizacjach samorządowych czy organizacjach wyspecjalizowanych – na przykład wspomnianych wyżej Lokalnych i Regionalnych Organizacjach Turystycznych.

Inne jednostki samorządu terytorialnego wykonują działania promocyjne w takim zakresie, w jakim uzupełniają one zadania o charakterze regionalnym (wojewódzkim), jak na przykład marszałek województwa realizujący zadania w zakresie kategoryzacji usług hotelarskich czy rejestru organizatorów turystyki i podmiotów ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych promujący równocześnie wiedzę o standardach usług i warunkach bezpieczeństwa przy korzystaniu z usług biur podróży. Podstawową formą działań promocyjnych marszałka jest jednak zwykle udział w działaniach Regionalnej Organizacji Turystycznej.

7.4. Wykorzystanie instrumentów prawa własności przemysłowej

Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 776) reguluje funkcjonowanie kilku rozwiązań prawnych istotnych dla marketingu, takich jak znaki towarowe i oznaczenia geograficzne. Instrumenty te mogą zostać uzupełnione poprzez przepisy i jakości towarów rolnych i spożywczych, na podstawie których sporządzana jest lista produktów regionalnych i tradycyjnych.

7.4.1. Znaki towarowe

Znakiem towarowym może być każde oznaczenie, które można przedstawić w sposób graficzny, jeżeli oznaczenie takie nadaje się do odróżnienia towarów jednego przedsiębiorstwa od towarów innego przedsiębiorstwa. Przez uzyskanie prawa ochronnego, podlegającego wpisowi do rejestru znaków towarowych, nabywa się prawo wyłącznego używania znaku towarowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze kraju. Posiadanie znaku towarowego potwierdza świadectwo ochronne, a uprawniony może wskazać, że jego znak został zarejestrowany, poprzez umieszczenie w sąsiedztwie znaku towarowego litery „R” wpisanej w okrąg. Czas trwania prawa ochronnego na znak towarowy wynosi 10 lat od daty zgłoszenia znaku towarowego w Urzędzie Patentowym i może zostać przedłużony na wniosek uprawnionego w drodze decyzji, dla wszystkich lub części towarów, na kolejne okresy dziesięcioletnie. Odmowa przedłużenia wiąże się zwykle z tym, że wniosek wpłynął po terminie, albo nie zostały wniesione należne opłaty.

Używanie znaku towarowego polega w szczególności na: umieszczaniu tego znaku na towarach objętych prawem ochronnym lub ich opakowaniach, oferowaniu i wprowadzaniu tych towarów do obrotu, ich imporcie lub eksporcie oraz składowaniu w celu oferowania i wprowadzania do obrotu, a także oferowaniu lub świadczeniu usług pod tym znakiem, umieszczaniu znaku na dokumentach związanych z wprowadzaniem towarów do obrotu lub związanych ze świadczeniem usługi, a także posługiwaniu się nim w celu reklamy. Praktyka pokazuje jednak znacznie szerszy niż oznaczanie produktu czy usługi zakres wykorzystywania znaków towarowych. Stają się one obecnie rodzajem deklaracji przynależności do określonego kręgu kultury czy wyznawania pewnej idei.

Dla współpracy w zakresie promocji szczególne znaczenie ma możliwość rejestracji **wspólnego znaku towarowego i wspólnego znaku towarowego gwarancyjnego**. Organizacja posiadająca osobowość prawną, powołana do reprezentowania interesów przedsiębiorców, może uzyskać prawo ochronne na znak towarowy przeznaczony do używania w obrocie przez tę organizację i przez zrzeszone w niej podmioty. Jest to wspólny znak towarowy wykorzystywany w interesie gospodarczym zrzeszonych przedsiębiorców. Zasady używania w obrocie wspólnego znaku towarowego przez organizację oraz przez zrzeszone w niej podmioty określa regulamin znaku przyjęty przez tę organizację.

Natomiast organizacji posiadającej osobowość prawną, która sama nie używa znaku towarowego, może być udzielone prawo ochronne na znak przeznaczony do używania przez przedsiębiorców stosujących się do zasad ustalonych w regulaminie znaku przyjętym przez uprawnioną organizację i podlegających w tym zakresie jej kontroli – jest to wówczas wspólny znak towarowy gwarancyjny, a organizacja uprawniona do decydowania o korzystaniu z niego, nie może odmówić, bez ważnych powodów, prawa używania znaku przedsiębiorcom, którzy spełniają kryteria określone w regulaminie. Znak tego rodzaju wykorzystywany jest dla zapewnienia przestrzegania pewnych wartości (np. ochrony środowiska, społecznej odpowiedzialności itp.).

Do zgłoszenia wspólnego znaku towarowego, wspólnego znaku towarowego gwarancyjnego lub zgłoszenia znaku w celu uzyskania wspólnego prawa ochronnego, dołącza się regulamin znaku. W przypadku wspólnych działań promocyjnych miejscowości czy regionu, regulamin taki jest rzeczywistym instrumentem oddziaływania na zainteresowanych korzystaniem ze znaku i związanymi z tym korzyściami.

Znakami towarowymi wspólnymi są obecnie na przykład znaki Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych czy znaki „Wypoczynek u Rolnika” i „Wypoczynek na Wsi” zarejestrowane przez Polską Federację Turystyki Wiejskiej.

7.4.2. Oznaczenia geograficzne, produkty tradycyjne i regionalne

Oznaczeniami geograficznymi, w rozumieniu ustawy, są oznaczenia słowne odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu lub kraju (teren), które identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu jeżeli określona jakość, dobra opinia lub inne cechy towaru są przypisywane przede wszystkim pochodzeniu geograficznemu tego towaru. Istnieje zasada wzajemności – na zagraniczne oznaczenia geograficzne można uzyskać w Polsce ochronę tylko wtedy, gdy oznaczenie korzysta z ochrony w kraju jego pochodzenia. Oznaczenia geograficzne stanowią zatem środek zapewniający unikalny charakter chronionego produktu, który dostępny jest jedynie w określonym miejscu jego wytwarzania i jako taki stanowi narzędzie wspierające promocję regionu – możliwość budowania produktów turystycznych opartych na korzystaniu z tych towarów.

Regulacje dotyczące oznaczeń geograficznych zbiegają się z innymi środkami, w szczególności możliwością rejestracji, na podstawie ustawy o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1168) uzupełniającej Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 343 z 14.12.2012) nazw pochodzenia, oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności produktów rolnych lub środków spożywczych.

Podobny charakter ma ochrona praw do napojów spirytusowych, które podlegają wpisowi na krajową listę chronionych oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 110/2008 z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych oraz uchylającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 1576/89 (Dz.Urz. UE L 39 z 13.02.2008.).

***„Wyróżnij się! – Specjalizacja w turystyce
kluczem do sukcesu”***

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl

Zostań partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Celem operacji jest transfer wiedzy dotyczącej prowadzenia specjalistycznej działalności turystycznej na obszarach wiejskich w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami prawnymi, do osób zamierzających prowadzić lub już prowadzących działalność turystyczną na obszarach wiejskich.

Operacja realizowana w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020